

А — Развитие и дейност на Съда през 2011 г.

От председателя г-н Vassilios Skouris

В тази първа част от годишния доклад е представена накратко дейността на Съда на Европейския съюз през 2011 г. На първо място, тя дава общ поглед върху развитието на институцията през тази година, като подчертава засегналите Съда институционални промени, както и върху развитието във връзка с неговата вътрешна организация. На второ място, в нея се включва анализ на статистиката за динамиката на работната натовареност на Съда и на средната продължителност на производствата. На трето място, както всяка година, в нея се представя основното развитие на съдебната практика по области.

1. През 2011 г. Съдът представи на законодателя на Съюза проект за изменение на Статута на Съда, както и предложение за преработване и осъвременяване на процедурния му правилник. Основната цел на двете предложения е да се подобри ефикасността на производствата пред юрисдикциите на Съюза.

Предложението за изменение на Статута предвижда по-конкретно да се въведе длъжността заместник-председател на Съда, да се увеличи на петнадесет броят на съдиите в големия състав и да се премахне системното участие на председателите на съставите от петима съдии, както и да не се изготвя доклад от съдебното заседание. Що се отнася до свързаните с Общия съд разпоредби на Статута, Съдът предлага броят на съдиите в тази юрисдикция да се увеличи на 39, за да се преодолеят проблемите вследствие на постоянното увеличаване на споровете пред него.

С предложението за преработване на Процедурния правилник, от друга страна, Съдът цели да адаптира както структурата, така и съдържанието му към промените, свързани със съдебните спорове, да продължи да полага, както прави вече от няколко години, усилия за запазване на способността на юрисдикцията, сезирана с все по-голям брой и по-обемни, а и с все по-сложни дела, да ги разглежда в разумен срок и да изясни процесуалните правила, които прилага, за да подобри четивността им.

Всички тези предложения са плод на зрял анализ въз основа на вътрешни консултации. Понастоящем те се обсъждат в законодателните органи на Съюза. Пълният текст на тези предложения може да се намери на уебсайта на Съда¹.

¹ http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7031

Освен това следва да се спомене и приетото на 24 май 2011 г. изменение на Процедурния правилник на Съда (ОВ L 162, стр. 17). С това изменение за първи път се предвиди възможност Съдът да определя с решение условията, при които се допуска връчване на процесуален документ по електронен път. Съдът използва тази възможност, като прие Решение от 13 септември 2011 година за подаването и връчването на процесуални документи чрез приложението e-Curia (ОВ L 289, стр. 7). Това приложение, което безспорно ще допринесе за модернизирването на производствата пред юрисдикциите на Съюза, беше въведено успешно на 21 ноември 2011 г.

Следва също така да се отбележи, че гражданите на Съюза вече имат възможност да използват нова търсачка, която за първи път обхваща цялата база данни със съдебната практика на юрисдикциите на Съюза от създаването на Съда през 1952 г. Търсачката може да се използва безплатно на уебсайта на Съда.

Накрая, в същия дух, вече е осигурен и достъп от уебсайта на Съда до каталога на библиотеката на Съда². По този начин потребителят получава възможност да прави онлайн библиографски справки за правото на Съюза и в други области на правото, включени в каталога на библиотеката на Съда, като международно право, сравнително право, право на държавите — членки на Европейския съюз, и на някои трети страни, както и обща теория на правото. Днес този каталог е един от най-богатите в света, що се отнася до правото на Съюза. Към настоящия момент той съдържа около 340 000 библиографски справки, над 80 000 от които се отнасят до правото на Съюза и чийто брой нараства с над 20 000 справки годишно.

2. Съдебната статистика на Съда за 2011 г. сочи като цяло запазване на ефикасността и производителността на съставящите го юрисдикции. Тази статистика е белязана и от значително увеличение на броя на образуваните дела.

Така през 2011 г. Съдът приключи 550 дела (окончателни данни с отчитане на съединените дела), което представлява увеличение спрямо предходната година (522 приключени дела през 2010 г.). По 370 от тези дела са постановени решения, а по 180 — определения.

През 2011 г. Съдът е сезиран с 688 нови дела (без да се отчита съединяването на дела поради връзката помежду им), което представлява значително увеличение в сравнение с 2010 г. (631 образувани дела) и за втора поредна година бележи най-големия брой образувани дела в историята на Съда. Така е и при преюдициалните запитвания. Броят на образуваните преюдициални дела за трета поредна година е най-високият, достиган досега, а ръстът им спрямо 2009 г. е близо 41 % (423 дела през 2011 г. спрямо 302 дела през 2009 г.). Следва също така да се отбележи огромният ръст в броя на жалбите срещу съдебни актове (162 през 2011 г. спрямо 97 през 2010 г.) и намаляването на броя на преките искове и жалби, което се наблюдава за пета поредна година. По преки искове и жалби вече се образуват едва около 12 % от делата пред Съда, докато през 2007 г. делът им е бил приблизително 38 %.

Що се отнася до продължителността на производствата, в общи линии статистическите данни са така положителни, както и миналата година. При преюдициалните запитвания

² <http://bib-curia.eu/>

средната продължителност на разглеждане на делата е 16,4 месеца, което съставлява статистически пренебрежимо увеличение спрямо данните за 2010 г. (16 месеца). При преките производства и при обжалването средната продължителност на разглеждане на делата през 2011 г. е съответно 20,2 и 15,4 месеца (спрямо 16,7 и 14,3 месеца през 2010 г.).

Освен на реформите в методите на работа, започнали през последните години, запазването на ефикасността на Съда при разглеждането на делата се дължи и на растящото използване на различните процесуални инструменти, с които той разполага, за да ускори разглеждането на определени дела (спешното преюдициално производство, постановяването на решение с предимство, бързото производство, опростеното производство и възможността за решаване на делото без представяне на заключение на генералния адвокат).

Спешно преюдициално производство е поискано по 5 дела, а определеният състав приема, че изискванията по член 104б от Процедурния правилник са били изпълнени по две от тях. Тези дела са приключени в срок от средно 2,5 месеца.

Бързо производство е поискано в 13 случая, но само в два от тях са били изпълнени изискванията на Процедурния правилник. Съгласно установената през 2004 г. практика молбите за разглеждане на определено дело по реда на бързото производство се уважават или отхвърлят с мотивирано определение на председателя на Съда. Взето е впрочем решение 7 дела да се разгледат с предимство.

Освен това Съдът често прилага предвидената в член 104, параграф 3 от Процедурния правилник опростена процедура, за да отговори на определени преюдициални запитвания. В действителност с определение въз основа на тази разпоредба са приключени общо 30 дела.

На последно място, Съдът продължава да използва предоставената от член 20 от неговия статут възможност да се произнеса без представяне на заключение на генералния адвокат, когато делото не повдига нови правни въпроси. В този контекст следва да се отбележи, че около 46 % от съдебните решения през 2011 г. са постановени без представяне на заключение (срещу 50 % за 2010 г.).

Що се отнася до разпределянето на делата между различните съдебни състави на Съда, следва да се отбележи, че големият състав се е произнесъл по около 11 %, съставите от петима съдии — по около 55 %, а съставите от трима съдии — по около 33 % от делата, приключени през 2011 г. с решение или определение с правораздавателен характер. Спрямо предходната година не се констатира значителна разлика в съотношението между делата, разгледани от различните съдебни състави.

За по-подробна информация относно статистическите данни за съдебната 2011 г. читателят може да направи справка в посветения специално на тях раздел от настоящия доклад.

Б — Практиката на Съда през 2011 г.

Тази част от годишния доклад съдържа преглед на съдебната практика през 2011 г.

Устройствени или институционални въпроси

Множество дела дадоха повод на Съда да изясни при какви условия упражнява правораздавателните си правомощия. Най-напред следва да се посочат решенията по иски за установяване на неизпълнение на задължения.

В Решение от 24 май 2011 г. по дело Комисия/Португалия (С-52/08) Съдът се произнася по иска на Комисията да се установи, че Португалската република не е изпълнила задълженията си, тъй като не е приела законовите, подзаконовите и административните разпоредби, необходими за да се съобрази с Директива 2005/36 относно признаването на професионалните квалификации¹.

По въпроса за допустимостта на иска Съдът отбелязва, че макар в исковата молба на Комисията да се твърди липса на транспониране на Директива 2005/36, както официалните уведомителни писма, така и издаденото от Комисията мотивирано становище се отнасят до Директива 89/48 относно обща система за признаване на дипломите за висше образование, издадени след завършването на професионално образование и обучение с минимална продължителност от три години².

По-нататък Съдът напомня, че макар изложените в исковата молба искания по принцип да не могат да се основават на твърдения за неизпълнение, които не се съдържат в разпоредителната част на мотивираното становище и в официалното уведомително писмо, вярно е също така, че Комисията има право да поиска да бъде установено неизпълнението на задължения, които произтичат от първоначалната редакция на впоследствие изменен или отменен акт на Съюза и които продължават да съществуват съгласно разпоредбите на новия акт на Съюза. За сметка на това предметът на спора не може да обхваща задължения, произтичащи от нови разпоредби, които нямат еквивалент в първоначалната редакция на съответния акт, тъй като противното би довело до съществени процесуални нарушения в производството по установяване на неизпълнението.

След това по съществуването на спора Съдът преценява, че когато от особените обстоятелства, съпътствали законодателния процес, например липсата на ясна позиция на законодателя или липсата на точност при определянето на приложното поле на разпоредба от правото на Съюза, произтича положение на несигурност, не е възможно да се приеме, че към момента на изтичане на определения в мотивираното становище срок е

¹ Директива 2005/36/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 7 септември 2005 година относно признаването на професионалните квалификации (ОВ L 255, стр. 22; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 8, стр. 3 и поправки в ОВ L 271, 2007 г., стр. 18 и ОВ L 33, 2009 г., стр. 49).

² Директива 89/48/ЕИО на Съвета от 21 декември 1988 година относно обща система за признаване на дипломите за висше образование, издадени след завършването на професионално образование и обучение с минимална продължителност от три години (ОВ L 19, 1989 г., стр. 16; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 2, стр. 76).

съществувало достатъчно ясно задължение за държавите членки да транспонират директивата. Затова Съдът отхвърля иска на Комисията.

По дело Комисия/Италия (Решение от 17 ноември 2011 г., С-496/09) Съдът разглежда иска на Комисията да се установи, че Италианската република не е изпълнила задълженията си, тъй като не се е съобразила с предходно решение на Съда³ за възстановяването от бенефициерите на държавните помощи, които с решение на Комисията са обявени за незаконосъобразни и несъвместими с общия пазар. Комисията иска освен това Италианската република да бъде осъдена да заплати периодична имуществена санкции и еднократно платима сума.

Най-напред Съдът напомня, като се позовава на предходното си решение срещу Италианската република по това дело, че след като решението на Комисията, с което се изисква да се преустанови предоставянето на държавна помощ, несъвместима с общия пазар, не е било предмет на пряко производство или исковата молба или жалбата е била отхвърлена, единственото правно основание за защита, което държава членка може да изтъква, се извежда от абсолютната невъзможност да се изпълни правилно това решение. Нито опасението от възникване на вътрешни затруднения, дори да са непреодолими, нито обстоятелството, че съответната държава членка иска да провери индивидуалното положение на всяко от съответните предприятия, не може да обоснове неизпълнението на задълженията ѝ по правото на Съюза. При това положение забавянето на съответната държава членка при прилагането на решението на Комисията, което се дължи основно на закъснялата ѝ намеса за преодоляване на трудностите по установяване на бенефициерите и събиране на сумите на незаконосъобразните помощи, не може да се приеме като надлежна обосновка. В това отношение Съдът добавя, че е неотнормимо обстоятелството, че съответната държава членка е уведомила Комисията за трудностите, които среща при възстановяването на посочените помощи и за възприетите разрешения за преодоляването им.

По-нататък, що се отнася до налагането на имуществени санкции, Съдът постановява, че в рамките на производството по член 228, параграф 2 ЕО следва по всяко дело и в зависимост от обстоятелствата в конкретния случай, с който е сезиран, както и в зависимост от степента на убеждаване и възпиране, която той счита за необходима, да определя подходящите имуществени санкции, за да се осигури възможно най-бързо изпълнение на предходното решение, установяващо неизпълнение на задължения, и да се предотврати повтарянето на аналогични нарушения на правото на Съюза. Освен това той добавя, че правният и фактическият контекст на установеното неизпълнение на задължения може да представлява показател за това, че за ефективната превенция на бъдещо повторение на аналогични нарушения на правото на Съюза може да е необходимо приемането на възпираща мярка. Що се отнася до размера на еднократно платимата сума, Съдът уточнява, че при упражняване на своето право на преценка в тази област следва да определи еднократно платимата сума по такъв начин, че тя да бъде, от една страна, съобразена с обстоятелствата, а от друга страна, пропорционална на установеното неизпълнение, както и на платежоспособността на съответната държава членка.

Накрая Съдът напомня, че предвид целите на производството, предвидено в член 228, параграф 2 ЕО, при упражняването на повереното му в рамките на посочения член право

³ Решение от 1 април 2004 г., С-99/02.

на преценка има право да наложи кумулативно периодична имуществена санкция и еднократно платима сума.

По-нататък следва да се спомене дело Комисия/Kronoply и Kronotex, което е свързано с жалба за отмяна (Решение от 24 май 2011 г., С-83/09 Р).

По това дело Съдът се произнася по допустимостта на жалба за отмяна, подадена от трети лица срещу решение на Комисията да не повдига възражения срещу държавна помощ, отпусната от държава членка на определено дружество. Според Съда законосъобразността на подобно решение, взето на основание член 4, параграф 3 от Регламент № 659/1999⁴, зависи от това дали има съмнения относно съвместимостта на помощта с общия пазар. След като подобни съмнения трябва да доведат до започване на официална процедура по разследване, в която могат да участват заинтересованите страни, посочени в член 1, буква з) от този регламент, трябва да се приеме, че всяка заинтересована страна по смисъла на последната разпоредба е пряко и лично засегната от това решение. Действително, ползващите се от процесуалните гаранции, предвидени в член 88, параграф 2 ЕО и в член 6, параграф 1 от Регламент № 659/1999, могат да осигурят зачитането им само ако имат възможност да оспорят решението да не се повдигат възражения пред съда на Съюза. Следователно Съдът постановява, че в производствата по жалби за отмяна особеното качество на заинтересована страна по смисъла на член 1, буква з) от Регламент № 659/1999 във връзка с конкретния предмет на обжалване е достатъчно съгласно член 230, четвърта алинея ЕО, за да индивидуализира жалбоподателя, който оспорва дадено решение да не се повдигат възражения.

Освен това Съдът пояснява, че член 1, буква з) от Регламент № 659/1999 не изключва предприятие, което не е пряк конкурент на получателя на помощта, но в производството си се нуждае от същата суровина, да бъде квалифицирано като заинтересована страна, ако посочи, че неговите интереси биха могли да бъдат засегнати от предоставянето на помощта. Накрая Съдът постановява, че изискването за посочване на предмета на жалбата в съответствие с член 44, параграф 1, буква в) от Процедурния правилник на Общия съд е изпълнено в достатъчна степен, когато жалбоподателят посочи решението, чиято отмяна иска. Няма значение дали в жалбата е посочено, че се иска отмяната на решение да не се повдигат възражения — израз, който се съдържа в член 4, параграф 3 от Регламент № 659/1999 — или решение да не бъде започната официалната процедура по разследване, след като Комисията се произнася по двата аспекта на този въпрос с едно и също решение.

Накрая заслужава да се споменат две дела, свързани с упражняването на правомощието на Съда да се произнася по преюдициални запитвания.

По дело Miles и др. (Решение от 14 юни 2011 г., С-196/09) Съдът разглежда понятието „национална юрисдикция“ по смисъла на член 267 ДФЕС.

Съдът приема, че не е компетентен да отговори на преюдициално запитване, отправено от Съвета по жалбите на Европейските училища. За да прецени дали запитващият орган притежава качеството на „юрисдикция“ по смисъла на член 267 ДФЕС — въпрос, уреден единствено от правото на Съюза — Съдът взема предвид съвкупност от обстоятелства, а

⁴ Регламент (ЕО) № 659/1999 на Съвета от 22 март 1999 година за установяване на подробни правила за прилагането на член 93 от Договора за ЕО (ОВ L 83, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 8, том 1, стр. 41).

именно дали органът е законоустановен, дали е постояннодействащ, дали юрисдикцията му е задължителна, дали производството е състезателно, дали той прилага правни норми и дали е независим. Макар да отговаря на всички тези критерии и следователно да трябва да бъде квалифициран като юрисдикция по смисъла на член 267 ДФЕС, все пак Съветът по жалбите не принадлежи, както се посочва в този член, на една от държавите членки, а на Европейските училища, които, както е посочено в първо и трето съображение от Конвенцията за Европейските училища, представляват система *sui generis*, която чрез международен договор осъществява форма на сътрудничество между държавите членки и между тях и Съюза. В този смисъл Съветът по жалбите е орган на международна организация, която въпреки поддържаните от нея функционални връзки със Съюза формално остава обособена от него и от неговите държави членки. При това положение сам по себе си фактът, че Съветът по жалбите е длъжен да прилага общите принципи на правото на Съюза в случаите, в които е сезиран със спор, не е достатъчен, за да може посоченият Съвет по жалбите да попадне в обхвата на понятието „юрисдикция в държава членка“ и следователно в приложното поле на член 267 ДФЕС.

Дело *Lesoochránárske zoskupenie* (Решение от 8 март 2011 г., C-240/09) пък дава повод на Съда да се произнесе по въпроса за компетентността си да тълкува международни споразумения (Орхуската конвенция⁵), сключени както от Общността, така и от държавите членки въз основа на споделена компетентност.

Сезиран в съответствие с разпоредбите на Договора, по-специално на член 267 ДФЕС, Съдът приема, че е компетентен да установи разделителната линия между задълженията на Съюза и задълженията, които остават в тежест само на държавите членки, както и да тълкува разпоредбите на посочената конвенция. Следва по-нататък да се определи дали в областта, обхваната от приложното поле на член 9, параграф 3 от Орхуската конвенция, Съюзът е упражнил правомощията си и е приел разпоредби относно изпълнението на задълженията, които произтичат от този член. В хипотезата, в която това не е така, задълженията, които произтичат от член 9, параграф 3 от Орхуската конвенция, ще продължат да бъдат част от националното право на държавите членки. В този случай задължение на юрисдикциите на тези държави е да определят въз основа на националното право дали частноправните субекти могат да се позоват пряко на нормите на това международно споразумение, които се отнасят до тази област, или дали тези юрисдикции трябва да ги приложат служебно. В този случай правото на Съюза не налага, и още повече не изключва, правният ред на държава членка да признава на частноправните субекти правото да се позоват пряко на тази норма или да налага на съда задължението да я приложи служебно. Обратно, ако се установи, че Съюзът е упражнил правомощията си и е приел разпоредби в областта, която попада в приложното поле на член 9, параграф 3 от Орхуската конвенция, ще се приложи правото на Съюза и задължение на Съда е да определи дали разпоредбата от разглежданото международно споразумение има непосредствено действие. Освен това специфичен въпрос, който все още не е бил предмет на законодателството на Съюза, все пак може да попада в приложното поле на правото на Съюза, ако е уреден в споразумения, сключени от Съюза и неговите държави членки, и се отнася до област, която в по-голямата си част е обхваната от това право.

⁵ Конвенция за достъпа до информация, участието на обществеността в процеса на вземането на решения и достъпа до правосъдие по въпроси на околната среда, одобрена от името на Европейската общност с Решение 2005/370/ЕО на Съвета от 17 февруари 2005 година (ОВ L 124, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 14, стр. 201).

Съдът намира, че е компетентен да тълкува разпоредбата на член 9, параграф 3 от Орхуската конвенция, и по-специално да се произнесе по въпроса дали тя има непосредствено действие. Когато дадена разпоредба може да се приложи както спрямо положения, които попадат в приложното поле на националното право, така и спрямо положения, попадащи в приложното поле на правото на Съюза, е налице несъмнен интерес, с оглед на това да се избегнат в бъдеще различия при тълкуването на тази разпоредба, да ѝ се даде еднакво тълкуване независимо от условията, при които тя следва да се приложи.

Приносът на съдебната практика през 2011 г. за изясняването на някои устройствени или институционални въпроси далеч не се изчерпва с тези дела, свързани със съдебните производства.

По дело *Patriciello* (Решение от 6 септември 2011 г., C-163/10) Съдът тълкува член 8 от Протокола за привилегиите и имунитетите на Европейския съюз, приложен към ДЕС, ДФЕС и ДЕОАЕ, като уточнява обхвата на имунитета, предоставен от правото на Съюза на европейските депутати във връзка с изразените от тях мнения или подадените от тях гласове при изпълнението на задълженията им.

Съдът постановява, че член 8 от Протокола за привилегиите и имунитетите на Европейския съюз трябва да се тълкува в смисъл, че изявление, направено от европейски депутат извън Европейския парламент, което е довело до наказателно преследване в неговата държава членка по произход за престъплението набедаване, представлява изразено при изпълнението на парламентарните задължения мнение, обхванато от предвидения в тази разпоредба имунитет, само когато това изявление е равнозначно на субективна преценка, която разкрива пряка и очевидна връзка с изпълнението на такива задължения. Запитващата юрисдикция трябва да определи дали тези условия са изпълнени в конкретния случай.

Във връзка с присъединяването на нови държави членки към Европейския съюз на 1 май 2004 г., по съединени дела *Vicoplus* и др. (Решение от 10 февруари 2011 г., C-307/09—C-309/09) Съдът тълкува членове 56 ДФЕС и 57 ДФЕС, както и член 1, параграф 3, буква в) от Директива 96/71⁶ относно командироването на работници в рамките на предоставянето на услуги.

Така Съдът постановява, че членове 56 ДФЕС и 57 ДФЕС не са пречка, през предвидения в глава 2, параграф 2 от приложение XII към Акта за присъединяване от 2003 г.⁷ преходен период, държава членка да поставя като условие за командироването по смисъла на член 1, параграф 3, буква в) от посочената директива на работници, полски граждани, на нейната територия получаването на разрешително за работа. Всъщност, макар да съставлява ограничение на свободното предоставяне на услуги, подобна национална мярка трябва да се разглежда като мярка, регламентираща достъпа на полските граждани до пазара на труда на съответната държава членка по смисъла на глава 2, параграф 2 от приложение XII към Акта за присъединяване от 2003 г. Този извод се налага също и с оглед на целта на посочения параграф, която е да не допусне след присъединяването на

⁶ Директива 96/71/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 16 декември 1996 година относно командироването на работници в рамките на предоставянето на услуги (ОВ L 18, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 4, стр. 29).

⁷ Акт относно условията на присъединяването на Чешката република, Република Естония, Република Кипър, Република Латвия, Република Литва, Република Унгария, Република Малта, Република Полша, Република Словения и Словашката република и промените в Учредителните договори на Европейския съюз (ОВ L 236, стр. 33).

нови държави членки към Съюза да настъпят затруднения на пазара на труда на старите държави членки, дължащи се на незабавното пристигане на голям брой работници, граждани на споменатите нови държави.

В областта на правото на публичен достъп до документи Съдът разглежда дело Швеция/MyTravel и Комисия (Решение от 21 юли 2011 г., C-506/08 P), образувано по жалба срещу решение⁸ на Общия съд, с което се отхвърля жалбата на My Travel срещу две решения⁹ на Комисията да откаже достъп до определени вътрешни за тази институция документи във връзка с вече приключена процедура относно концентрация.

Член 4 от Регламент № 1049/2001¹⁰ относно публичния достъп до документи на Европейския парламент, на Съвета и на Комисията предвижда изключения, които дерогират принципа на възможно най-широк публичен достъп до документите и следователно трябва да се тълкуват и прилагат стриктно. Съдът приема, че когато една институция реши да откаже достъп до документ, чието предоставяне е било поискано, тя по принцип трябва да обясни по какъв начин достъпът до този документ може конкретно и действително да засегне защитения интерес, на който се позовава институцията, а именно в случая защитата на процеса на вземане на решения от институцията и защитата на правните становища.

Съдът анализира всички разглеждани документи и приема в частност, че Общият съд е трябвало да изиска от Комисията да посочи конкретните причини, поради които е счела, че оповестяването на някои от разглежданите документи сериозно би засегнало процеса на вземане на решения от тази институция, въпреки че процедурата, до която се отнасят тези документи, вече е приключила.

Поради това Съдът заключава, че в решенията си Комисията не е приложила правилно нито изключението за защита на процеса на вземане на решения от нея, нито изключението за защита на правните становища. Следователно Съдът отменя в тази им част решението на Общия съд и двете решения на Комисията.

Тъй като Общият съд не е разгледал някои от доводите, изтъкнати от Комисията, за да откаже оповестяването на някои други вътрешни документи, а именно доводите във връзка с другите изключения относно защитата на целите на дейностите по инспектиране, разследване и одит, Съдът приема, че не може да се произнесе по тях, и връща делото на Общия съд за ново разглеждане.

Във връзка с прилагането на правото на Съюза в правния ред на държавите членки особено внимание заслужават две решения.

По съединени дела Ze Fu Fleischhandel и Vion Trading (Решение от 5 май 2011 г., C-201/10 и C-202/10) Съдът приема, че в контекста на защитата на финансовите интереси на

⁸ Решение на Общия съд от 9 септември 2008 г. по дело My Travel/Комисия (T-403/05).

⁹ Решение D (2005) 8461 на Комисията от 5 септември 2005 г. и Решение D (2005) 9763 на Комисията от 12 октомври 2005 г.

¹⁰ Регламент (ЕО) № 1049/2001 на Европейския парламент и на Съвета от 30 май 2001 година относно публичния достъп до документи на Европейския парламент, на Съвета и на Комисията (ОВ L 145, стр. 43; Специално издание на български език, 2007 г., глава 1, том 3, стр. 76).

Европейския съюз, уредена в Регламент № 2988/95¹¹, и на основание член 3, параграф 3 от този регламент принципът на правна сигурност като цяло допуска националните административни и съдебни органи на държава членка да прилагат по аналогия давностен срок, изведен от национална разпоредба на общото гражданско право, към спор, свързан с връщане на незаконно платено възстановяване при износ, при условие обаче че такова прилагане, основано на съдебната практика, е било достатъчно предвидимо — обстоятелство, което националната юрисдикция следва да провери. Въпреки това според Съда принципът на пропорционалност не допуска в рамките на използването от държавите членки на възможността, предоставена им по член 3, параграф 3 от Регламент № 2988/95, да се прилага тридесетгодишен давностен срок към спор, свързан с връщане на незаконно получени възстановявания. Всъщност с оглед на целта за защита на финансовите интереси на Съюза, за която законодателят на Съюза е приел, че давност от четири, и дори от три години, сама по себе си вече е достатъчна, за да позволи на националните органи да санкционират нередности, нарушаващи посочените финансови интереси, и може да доведе до приемане на мярка като връщане на незаконно получени облаги, предоставянето на тези органи на период от тридесет години надхвърля необходимото за администрация, която полага дължимата грижа. Накрая Съдът приема, че при обстоятелства, при които се прилага посоченият регламент, принципът на правна сигурност не допуска давностен срок, който е „по-дълъг“ по смисъла на член 3, параграф 3 от този регламент, да бъде изведен от правило за давност по общото гражданско право, която давност съгласно съдебната практика се намалява, за да може при прилагането ѝ да се отговори на принципа на пропорционалност, тъй като при такива обстоятелства във всички случаи е предвиден да се прилага давностният срок от четири години по член 3, параграф 1, първа алинея от посочения регламент.

По дело *Lady & Kid* и др. (Решение от 6 септември 2011 г., С-398/09) Съдът постановява, че общностното понятие „прехвърляне“ трябва да се тълкува в смисъл, че правилата на правото на Съюза за връщане на недължимо платеното трябва да се тълкуват в смисъл, че това връщане може да доведе до неоснователно обогатяване единствено в хипотезата, в която недължимо платените от данъчнозадължено лице суми като данък, събран в държава членка в нарушение на правото на Съюза, са били прехвърлени пряко върху купувача. От това той прави извода, че правото на Съюза не допуска държава членка да откаже възстановяването на незаконен данък с мотив, че недължимо платените от данъчнозадълженото лице суми са били компенсирани от икономия, произтичаща от едновременното премахване на други налози, доколкото от гледна точка на правото на Съюза подобно компенсиране не може да се разглежда като неоснователно обогатяване спрямо този данък.

Що се отнася до приноса на Съда за определянето на последиците от споразуменията, сключени от Съюза с трети държави, следва да се отбележат дело *Unal* (Решение от 29 септември 2011 г., С-187/10) и дело *Pehlivan* (Решение от 16 юни 2011 г., С-484/07), в които се поставят важни въпроси за тълкуването на международни споразумения, и в частност на Споразумението за асоцииране между ЕИО и Турция¹².

¹¹ Регламент (ЕО, Евратом) № 2988/95 на Съвета от 18 декември 1995 година относно защитата на финансовите интереси на Европейските общности (ОВ L 312, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 1, том 1, стр. 166).

¹² Решение 64/732/ЕИО на Съвета от 23 декември 1963 година за сключването на споразумение за асоцииране между Европейската икономическа общност и Турция (ОВ 217, 1964 г., стр. 3685; Специално издание на български език, 2007 г., глава 11, том 1, стр. 10).

Във връзка с международните споразумения следва да се посочи и едно решение на Съда относно тълкуването на Орхуската конвенция¹³ (Решение от 8 март 2011 г. по дело Lesoochranárske zoskupenie, C-240/09).

Най-напред по посоченото по-горе дело Unal Съдът приема, че член 6, параграф 1, първо тире от Решение № 1/80 на Съвета за асоцииране ЕИО—Турция (наричано по-нататък „Решение № 1/80“) трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска компетентните национални органи да отнемат разрешението за пребиваване на турски работник с обратно действие от датата, от която е отпаднало основанието, на което то му е издадено съгласно националното право, след като не е налице каквото и да било виновно поведение с цел измама от страна на този работник и към момента на отнемането е изтекъл периодът от една година легална заетост, предвиден в член 6, параграф 1, първо тире от това решение. Всъщност Съдът преценява, от една страна, че тази разпоредба не следва да се тълкува по начин, който позволява на държава членка да изменя едностранно обхвата на системата за постепенно интегриране на турските граждани на трудовия пазар на приемащата държава членка. От друга страна, непризнаването, че такъв работник е упражнявал легална заетост в приемащата държава членка повече от една година, би нарушило общия принцип на зачитане на придобитите права, съгласно който, след като турски гражданин може валидно да се позовава на права на основание на разпоредба от Решение № 1/80, тези права вече не зависят от запазването на обстоятелствата, които са ги породили, тъй като това решение не налага условие от такова естество.

По-нататък по дело Pehlivan, посочено по-горе, Съдът заключава, че както от предимството на правото на Съюза, така и от непосредственото действие на разпоредба като член 7, първа алинея от Решение № 1/80 следва, че държавите членки нямат право да променят едностранно обхвата на системата за постепенно интегриране на турските граждани в приемащата държава членка и поради това нямат възможност да приемат мерки, които могат да накърнят правното положение, което изрично се признава на такива граждани от правната уредба на асоциирането между ЕИО и Турция. В този смисъл член на семейството на турски работник, който отговаря на условията, предвидени в посочения член 7, първа алинея, може да изгуби правата, които са му признати по силата на тази разпоредба, само в две хипотези, а именно или когато поради личното поведение на турския мигрант неговото пребиваване на територията на приемащата държава членка представлява действителна и сериозна опасност за обществения ред, обществената сигурност или общественото здраве съгласно член 14, параграф 1 от същото решение, или когато заинтересованото лице е напуснало територията на тази държава за значителен период от време и без основателни причини.

Накрая по посоченото по-горе дело Lesoochranárske zoskupenie Съдът постановява, че член 9, параграф 3¹⁴ от Конвенцията за достъпа до информация, участието на обществеността в процеса на вземането на решения и достъпа до правосъдие по въпроси на околната среда (Орхуската конвенция) няма непосредствено действие съгласно правото на Съюза. При все това националният съд е длъжен да разтълкува, доколкото е

¹³ Вж. бележка под линия 5.

¹⁴ „В допълнение и без ущърб на процедурите за преразглеждане, споменати в параграфи 1 и 2 по-горе, всяка страна осигурява на представителите на обществеността, които отговарят на критериите, ако има такива, посочени в националното право, достъп до административни или съдебни процедури за оспорване на действия или пропуски на частни лица и държавни органи, които нарушават разпоредбите на националното законодателство, касаещо околната среда.“

възможно, процесуалното право относно условията, които трябва да са изпълнени за подаване на жалба по административен или съдебен ред, в съответствие както с целите на член 9, параграф 3 от тази конвенция, така и с тези на ефективната съдебна защита на правата, предоставени от правото на Съюза, за да позволи на организация за защита на околната среда да оспори по съдебен ред взето в резултат на административно производство решение, което може да противоречи на правото на Съюза в областта на околната среда. При липсата на правна уредба на Съюза по този въпрос във вътрешния правен ред на всяка държава членка трябва да се определят процесуалните правила за съдебните производства, предназначени да гарантират защитата на правата, които страните в процеса черпят от правото на Съюза, като държавите членки носят отговорност за осигуряването на ефективната защита на тези права във всеки отделен случай. На това основание процесуалните правила относно съдебните производства, предназначени да гарантират защитата на правата, които страните в процеса черпят от правото на Съюза, не трябва да бъдат по-неблагоприятни от тези, които уреждат подобни вътрешноправни съдебни производства (принцип на равностойност), и не трябва да правят практически невъзможно или изключително трудно упражняването на правата, предоставени от правния ред на Съюза (принцип на ефективност).

Гражданството на Съюза и произтичащите от него права далеч не са разкрили целия си потенциал.

По дело Ruiz Zambrano (Решение от 8 март 2011 г., C-34/09) Съдът се произнася по деликатния въпрос дали отнасящите се до гражданството на Съюза разпоредби на Договора предоставят на гражданин на трета държава, който като родител поема издръжката на своите ненавършили пълнолетие деца, граждани на Съюза, право на пребиваване и право на труд в държавата членка, на която те са граждани, в която пребивават и която никога не са напускали, откакто са се родили. Съдът приема, че член 20 ДФЕС не допуска държава членка, от една страна, да откаже на гражданин на трета държава, който поема издръжката на малките си деца, граждани на Съюза, правото на пребиваване в държавата членка, където последните пребивават и чиито граждани са, и от друга страна, да откаже да предостави на посочения гражданин на трета държава разрешително за работа, тъй като такива решения биха лишили споменатите деца от възможността действително да се ползват от най-съществената част от правата, свързани със статута им на граждани на Съюза. Всъщност статутът на гражданин на Съюза е предвиден да бъде основният статут на гражданите на държавите членки. Вследствие на такъв отказ да се предостави право на пребиваване обаче споменатите деца, граждани на Съюза, би трябвало да напуснат територията на Съюза, за да придружат родителите си. По същия начин, ако на такова лице не се предостави разрешително за работа, съществува опасност то да не разполага със средствата, необходими за задоволяване на собствените му нужди и на нуждите на неговото семейство, вследствие на което децата му, граждани на Съюза, също би трябвало да напуснат територията на Съюза. При такива условия споменатите граждани на Съюза фактически няма да имат възможност да упражняват най-съществената част от правата, които статутът им на граждани на Съюза им предоставя.

Дело McCarthy (Решение от 5 май 2011 г., C-434/09) дава възможност на Съда да прецени дали разпоредбите относно гражданството на Съюза се прилагат спрямо гражданин на Съюза, който никога не е използвал правото си на свободно движение, винаги е пребивавал в държава членка, на която е гражданин, и освен това притежава гражданство на друга държава членка. На първо място, Съдът приема, че член 3, параграф 1 от

Директива 2004/38 относно свободата на движение и пребиваване¹⁵ не се прилага за такъв гражданин на Съюза. Тази констатация не може да бъде повлияна от факта, че посоченият гражданин притежава и гражданство на държава членка, различна от тази, в която пребивава. Всъщност притежаването от гражданин на Съюза на гражданство на повече от една държава членка не означава, че е използвал правото си на свободно движение. На второ място, Съдът посочва, че член 21 ДФЕС не се прилага за гражданин на Съюза, който никога не е използвал правото си на свободно движение, винаги е пребивавал в държава членка, на която е гражданин, и освен това притежава гражданство на друга държава членка, доколкото положението на този гражданин не включва прилагането на мерки на държава членка, които биха довели до лишаването му от възможността действително да се ползва от най-съществената част от правата, предоставени от статута на гражданин на Съюза, или до създаването на пречки за упражняването на правото му да се движи и да пребивава свободно на територията на държавите членки. обстоятелството, че лицето е гражданин не само на държавата членка, в която пребивава, но и на друга държава членка, само по себе си не е достатъчно, за да се приеме, че положението на заинтересованото лице се урежда от член 21 ДФЕС, доколкото това положение няма никаква връзка с някое от уредените в правото на Съюза положения и всички релевантни за това положение обстоятелства са настъпили в границите само на една държава членка.

По дело Derog и др. (Решение от 15 ноември 2011 г., C-256/11) пък е поставен въпросът дали разпоредбите относно гражданството на Съюза позволяват на гражданин на трета държава да пребивава на територията на държава членка, при положение че този гражданин иска да живее с член на своето семейство, който е гражданин на Съюза, живее в тази държава членка и е неин гражданин, никога не е упражнявал правото си на свободно движение и издръжката му не зависи от гражданина на третата държава. Съдът приема, че правото на Съюза, и в частност разпоредбите му относно гражданството на Съюза, допускат държавата членка да откаже на гражданин на трета държава да пребивава на нейна територия, въпреки че този гражданин иска да живее с член на своето семейство, който е гражданин на Съюза, живее в тази държава членка, неин гражданин е и никога не е упражнявал правото си на свободно движение, при условие че отказът няма да лиши съответния гражданин на Съюза от възможността действително да упражнява най-съществената част от правата, които му предоставя статутът на гражданин на Съюза, което националният съд следва да провери. В това отношение критерият за лишаването на гражданина на Съюза от най-съществената част от правата, които му предоставя статутът на гражданин на Съюза, се отнася до случаите, които се характеризират с обстоятелството, че гражданинът на Съюза е фактически принуден да напусне територията не само на държавата членка, на която е гражданин, но и на Съюза като цяло. Следователно, макар да е възможно по икономически съображения или с цел запазване на единството на семейството на територията на Съюза за гражданина на държава членка да изглежда желателно членовете на семейството му, които не са граждани на някоя от държавите членки, да могат да пребивават с него на територията на Съюза, само по себе си това обстоятелство не е достатъчно, за да се приеме, че гражданинът на Съюза ще бъде принуден да напусне територията на Съюза, ако не им бъде предоставено такова право.

¹⁵ Директива 2004/38/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 29 април 2004 година относно правото на граждани на Съюза и на членове на техните семейства да се движат и да пребивават свободно на територията на държавите членки, за изменение на Регламент (ЕИО) № 1612/68 и отменяща Директиви 64/221/ЕИО, 68/360/ЕИО, 72/194/ЕИО, 73/148/ЕИО, 75/34/ЕИО, 75/35/ЕИО, 90/364/ЕИО, 90/365/ЕИО и 93/96/ЕИО (ОВ L 158, стр. 77; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 7, стр. 56).

По дело Аладжов (Решение от 17 ноември 2011 г., С-434/10) Съдът тълкува член 27, параграфи 1 и 2 от Директива 2004/38¹⁶. Така Съдът постановява, че правото на Съюза допуска законова разпоредба на държава членка, която позволява на административен орган да наложи забрана на гражданин на тази държава да я напуска, с довода, че не е погасено данъчно задължение на дружеството, сред чиито управители е той, при спазването все пак на двойното условие по своя предмет разглежданата мярка да представлява отговор — при някои изключителни обстоятелства, които могат да са следствие по-конкретно от естеството или от значимостта на това задължение — на истинска, реална и достатъчно сериозна заплаха, която засяга основен интерес на обществото, и преследваната по този начин цел да не е свързана само с икономически цели. Националният съд следва да провери дали това двойно условие е изпълнено. Действително, от една страна, поначало не би могло да се изключи несъбирането на данъчни вземания да се разглежда като съображение, свързано с общественения ред. От друга страна, тъй като събирането на публичните вземания, и в частност на данъците, цели да осигури финансирането на осъществяваната от държавата членка намеса в зависимост от избора, който по-специално е израз на нейната обща политика в икономическата и социалната сфера, поначало не може да се счита, че мерките за осигуряване на това събиране са приети от публичните органи изключително с икономически цели по смисъла на разпоредбите на член 27, параграф 1 от Директива 2004/38. Освен това според Съда, дори да се предположи, че забраната за напускане на територията на страната е приета в съответствие с условията по член 27, параграф 1 от Директива 2004/38, посочените в параграф 2 от същия член условия не допускат подобна мярка, ако тя се основава единствено на съществуването на данъчното задължение на дружеството, сред чиито съуправители е жалбоподателят, и само поради това му качество, като се изключва всякаква конкретна преценка на личното поведение на заинтересованото лице и без позоваване на каквато и да било заплаха, каквато то би представлявало за обществения ред, и ако забраната за напускане на територията на страната не е подходяща да гарантира осъществяването на преследваната с нея цел и надхвърля необходимото за нейното постигане. Отново запитващата юрисдикция следва да провери дали е такъв случаят по делото, с което е сезирана.

Дело *Runevič-Vardyn и Wardyn* (Решение от 12 май 2011 г., С-391/09) дава повод на Съда да се произнесе относно правилата за изписване на личните и фамилните имена на граждани на Съюза в актовете за гражданско състояние на държава членка. Така Съдът най-напред постановява, че член 21 ДФЕС допуска компетентните органи на една държава членка, в изпълнение на национална правна уредба, която предвижда, че личните и фамилните имена на едно лице могат да се изписват в актовете за гражданско състояние на тази държава само във вид, който спазва правилата за писане на официалния национален език, да откажат да изменят в удостоверенията за раждане и за брак на свой гражданин личното и фамилното име на същия според правилата за писане на друга държава членка. Фактът, че фамилното име и личното име на лицето могат да бъдат изменени и изписани в актовете за гражданско състояние на държавата членка по произход на същото само с буквите на езика на последната държава членка, не би могъл да съставлява по-неблагоприятно третиране от това, от което то се ползва, преди да използва предоставените от Договора облекчения в областта на свободното движение на хора, и следователно не може да го разубеди да упражнява правата на движение, признати с посочения член 21 ДФЕС. По-нататък според Съда член 21 ДФЕС допуска компетентните органи на една държава членка в изпълнение на описаната по-горе

¹⁶ Вж. бележка под линия 15.

национална правна уредба да откажат да изменят общото фамилно име на брачна двойка от граждани на Съюза, както фигурира в актовете за гражданско състояние, издадени от държавата членка по произход на един от тези граждани, във вид, който спазва правилата за писане на последната държава, при условие че този отказ не поражда за посочените граждани на Съюза сериозни неудобства от административен, професионален и частен характер, което трябва да се определи от националния съд. Ако случаят е такъв, националният съд трябва да провери и дали отказът за изменение е необходим за защита на интересите, които националната правна уредба цели да гарантира и е пропорционален на легитимно преследваната цел. Накрая Съдът също така приема, че член 21 ДФЕС допуска същите органи в изпълнение на тази национална правна уредба да откажат да изменят удостоверението за брак на гражданин на Съюза, гражданин на друга държава членка, с цел личните имена на посочения гражданин да бъдат изписани в това удостоверение с диакритични знаци, както са били изписани в актовете за гражданско състояние, издадени от неговата държава членка по произход, и във вид, който спазва правилата за писане на официалния национален език на последната държава.

След Решение по дело *Lassal*¹⁷ Съдът отново тълкува член 16 от Директива 2004/38¹⁸ и по дело *Dias* (Решение от 21 юли 2011 г., C-325/09), образувано по преюдициално запитване от същата юрисдикция. Така Съдът постановява, че член 16, параграфи 1 и 4 от Директива 2004/38 трябва да се тълкува в смисъл, че периоди на пребиваване, завършени преди датата на транспониране на същата, 30 април 2006 г., единствено на основание на карта за пребиваване, която е валидно издадена по силата на Директива 68/360¹⁹ и без да са изпълнени условията за ползване от каквото и да било право на пребиваване, не могат да се разглеждат като законно завършени за целите на придобиване на правото на постоянно пребиваване по член 16, параграф 1 от Директива 2004/38 и че ненадвишаващите две последователни години периоди на пребиваване, изтекли единствено на основание на карта за пребиваване, която е валидно издадена по силата на Директива 68/360 и без да са изпълнени условията за ползване от каквото и да било право на пребиваване, настъпили преди 30 април 2006 г. и след непрекъснато законно пребиваване в продължение на пет години, изтекло преди тази дата, не могат да засегнат придобиването на правото на постоянно пребиваване по посочения член 16, параграф 1 от Директива 2004/38. Всъщност, дори ако член 16, параграф 4 от същата Директива 2004/38 се отнася единствено до отсъствията от приемащата държава членка, връзката на интегриране между съответното лице и тази държава членка се поставя под съмнение и в случая на гражданин, който, след като е пребивавал законно през непрекъснат период от пет години, в даден момент решава да остане в тази държава членка, без да има право на пребиваване. В това отношение целта за интегриране, залегнала в основата на придобиването на правото на постоянно пребиваване, предвидено в член 16, параграф 1 от Директива 2004/38, почива не само на териториални и времеви фактори, но и на качествени аспекти, свързани със степента на интегриране в приемащата държава членка.

¹⁷ Решение от 7 октомври 2010 г. по дело *Lassal*, C-162/09. Вж. годишния доклад за 2010 г., стр. 17.

¹⁸ Вж. бележка под линия 15.

¹⁹ Директива 68/360/ЕИО на Съвета от 15 октомври 1968 година относно премахването на ограниченията на движението и пребиваването на територията на Общността на работници от държавите членки и техните семейства (ОВ L 257, стр. 13).

Накрая по дело Stewart (Решение от 21 юли 2011 г., C-503/09), което се отнася до естеството на краткосрочното обезщетение при неработоспособност на млади хора с увреждания, Съдът се произнася по условията за отпускане на посоченото обезщетение, които включват не само условие за присъствие на заявителя на територията на държавата членка към момента на подаване на заявлението, но и условие за предшестващо присъствие на заявителя на територията на тази държава. Според Съда член 21, параграф 1 ДФЕС не допуска държава членка да подчини предоставянето на краткосрочно обезщетение при неработоспособност на млади хора с увреждания на условие за предшестващо присъствие на заявителя на територията ѝ, като изключва взимането предвид на каквито и да било други обстоятелства, позволяващи да се установи наличието на реална връзка между заявителя и тази държава членка, и на условие за присъствие на територията ѝ към момента на подаване на заявлението.

Свободно движение на стоки

Макар че обемът на съдебната практика в тази област е осезаемо намалял до най-ниското си равнище от няколко десетилетия насам, броят на образуваните дела остава висок.

Така по дело Francesco Guarnieri & Cie (Решение от 7 април 2011 г., C-291/09), което е свързано с търговски спор между монакско и белгийско дружество, Съдът на първо място установява, че стоките с произход от Монако се ползват от разпоредбите на Договора относно свободното движение на стоки. Всъщност по силата на член 3, параграф 2, буква б) от Регламент № 2913/92²⁰ относно създаване на Митнически кодекс на Общността, територията на Княжество Монако се счита за част от митническата територия на Съюза. Тъй като при обмена между Монако и държавите членки не могат да се прилагат никакви мита, нито такси с равностоен ефект, стоките с произход от Монако, изнасяни пряко към държава членка, трябва да се третират като стоки с произход от държавите членки. На второ място, Съдът се произнася по въпроса дали представлява пречка за свободното движение на стоки по член 34 ДФЕС разпоредба на държава членка, която задължава чуждите граждани, като гражданите на Монако, да внесат гаранция *cautio iudicatum solvi*, когато смятат да заведат дело срещу гражданин на тази държава членка, при положение че такова изискване не съществува за гражданите на същата държава. Съдът отговаря отрицателно. Според него е безспорно, че мярка от този вид води до прилагане по отношение на желаещите да предявят иск стопански субекти на процесуален режим, който се различава в зависимост от това дали същите са граждани на съответната държава членка или не. Независимо от това, колебанието, в резултат на този режим, на гражданите на други държави членки да продават стоки на купувачи, установени в споменатата държава членка и нейни граждани, е твърде несигурна и непряка последица от посочения режим, за да се счита, че такава национална мярка може да създаде пречки за търговията в Общността, доколкото не може да се приеме, че е установено наличие на причинно-следствената връзка между засягането на търговията в Общността и спорната разлика в третирането.

²⁰ Регламент (ЕИО) № 2913/92 на Съвета от 12 октомври 1992 година относно създаване на Митнически кодекс на Общността (ОВ L 302, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 2, том 5, стр. 58).

Трябва да се спомене и още едно решение относно свободното движение на стоки. Става дума за дело Комисия/Австрия (Решение от 21 декември 2011 г., С-28/09), в което се разглежда национална правна уредба, с която се налага забрана за движение на камиони с маса над 7,5 t, превозващи определени стоки, по участък от първостепенен път, който представлява една от основните сухоземни транспортни връзки между определени държави членки. Според Съда държава членка, която предвижда такава правна уредба с цел да се гарантира качеството на атмосферния въздух в съответната зона съобразно член 8, параграф 3 от Директива 96/62 относно оценката и управлението на качеството на околния въздух²¹ във връзка с Директива 1999/30/ЕО относно пределно допустимите стойности за серен диоксид, азотен диоксид и азотни оксиди²², не изпълнява задълженията си по членове 28 ЕО и 29 ЕО. Всъщност Съдът констатира, че доколкото принуждава съответните предприятия да търсят рентабилни алтернативни решения за превоза на съответните стоки, тази забрана накърнява свободното движение на стоки и трябва да се счита за мярка с равностоен на количествени ограничения ефект, която е несъвместима с произтичащите от членове 28 ЕО и 29 ЕО задължения, ако не е обективно обоснована. Според Съда обаче, макар че императивните изисквания относно опазването на околната среда, което по принцип включва и защитата на здравето, могат да обосноват национални мерки, които да възпрепятстват търговията в Общността, при условие че тези мерки са в състояние да гарантират осъществяването на тази цел и не надхвърлят необходимото за нейното постигане, посочената забрана не може да бъде обоснована по такива съображения, тъй като не е доказано, че преследваната цел не може да бъде постигната с други по-малко ограничителни по отношение на свободното движение мерки като например разширяването на забраната за движение, отнасяща се до товарните автомобили от някои класове, и до тези, които спадат към други класове, или замяната на променливото ограничение на скоростта с постоянно ограничение на 100 km/h.

Свободно движение на хора, услуги и капитали

И тази година Съдът постанови множество решения в областта на свободата на установяване, свободното предоставяне на услуги, свободното движение на работници и свободното движение на капитали. За яснота подбраните решения ще бъдат представени по групи в зависимост от свободата, до която се отнасят, а след това, ако е необходимо, и в зависимост от съответните дейности.

В областта на свободата на установяване Съдът по няколко свързани дела се произнесе относно понятието за дейности по упражняване на публичната власт и относно изключването на професията нотариус от приложното поле на разпоредбите на член 49 ДФЕС (по-рано член 43 ЕО). Сезиран с искове за установяване на неизпълнение на задължения от страна на шест държави членки, чиято национална правна уредба ограничава достъпа до професията нотариус само за гражданите на страната, в решенията си по дела Комисия/Белгия (Решение от 24 май 2011 г., С-47/08),

²¹ Директива 96/62/ЕО на Съвета от 27 септември 1996 година относно оценката и управлението на качеството на околния въздух (ОВ L 296, стр. 55; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 3, стр. 198).

²² Директива 1999/30/ЕО на Съвета от 22 април 1999 година относно пределно допустимите стойности за серен диоксид, азотен диоксид и азотни оксиди, прахови частици и олово в околния въздух (ОВ L 163, стр. 41; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 5, стр. 46).

Комисия/Франция (Решение от 24 май 2011 г., С-50/08), Комисия/Люксембург (Решение от 24 май 2011 г., С-51/08), Комисия/Австрия (Решение от 24 май 2011 г., С-53/08), Комисия/Германия (Решение от 24 май 2011 г., С-54/08) и Комисия/Гърция (Решение от 24 май 2011 г., С-61/08) Съдът постановява, че член 45, първа алинея ЕО е изключение от основното правило за свобода на установяване, което трябва да получи тълкуване, ограничаващо неговия обхват до строго необходимото за защита на интересите, които тази разпоредба позволява на държавите членки да закрилят. Освен това въпросното изключение трябва да се ограничи до дейностите, които сами по себе си са пряко и конкретно свързани с упражняването на публичната власт. Що се отнася до функциите, възложени на нотариусите, по-нататък Съдът уточнява, че за да се прецени дали те са пряко и конкретно свързани с упражняването на публичната власт, следва да се вземе предвид естеството на извършваната от нотариусите дейност. В това отношение Съдът констатира, че въпреки важните им правни последици различните действия, извършвани от нотариусите в засегнатите държави членки, не са свързани с пряко и конкретно упражняване на публичната власт по смисъла на член 45, първа алинея ЕО (понастоящем член 51, първа алинея ДФЕС), доколкото от особено значение е или волята на страните, или надзорът, или решението на съда. Съдът също така отбелязва, че в границите на съответната си териториална компетентност нотариусите упражняват професията си в условията на конкуренция, което не е характерно за упражняването на публичната власт. Освен това те отговарят пряко и лично пред клиентите си за вредите, настъпили в резултат на допуснатата от тях грешка при упражняване на дейността им, за разлика от органите на публична власт, за вредите от чиято дейност отговаря държавата. Затова Съдът приема, че всяка от въпросните държави не е изпълнила задълженията си по член 43 ЕО (понастоящем член 49 ДФЕС), тъй като в правния ред на всяка от тези държави нотариалната дейност не е свързана с упражняването на публична власт по смисъла на член 45, първа алинея ЕО (понастоящем член 51, първа алинея ДФЕС).

Също в областта на свободата на установяване Съдът прецизира и практиката си относно ограниченията, налагани при преместването на седалището на дружество в държава членка, различна от тази, в която е учредено.

Така по дело *National Grid Indus* (Решение от 29 ноември 2011 г., С-371/10) Съдът постановява, че член 49 ДФЕС допуска въведена от държава членка правна уредба, по силата на която размерът на данъка върху скритите увеличения на стойността на елементи от имуществото на дружество е определен окончателно — без да се отчитат обезценяванията на стойността, нито пък увеличенията на стойността, които могат да се реализират впоследствие — в момента, когато поради преместването на своето място на действително управление в друга държава членка дружеството престане да получава облагаеми печалби в първата държава членка. Без значение в това отношение е обстоятелството, че обложените с данък скрити увеличения на стойността са свързани с печалби от разлики във валутния курс, които не могат да бъдат отразени в приемащата държава членка предвид системата на данъчно облагане, която е в сила там. Според Съда такава правна уредба зачита принципа на пропорционалност, като се има предвид целта ѝ, а именно да се обложат с данъка в държавата членка по произход увеличенията на стойността, възникнали в рамките на данъчната компетентност на тази държава членка. Пропорционално е всъщност държавата членка по произход, с оглед да запази упражняването на своята данъчна компетентност, да определя данъка, дължим за възникналите на нейна територия скрити увеличения на стойността, в момента, когато правомощието ѝ за данъчно облагане по отношение на съответното дружество престава да съществува — в конкретния случай в момента на преместването на мястото на действително управление на дружеството в друга държава членка. За сметка на това

според Съда член 49 ДФЕС не допуска въведена от държава членка правна уредба, която налага незабавното събиране на данъка върху скритите увеличения на стойността на елементите от имуществото на дружество, преместващо своето място на действително управление в друга държава членка, в самия момент на посоченото преместване. Всъщност Съдът приема, че правна уредба, която предлага на дружество, преместващо своето място на действително управление в друга държава членка, избора между, от една страна, незабавното плащане на сумата на данъка, което създава свързана с ликвидните средства неизгода за това дружество, но го освобождава от последващи административни тежести, и от друга страна, отложеното плащане на сумата на посочения данък, евентуално съпътствано с лихви съгласно приложимата национална правна уредба, което по необходимост е придружено от административна тежест за съответното дружество, свързана с проследяването на прехвърлените активи, би представлявала мярка, която, намирайки се в състояние да гарантира балансираното разпределение на данъчните правомощия между държавите членки, би била по-малко накърняваща свободата на установяване, отколкото незабавното събиране на посочения данък.

Съдът тълкува нормите на Договора, които се отнасят до свободата на установяване и свободното предоставяне на услуги, и във връзка с определянето на размера на адвокатските възнаграждения.

По дело Комисия/Италия (Решение от 29 март 2011 г., C-565/08) Комисията твърди, че Италианската република е нарушила членове 43 ЕО и 49 ЕО (понастоящем членове 49 ДФЕС и 56 ДФЕС), като е приела разпоредби, които налагат на адвокатите задължението да спазват максимални тарифи при определянето на своите възнаграждения. Съдът отхвърля доводите на Комисията и заключава, че италианската държава не е допуснала неизпълнение на задълженията си по член 43 ЕО (понастоящем член 49 ДФЕС) и по член 49 ЕО (понастоящем член 56 ДФЕС), тъй като въпросният режим не е уреден по начин, който нарушава достъпа, при нормални и ефикасни условия на конкуренция, до пазара на адвокатски услуги. Според Съда това е така, когато режимът се характеризира с гъвкавост, позволяваща правилното определяне на възнаграждението за всеки тип извършвана от адвокатите услуга, като се има предвид, че при определени условия е възможно да се превишава максималният размер на възнагражденията до два или четири пъти или дори повече, а и че в редица ситуации е допустимо адвокатите да сключат изрично споразумение със своя клиент за определяне на размера на възнаграждението. Съдът уточнява, че съществуването на ограничение по смисъла на Договора не би могло да бъде изведено единствено от обстоятелството, че адвокатите, установени в държави членки, различни от приемащата държава членка, трябва при определяне на своите възнаграждения за предоставяните в приемащата държава членка услуги да се приспособят към приложимите в тази държава членка норми, а трябва да се основава на факта, че подобен режим накърнява достъпа на адвокатите от други държави членки до пазара на приемащата държава членка.

Що се отнася до свободното предоставяне на услуги, Съдът постановява редица важни решения в най-различни области като например услугите за радио- и телевизионно излъчване, хазартните игри, дейността на вещите лица, здравеопазването и търговските съобщения. В част от тези решения Съдът прилага закрепения в Договора принцип на свободно предоставяне на услуги, а в останалите тълкува директиви, които прилагат този принцип в конкретна област.

От съдебната практика по член 56 ДФЕС следва на първо място да се спомене Решение по дело Football Association Premier League и др. (Решение от 4 октомври 2011 г.,

съединени дела С-403/08 и С-429/08), което се отнася до предоставените на териториален принцип изключителни права на някои излъчващи организации да излъчват пряко футболни мачове и практиката на определени собственици на заведения да използват чуждестранни декодиращи карти, за да заобиколят действието на изключителните права. Според Съда член 56 ДФЕС не допуска правна уредба, определяща като незаконни вноса, продажбата и използването в съответната държава на чуждестранни средства за декодиране, които позволяват достъпа до кодирана услуга за спътниково излъчване с произход в друга държава членка и включваща обекти, защитени от правото на първата държава. По-конкретно такова ограничение не би могло да се обоснове с оглед на целта да се защитят правата на интелектуална собственост. Съдът признава, че наистина самите спортни срещи имат неповторим и следователно оригинален характер, който може да ги превърне в обекти, заслужаващи закрила, подобна на закрилата на произведенията. Въпреки това, доколкото закрилата на правата, които съставляват специфичния предмет на интелектуалната собственост, осигурява на носителите на разглежданите права само подходящо възнаграждение, а не възможно най-високото възнаграждение за търговското използване на защитените обекти, тази закрила е гарантирана, когато приемането на спътниково излъчване се обуславя от притежаването на средство за декодиране и следователно с много висока степен на точност може да се определи общият брой на зрителите, включени в съответната действителна и потенциална аудитория на въпросното предаване, тоест зрителите, които пребивават както в държавата членка на излъчване, така и извън нея. Освен това допълнителното заплащане от страна на излъчващите организации за предоставянето на изключително териториално право може да доведе до изкуствени ценови разлики между разделените национални пазари. Според Съда обаче такова разделяне и такива изкуствени ценови разлики са несъвместими с основната цел на Договора, която е осъществяването на вътрешния пазар.

По-нататък следва да се отбележи Решение по дело *Dickinger и Ömer* (Решение от 15 септември 2011 г., С-347/09), което потвърждава и прецизира практиката на Съда в областта на монопола за провеждане на хазартни игри. По този въпрос Съдът напомня, че макар монополът върху хазартните игри да представлява ограничение на свободното предоставяне на услуги, такова ограничение все пак може да бъде обосновано по императивни съображения от общ интерес, каквото е целта за осигуряване на особено високо равнище на защита на потребителите, а националната юрисдикция следва да провери дали това е така. Що се отнася в частност до възможността притежателят на монопола да води експанзионистична политика, Съдът уточнява, че за да съответства на целта за борба срещу престъпността, както и на тази да се намалят възможностите за игра, национална правна уредба, която установява монопол в областта на хазартните игри, трябва, от една страна, да се основава на констатацията, че престъпните дейности и измамите, свързани с игрите, и пристрастяването към игра представляват проблем на територията на съответната държава членка, който с разрастването на разрешените и регламентирани дейности би могъл да се отстрани, и от друга страна, да позволява използването само на реклама, която е умерена и стриктно ограничена до необходимото за насочване на потребителите към контролираните мрежи за игра. За постигането на тази цел по насочване към контролирани схеми получените разрешения оператори трябва да представляват надеждна, но същевременно и привлекателна алтернатива на забранените дейности, което само по себе си може да включва предлагането на широка гама от игри, по-мощна реклама и използването на нови техники за разпространение. В това отношение Съдът обаче отбелязва, че рекламата трябва да остане умерена и стриктно ограничена до необходимото и не може да има за цел да насърчава естественото влечение на потребителите към играта, като стимулира активното им

участие в нея, по-конкретно като представя играта като обикновена дейност или ѝ придава положителен образ, свързан с факта, че събраните приходи се насочват към дейности от общ интерес, или пък като увеличава притегателната сила на играта посредством натрапчиви рекламни послания, примамващи с големи печалби.

Дело *Peñarroja Fa* (Решение от 17 март 2011 г., съединени дела C-372/09 и C-373/09) дава повод на Съда да разгледа и въпроса за изискванията за квалификация, които може да се налагат на вещите лица в областта на писмения превод. В отговор на редица преюдициални въпроси, отправени от френския *Cour de cassation* (Касационен съд), Съдът най-напред констатира, че извършването от вещите лица на писмен превод не е дейност, свързана с упражняването на публична власт по смисъла на член 45, първа алинея ЕО (понастоящем член 51, първа алинея ДФЕС), тъй като извършеният от тези лица превод има само спомагателен характер и не накърнява преценката на съдебния орган и свободното упражняване на правораздавателните правомощия. По-нататък Съдът постановява, че член 49 ЕО (понастоящем член 56 ДФЕС) не допуска национална правна уредба, която поставя включването в списък на вещите лица — писмени преводачи, в зависимост от изисквания за квалификация, без заинтересованите лица да могат да се запознаят с мотивите на взетото по отношение на тях решение и без същото да подлежи на ефективен съдебен контрол, при който може да се провери дали решението е законосъобразно, и по-конкретно дали е спазено произтичащото от правото на Съюза изискване квалификацията на тези лица, придобита и призната в други държави членки, да бъде надлежно отчетена. Освен това според Съда член 49 ЕО (понастоящем член 56 ДФЕС) не допуска изискване, от което следва, че в националния списък на вещите лица като писмени преводачи могат да фигурират само лица, представили удостоверение, че са били включени в изготвян от апелативен съд списък на вещи лица през три поредни години, ако се окаже, че при разглеждането на молба от лице, което е установено в друга държава членка и не може да представи такова удостоверение, подобно изискване представлява пречка придобитата от това лице и призната в другата държава членка квалификация да бъде надлежно отчетена, за да се определи дали и доколко тази квалификация може да е равностойна на компетентността, която обикновено се очаква от лице, включено в изготвян от апелативен съд списък на вещи лица през три поредни години. В това отношение Съдът напомня, че националните органи трябва по-конкретно да гарантират, че придобитата в други държави членки квалификация е призната с нейната реална стойност и е надлежно взета предвид.

Накрая следва да се спомене Решение по дело *Комисия/Люксембург* (Решение от 27 януари 2011 г., C-490/09), в което се разглежда люксембургска правна уредба, изключваща възможността за възстановяване на разходите за лабораторни анализи и изследвания, извършени в други държави членки. В това решение Съдът постановява, че като не е предвидила в своята правна уредба, отнасяща се до социалното осигуряване, възможността да се поемат тези разходи чрез възстановяване на заплатените за тези анализи и изследвания разходи, а е въвела единствено система на пряко поемане на разходите от страна на здравните каси, люксембургската държава не е изпълнила задълженията си по член 49 ЕО (понастоящем член 56 ДФЕС). Всъщност според Съда, доколкото прилагането на такава правна уредба фактически изключва възможността да се поемат разходите за лабораторни анализи и изследвания, извършвани главно и дори изцяло от изпълнители на медицински услуги, установени в други държави членки, тя възпира и дори препяства осигурените по социалноосигурителната система на тази държава членка лица да се обръщат към такива изпълнители и представлява както за тях, така и за изпълнителите пречка за свободното предоставяне на услуги.

Сред делата, по които се тълкува конкретна директива, следва най-напред да се посочи дело *Société fiduciaire nationale d'expertise comptable* (Решение от 5 април 2011 г., С-119/09), което се отнася до тълкуването на Директива 2006/123²³. По това дело френският *Conseil d'État* (Държавен съвет) отправя въпроса дали държавите членки могат да въведат обща забрана за представителите на регулирана професия като експерт-счетоводителите да извършват действия по установяване на контакт с потенциални клиенти. Най-напред Съдът постановява, че понятието за търговско съобщение, дефинирано в член 4, точка 12 от Директива 2006/123, включва не само класическата реклама, но и други форми на реклама и информационни съобщения, предназначени за привличането на нови клиенти, и че следователно установяването на контакти с потенциални клиенти попада в обхвата на понятието за търговско съобщение. По-нататък Съдът констатира, че забраната на всички действия по установяване на контакт с потенциални клиенти, независимо от формата, съдържанието им или използваните средства, която не допуска никакви средства за комуникация, позволяващи прилагането на тази форма на търговски съобщения, трябва да се счита за обща забрана на търговските съобщения, която е недопустима съгласно член 24, параграф 1 от Директива 2006/123. Оттук Съдът заключава, че след като напълно забранява определена форма на търговски съобщения и поради това попада в приложното поле на член 24, параграф 1 от Директива 2006/123, правната уредба е несъвместима с посочената директива и не може да бъде оправдана по силата на член 24, параграф 2 от нея, макар да е недискриминационна, да се основава на наложителна причина от общ интерес, и да е пропорционална.

По-нататък в областта на телевизионната дейност следва да се посочи Решение по дело *Mesopotamia Broadcast и Roj TV* (Решение от 22 септември 2011 г., съединени дела С-244/10 и С-245/10). В това решение Съдът постановява, че член 22а от Директива 89/552²⁴, изменена с Директива 97/36, който предвижда държавите членки да гарантират, че предаванията не съдържат никакво „подбуждане към ненавист, основана на раса, пол, религия или националност“, трябва да се тълкува в смисъл, че обстоятелства, попадащи в приложното поле на норма от националното право, забраняваща засягане на разбирателството между народите, трябва да се считат за включени в цитираното понятие. Според Съда този член не възпрепятства дадена държава членка в приложение на обща нормативна уредба, например закон за сдруженията, да взема мерки по отношение на установен в друга държава членка телевизионен оператор с мотива, че дейностите и целите на този оператор нарушават забраната за засягане на разбирателството между народите, стига посочените мерки да не възпрепятстват — което трябва да бъде проверено от националния съд — препредаването в тесен смисъл на територията на приемащата държава членка на телевизионните предавания, реализирани от посочения оператор от територията на другата държава членка.

²³ Директива 2006/123/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 12 декември 2006 година относно услугите на вътрешния пазар (ОВ L 376, стр. 36; Специално издание на български език, 2007 г., глава 13, том 58, стр. 50).

²⁴ Директива 89/552/ЕИО на Съвета от 3 октомври 1989 година относно координирането на някои разпоредби, формулирани в действащи закони, подзаконови и административни актове на държавите членки, отнасящи се до упражняване на телевизионна дейност (ОВ L 298, стр. 23; Специално издание на български език, 2007 г., глава 6, том 1, стр. 215), изменена с Директива 97/36/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 30 юни 1997 година (ОВ L 202, стр. 60; Специално издание на български език, 2007 г., глава 6, том 2, стр. 232).

В областта на свободното движение на работници заслужава да се подчертаят две дела. На първо място, следва да се посочи Решение по дело Toki (Решение от 5 април 2011 г., C-424/09), което се отнася до тълкуването на Директива 89/48²⁵. В това дело става дума за гръцка гражданка, която е получила диплома по инженеринг на околната среда в Обединеното кралство, но в Гърция ѝ е отказан достъп до регламентираната професия инженер, тъй като не е пълноправен член на Engineering Council — частноправна британска организация, изрично спомената в Директива 89/48, членството в която обаче не е задължително изискване за упражняване на регламентираната професия инженер в Обединеното кралство. Най-напред Съдът уточнява, че механизмът за признаване, предвиден в член 3, първа алинея, буква б) от Директива 89/48, е приложим, независимо дали заинтересованото лице е пълноправен член на съответното сдружение или организация. По-нататък Съдът постановява, че професионалният опит, на който се позовава лицето, подало молба за получаване на разрешение за упражняване на регламентирана професия в приемащата държава членка, трябва да отговаря на следните три условия: 1) изтъкнатият опит трябва да се състои в положен труд на пълно работно време в продължение на най-малко две години през последните десет години, 2) този труд трябва да се е състоял в постоянното и редовно упражняване на съвкупност от професионални дейности, които характеризират съответната професия в държавата членка по произход, без да е необходимо той да е обхващал всички тези дейности, и 3) професия като тази, която обичайно се упражнява в държавата членка по произход, трябва с оглед на обхванатите от нея дейности да бъде равностойна на онази, за упражняването на която е поискано разрешение в приемащата държава членка.

На второ място, следва да се посочи Решение по дело Casteels (Решение от 10 март 2011 г., C-379/09), което се отнася до запазването на правото на допълнителна пенсия на работник мигрант. В това решение Съдът постановява, че член 45 ДФЕС не допуска, в рамките на задължителното прилагане на колективен трудов договор, при определянето на периода за придобиване на окончателно право на допълнителни пенсионни плащания в държава членка да не се вземат под внимание годините заетост, натрупани от работник в подразделения на един и същ работодател в различни държави членки и по силата на един и същ общ трудов договор. Този член също така не допуска преместването на работник от едно подразделение на неговия работодател, намиращо се в една държава членка, в подразделение на същия този работодател, намиращо се в друга държава членка, да се разглежда като преустановяване на работата при този работодател по собствено желание. Съдът освен това пояснява, че в рамките на спор, с който са сезирани националните юрисдикции, частноправен субект не може да се позовава на непосредственото действие на член 48 ДФЕС срещу работодател от частния сектор.

Принципът на свободно движение на капитали е разгледан в няколко решения в данъчната област. Сред тях на първо място следва да се посочи Решение по дело Комисия/Австрия (Решение от 16 юни 2011 г., C-10/10), в което Съдът постановява, че държава членка, която разрешава данъчно приспадане на даренията за научноизследователски и образователни организации само когато тези организации са установени на нейна територия, не изпълнява задълженията си по член 56 ЕО (понастоящем член 63 ДФЕС) и по член 40 от Споразумението за Европейското

²⁵ Директива 89/48/ЕИО на Съвета от 21 декември 1988 година относно обща система за признаване на дипломите за висше образование, издадени след завършването на професионално образование и обучение с минимална продължителност от три години (ОВ L 19, 1989 г., стр. 16; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 2, стр. 76), изменена с Директива 2001/19/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 14 май 2001 година (ОВ L 206, стр. 1; Специално издание на български език 2007 г., глава 5, том 6, стр. 60).

икономическо пространство. Според Съда критерий за разграничаване на данъчнозадължените лица, който се основава единствено на мястото на установяване на получателя на дарението, по дефиниция не е валиден критерий за преценка на обективното сходство между двата случая и съответно за въвеждането на обективно разграничение между тях. Освен това, макар че наистина насърчаването на научноизследователската и развойната дейност може да съставлява императивно съображение от общ интерес, национална правна уредба, която предоставя право на данъчно приспадане само за научноизследователската дейност в съответната държава членка, е в пряко противоречие с целите на политиката на Съюза в областта на научните изследвания и технологичното развитие. Всъщност съгласно член 163, параграф 2 ЕО целта на тази политика е да се премахнат данъчните пречки пред сътрудничеството в областта на научните изследвания и в този смисъл тя не може да се осъществява чрез насърчаване на научноизследователската и развойната дейност на национално равнище.

На второ място, следва да се отбележи дело Schröder (Решение от 31 март 2011 г., С-450/09), по което Съдът постановява, че член 63 ДФЕС не допуска правна уредба на държава членка, която разрешава на местно данъчнозадължено лице да приспадне рентите, изплатени на родител, който му е прехвърлил намиращи се на територията на тази държава членка недвижими имоти, от доходите от отдаване под наем на тези имоти, но в същото време не разрешава такова приспадане на чуждестранно данъчнозадължено лице, ако задължението за изплащане на тези ренти произтича от прехвърлянето на тези недвижими имоти. В това отношение Съдът посочва, че доколкото задължението чуждестранното данъчнозадължено лице да изплаща рента на един от родителите си произтича от прехвърлянето в негова полза на недвижимите имоти, намиращи се в съответната държава членка, тази рента представлява разход, пряко свързан с използването на тези имоти, така че в това отношение посоченото данъчнозадължено лице е в положение, сходно с това на местно данъчнозадължено лице. При тези условия национална правна уредба, според която във връзка с данъка върху дохода за чуждестранните лица не съществува възможност да приспадат такъв разход, която обаче предвижда такава възможност за местните лица, противоречи на член 63 ДФЕС, ако няма валидна обосновка за съществуването ѝ.

На последно място следва да се посочи, че дело Stewart (Решение от 21 юли 2011 г., С-503/09) даде възможност на Съда да се произнесе — във връзка със социалното осигуряване на работниците мигранти — относно естеството на краткосрочно обезщетение за неработоспособност на млади хора с увреждания и да разгледа наложеното за отпускането на това обезщетение условие за обичайно пребиваване на територията на държавата членка. От решението му следва, от една страна, че краткосрочното обезщетение за неработоспособност на млади хора с увреждания представлява обезщетение за инвалидност по смисъла на член 4, параграф 1, буква б) от Регламент (ЕИО) № 1408/71²⁶, ако е установено, че към датата на подаване на заявлението заявителят е засегнат от трайно или продължително увреждане, доколкото в подобен случай това обезщетение се отнася пряко до риска инвалидност, посочен в тази

²⁶ Регламент (ЕИО) № 1408/71 на Съвета от 14 юни 1971 година за прилагането на схеми за социална сигурност на заети лица, самостоятелно заети лица и членове на техните семейства, които се движат в рамките на Общността (ОВ L 149, стр. 2; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 1, стр. 26), изменен и актуализиран с Регламент (ЕО) № 118/97 на Съвета от 2 декември 1996 година (ОВ L 28, 1997 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 4, стр. 35, поправка в ОВ L 32, 6.2.2008 г., стр. 31), изменен с Регламент (ЕО) № 647/2005 на Европейския парламент и на Съвета от 13 април 2005 година (ОВ L 117, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 7, стр. 211).

разпоредба, и от друга страна, че член 10, параграф 1, първа алинея от Регламент № 1408/71 не допуска държава членка да подчини предоставянето на краткосрочно обезщетение при неработоспособност на млади хора с увреждания, разглеждано като обезщетение за инвалидност, на условие за обичайно пребиваване на заявителя на нейна територия.

Сближаване на законодателствата

За поредна година изключително обемна, съдебната практика в областта на сближаването на законодателствата е многопосочна като законодателните актове, до които се отнася.

В областта на защитата на потребителите Съдът се произнася в Решение по дело Gebr. Weber и Putz (Решение от 16 юни 2011 г., съединени дела C-65/09 и C-87/09) по тълкуването на член 3, параграфи 2 и 3 от Директива 1999/44 относно някои аспекти на продажбата на потребителски стоки и свързаните с тях гаранции²⁷, който предвижда, че в случай на липса на съответствие на доставената стока потребителят има право да изиска от продавача безплатен ремонт или замяна на стоката. По-точно Съдът отговаря на въпросите, първо, дали безплатната замяна включва и отстраняването на дефектната стока и инсталирането на заместващата стока, и второ, дали продавачът може да откаже да поеме непропорционалните разходи по замяната, когато това е единственият възможен начин за обезщетяване.

В отговора си на първия въпрос Съдът напомня, че безвъзмездността на привеждането в съответствие на стоката от страна на продавача е съществен елемент от защитата, гарантирана на потребителя от посочената директива. В този смисъл, като се основава на целта на тази директива, а именно да гарантира високо ниво на защита на потребителите, Съдът постановява, че член 3, параграфи 2 и 3 от Директива 1999/44 следва да се тълкува в смисъл, че когато несъответстваща потребителска стока, която преди появата на дефекта е била инсталирана добросъвестно от потребителя съобразно нейното естество и предназначение, е приведена в съответствие с договора посредством замяна, продавачът е длъжен или сам да я отстрани от мястото, където е била инсталирана, като на нейно място инсталира заместващата стока, или да поеме необходимите разходи, които са свързани с това отстраняване и с инсталирането на заместващата стока. Освен това Съдът уточнява, че това задължение на продавача съществува независимо дали той се е задължил по силата на договора за продажба да инсталира първоначално закупената потребителска стока.

Що се отнася до втория въпрос, Съдът постановява, че член 3, параграф 3 от посочената директива не допуска национално законодателство да предоставя на продавача правото да откаже замяната на несъответстваща с договора стока, която се явява единствен възможен начин на обезщетяване, тъй като заради задължението да предприеме отстраняване на тази стока от мястото, където тя е инсталирана, и да инсталира там заместващата стока, този начин му налага непропорционални разходи с оглед на стойността, която стоката би имала, ако беше изправна, както и с оглед на значимостта на недостатъка. Въпреки това Съдът също така признава, че с цел установяване на

²⁷ Директива 1999/44/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 25 май 1999 година относно някои аспекти на продажбата на потребителски стоки и свързаните с тях гаранции (ОВ L 171, стр. 12; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 5, стр. 89).

справедливо равновесие между интересите на потребителя и на продавача тази разпоредба все пак допуска в подобен случай правото на потребителя на възстановяване на разходите за отстраняване на дефектната стока и за инсталиране на заместващата стока да се ограничи до поемането от страна на продавача на пропорционален размер от разходите, определен съгласно установените в решението критерии.

В областта на отговорността за вреди, причинени от дефект на стока, следва да се спомене дело *Dutrieux* (Решение от 21 декември 2011 г., С-495/10), в което Съдът, сезиран с преюдициален въпрос за тълкуване, отново²⁸ изяснява обхвата на хармонизацията, извършена с Директива 85/374²⁹. В случая поставеният въпрос е по същество дали посочената директива допуска да се остави в сила френският режим на обективна отговорност на обществените здравни заведения спрямо пациентите им за вредите, причинени поради неизправност на оборудване или стока, използвани при предоставянето на грижи.

На първо място, Съдът припомня практиката си относно обхвата и степента на интензитет на хармонизацията, извършена с Директива 85/374, като потвърждава, че по всички уредени от нея въпроси Директивата се стреми към пълно³⁰ и изчерпателно³¹ хармонизиране. След това уточнение, за да се установи дали предвид тази съдебна практика посочената директива допуска даден национален режим на отговорност, следва първо да се провери дали този режим попада в приложното поле на тази директива. Непосредствено след като припомнят това, съдиите анализират границите на приложното поле на същата директива спрямо кръга от лица, чиято отговорност може да бъде ангажирана на основание на въведения с нея режим на отговорност. Според Съда този кръг от лица, който съгласно член 3 от посочената директива включва производителя, вносителя на стоката в Общността и доставчика на стоката, когато производителят не може да бъде идентифициран, е изчерпателно определен. Поради това Съдът постановява, че отговорността на доставчик на услуги, който при предоставянето на услуги, каквито са грижите, положени в болнично заведение, използва дефектно оборудване или дефектни стоки, което или които не са произведени от него по смисъла на разпоредбите на член 3 от Директива 85/374, и поради това причини вреди на получателя на услугата, не попада в приложното поле на тази директива. Оттук съдиите заключават, че посочената директива допуска дадена държава членка да установи режим като разглеждания в главното производство, предвиждащ отговорността на такъв доставчик поради така причинените вреди, дори при липса на всякаква вина, която може да му бъде вменена, при условие обаче увреденото лице и/или посоченият доставчик да запази възможността да ангажира отговорността на производителя на основание на посочената директива, когато са изпълнени предвидените от нея условия.

²⁸ Вж. Решение от 4 юни 2009 г. по дело *Moteurs Leroy Somer*, С-285/08, Сборник, стр. I-4733.

²⁹ Директива 85/374/ЕИО на Съвета от 25 юли 1985 година за сближаване на законите, подзаконовите и административните разпоредби на държавите членки относно отговорността за вреди, причинени от дефект на стока, изменена с Директива 1999/34/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 10 май 1999 година (ОВ L 210, стр. 29; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 1, стр. 183).

³⁰ Вж. по-специално Решение от 25 април 2002 г. по дело Комисия/Франция, С-52/00, *Recueil*, стр. I-3827, точка 24, Решение от 25 април 2002 г. по дело Комисия/Гърция, С-154/00, *Recueil*, стр. I-3879, точка 20 и Решение от 10 януари 2006 г. по дело *Skov и Vilka*, С-402/03, *Recueil*, стр. I-199, точка 23.

³¹ Решение по дело *Moteurs Leroy Somer*, посочено по-горе, точки 24 и 25.

В областта на лекарствените продукти за хуманна употреба следва да се споменат две решения, постановени в един и същ ден (Решение от 5 май 2011 г. по дело Novo Nordisk, C-249/09 и Решение от 5 май 2011 г. по дело MSD Sharp & Dohme, C-316/09), в които Съдът прави важни уточнения за смисъла на определени разпоредби от Директива 2001/83 за утвърждаване на кодекс на Общността относно лекарствени продукти за хуманна употреба³², които уреждат рекламата на тези лекарствени продукти.

По първото дело — посоченото по-горе дело Novo Nordisk, спорът в главното производство се отнася до специализирано в лечението на диабет здравно предприятие, на което с решение на Службата за лекарствените продукти на Република Естония е наложена забрана да публикува в медицинско списание реклама на лекарство на основата на инсулин, предназначена за лицата, които имат право да предписват лекарствени продукти, по съображение че тази реклама противоречи на разпоредбите на националното право, които предвиждат, че рекламата на лекарствен продукт не трябва да съдържа данни, които не са включени в обобщението на характеристиките на продукта. Сезиран с жалба за отмяна на това решение, запитващият съд поставя на Съда два преюдициални въпроса за тълкуването на член 87, параграф 2 от Директива 2001/83, съгласно който „всички части на рекламата на даден лекарствен продукт трябва да съответстват на особеностите, изброени в обобщението на характеристиките на лекарствения продукт“.

С първия въпрос запитващият съд иска да се установи дали следва да тълкува член 87, параграф 2 от Директива 2001/83 в смисъл, че обхваща също и цитати от медицински списания или други научни произведения, които се съдържат в реклама на лекарствен продукт, предназначена за лицата, които имат право да предписват лекарствени продукти. Съдът отговаря утвърдително, като посочва, че всъщност както от мястото на член 87 от Директива 2001/83 в структурата на същата, така и от текста и съдържанието на посочения член 87 в неговата цялост следва, че параграф 2 от него е обща норма относно рекламата на лекарствени продукти изобщо, включително тази, предназначена за лицата, които имат право да ги предписват или доставят.

С втория въпрос националният съд запитва Съда за обхвата на забраната по член 87, параграф 2 от Директива 2001/83. Съдът отговаря, че тази разпоредба се тълкува в смисъл, че забранява публикуването в реклама на лекарствен продукт сред лицата, които имат право да го предписват или отпускат, на твърдения, които противоречат на обобщението на характеристиките на продукта, но не изисква всички твърдения, съдържащи се в тази реклама, да са включени в посоченото обобщение или да могат да бъдат изведени от него по логически път. Освен това Съдът уточнява, че такава реклама може да включва твърдения, допълващи сведенията, посочени в член 11 от споменатата директива, при условие че тези твърдения потвърждават или уточняват по съвместим с тях начин споменатите сведения, без да ги изопачават, и отговарят на посочените в член 87, параграф 3 и член 92, параграфи 2 и 3 от тази директива изисквания.

Във второто дело — посоченото по-горе дело MSD Sharp & Dohme, Съдът се произнася по тълкуването на член 88, параграф 1, буква а) от същата Директива 2001/83, който

³² Директива 2001/83/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 6 ноември 2001 година за утвърждаване на кодекс на Общността относно лекарствени продукти за хуманна употреба (ОВ L 311, стр. 67; Специално издание на български език, 2007 г., глава 13, том 33, стр. 3), изменена с Директива 2004/27/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 31 март 2004 година (ОВ L 136, стр. 34; Специално издание на български език, 2007 г., глава 13, том 44, стр. 116).

забранява рекламирането сред широката общественост на лекарствени продукти, които са достъпни единствено по медицинско предписание. В случая фармацевтично предприятие твърди, че един от конкурентите му е нарушил разпоредбите на националното право, които транспонират тази норма, като е публикувал на уебсайта си общодостъпна информация за три произвеждани от него лекарствени продукта, предмет на лекарско предписание. По искане на първото предприятие националните юрисдикции издават забрана за въпросната публикация. Сезирана с ревизионна жалба от ответника, запитващата юрисдикция по същество иска от Съда да се установи дали спорната публикация действително съставлява реклама по смисъла на член 88, параграф 1, буква а) от Директива 2001/83. Съдът отговаря, че тази разпоредба трябва да се тълкува в смисъл, че не забранява разпространението в уебсайт от страна на фармацевтично предприятие на информация относно лекарствени продукти, предмет на лекарско предписание, когато информацията е достъпна на сайта само за търсещите я целенасочено и когато разпространението се състои единствено в точно възпроизвеждане на опаковката на лекарствения продукт съгласно член 62 от посочената директива, както и в буквално и пълно възпроизвеждане на листовката с упътването или на обобщението на характеристиките на продукта, които са одобрени от компетентните органи в областта на лекарствените продукти. Обратно, забранено е разпространението в подобен сайт на информация относно лекарствен продукт, която е била предмет на подбор или преаранжиране от страна на производителя, ако това въздействие върху нея може да се обясни единствено с рекламна цел.

Все в областта на лекарствените продукти за хуманна употреба, но този път във връзка с Регламент № 469/2009 относно сертификата за допълнителна закрила на лекарствените продукти³³, следва да се открие дело Medeva (Решение от 24 ноември 2011 г., С-322/10), в което Съдът отговаря на преюдициално запитване, отправено с цел да се уточнят условията за получаване на сертификат за допълнителна закрила (наричан по-нататък „СДЗ“).

За да реши проблема с недостатъчната защита, предоставяна от патентите, член 3 от Регламент № 469/2009 предвижда възможността притежателят на национален патент да получи СДЗ, като условията за това в частност са продуктът вече да е защитен с основен патент, който е в сила, и като лекарствен продукт да е получил валидно към съответния момент разрешение за пускане на пазара (наричано по-нататък „РПП“). Най-напред Съдът пояснява, че що се отнася до критериите, по които се определя дали „продуктът е защитен с основен патент, който е в сила“, член 3, буква а) от посочения регламент трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска компетентните в областта на индустриалната собственост ведомства на държава членка да издават СДЗ на активни съставки, които не са посочени в текста на претенциите на основния патент, изтъкнат в подкрепа на заявка за такъв сертификат. По-нататък, що се отнася до второто условие по член 3, буква б) от Регламент № 469/2009, съгласно което продуктът трябва да има РПП като лекарствен продукт, и що се отнася до състава на този лекарствен продукт, Съдът посочва, че ако са изпълнени и другите предвидени в член 3 условия, член 3, буква б) от Регламента допуска компетентните в областта на индустриалната собственост ведомства на държава членка да издават СДЗ на комбинация от две активни съставки, съответстваща на посочената в текста на претенциите на изтъкнатия основен патент, когато лекарственият продукт, чието РПП е представено в подкрепа на заявката за СДЗ, включва и други активни съставки освен комбинацията от двете активни съставки.

³³ Регламент (ЕО) № 469/2009 на Европейския парламент и на Съвета от 6 май 2009 година относно сертификата за допълнителна закрила на лекарствените продукти (ОВ L 152, стр. 1).

В областта на закрилата на биотехнологичните изобретения Съдът постановява важно преюдициално решение по дело *Brüstle* (Решение от 18 октомври 2011 г., C-34/10), в което дава дефиниция на понятието „човешки ембрион“. Преюдициалното запитване е отправено в рамките на производство по искане на *Greepprease* да се обяви за недействителен патент, който се отнася до неврални прекурсорни клетки, получени от ембрионални стволови клетки и използвани за лечението на неврологични заболявания. По това дело Съдът е запитан за тълкуването на понятието „човешки ембрион“, което не е дефинирано в Директива 98/44 относно правната закрила на биотехнологичните изобретения³⁴, и за обхвата на предвидената в член 6, параграф 2, буква б) от Директивата забрана за патентоване на изобретения, свързани с използването на човешки ембриони за промишлени или търговски цели.

На първо място, Съдът пояснява, че понятието „човешки ембрион“, използвано в член 6, параграф 2 от Директива 98/44, трябва да се разглежда като самостоятелно понятие на правото на Съюза и да се тълкува еднакво на територията на този съюз. По-нататък, като посочва, че контекстът и целта на тази директива разкриват волята на законодателя на Съюза да изключи всякаква възможност за патентоване в случаите, когато може да се засегне човешкото достойнство, Съдът приема, че понятието „човешки ембрион“ трябва да бъде разбрано в широк смисъл и че в този контекст „човешки ембрион“ по смисъла на упоменатата разпоредба е всяка неоплодена човешка яйцеклетка, в която е било имплантирано ядрото на зряла човешка клетка, и всяка неоплодена човешка яйцеклетка, която посредством партеногенеза е била стимулирана да се дели и развива. За сметка на това Съдът постановява, че националната юрисдикция следва да определи с оглед на научните достижения дали стволовата клетка, получена от човешки ембрион в стадия на бластоциста, представлява „човешки ембрион“ по смисъла на тази разпоредба.

На второ място, Съдът постановява, че забраната за патентоване, свързана с понятието „използване на човешки ембриони за промишлени или търговски цели“, се отнася и до използването за научни изследвания. Всъщност според Съда патентоването на всяко изобретение по принцип предполага, че то ще се използва за промишлени или търговски цели, и въпреки че научните цели трябва да бъдат разграничени от промишлените или търговските цели, използването на човешки ембриони за научни изследвания, което се явява предмет на заявка за патент, не може да бъде отделено от самия патент и от произтичащите от него права.

Накрая Съдът се произнася относно патентоспособността на изобретение, свързано със създаването на неврални прекурсорни клетки. Той приема, че трябва да се забрани патентоването на изобретение, когато — както в конкретния случай — прилагането на това изобретение изисква предварителното унищожаване на човешки ембриони или тяхното използване като изходен материал, независимо от стадия, на който това се случва, и дори ако в описанието на техническия метод не се посочва използването на човешки ембриони.

По съединени дела *Monsanto* и др. (Решение от 8 септември 2011 г., C-58/10—C-68/10) Съдът се произнася относно условията, при които националните органи могат да приемат спешни мерки за спиране или за временна забрана на употребата или пускането на

³⁴ Директива 98/44/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 6 юли 1998 година относно правната закрила на биотехнологичните изобретения (ОВ L 213, стр. 13; Специално издание на български език, 2007 г., глава 13, том 23, стр. 268).

пазара на генетично модифицирани организми (наричани по-нататък „ГМО“), които вече са получили разрешение за пускане на пазара на основание на Директива 90/220 относно ГМО³⁵ (отменена с Директива 2001/18³⁶).

Съдът отбелязва, че в случая царевицата MON 810, разрешена в частност за използване като семена за засяване в приложение на Директива 90/220, е била нотифицирана като „съществуващ продукт“ в съответствие с Регламент № 1829/2003 относно генетично модифицираните храни³⁷, а след това на основание на този регламент е била предмет на искане за подновяване на разрешението, чието разглеждане е в ход. Съдът приема, че при такива обстоятелства държава членка не може да приложи предпазната клауза по Директива 2001/18, за да приеме мерки за спиране или за временна забрана на употребата или пускането на пазара на ГМО като царевицата MON 810. Съдът уточнява, че за сметка на това такива спешни мерки могат да се приемат на основание на Регламент № 1829/2003.

В това отношение той подчертава, че когато желае да приеме спешни мерки на основание на последния регламент, държавата членка трябва да се съобрази както с материалноправните условия, предвидени в него, така и с процесуалните условия, предвидени в Регламент № 178/2002³⁸, към който първият регламент препраща по този въпрос. Следователно държавата членка трябва да информира „официално“ Комисията за необходимостта от предприемане на спешни мерки. Ако Комисията не предприеме мерки, държавата членка трябва да информира „незабавно“ нея и останалите държави членки за приетите временни защитни мерки.

Освен това Съдът постановява, че що се отнася до материалноправните условия за приемането на спешни мерки на основание на Регламент № 1829/2003, същият налага на държавите членки да докажат, освен неотложност, и наличието на положение, което може да представлява значителен риск, явно поставящ в опасност здравето на хората, здравето на животните или околната среда. Въпреки временния и превантивния си характер тези мерки могат да се приемат единствено ако се основават на възможно най-пълна оценка на рисковете, предвид особените обстоятелства на конкретния случай, които разкриват необходимостта от тези мерки.

Накрая Съдът посочва, че с оглед на структурирането на предвидената в Регламент № 1829/2003 система и целта да се избегнат изкуствени несъответствия, оценката и

³⁵ Директива 90/220/ЕИО на Съвета от 23 април 1990 година относно съзнателното освобождаване на генетично модифицирани организми в околната среда (ОВ L 117, стр. 15).

³⁶ Директива 2001/18/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 12 март 2001 година относно съзнателното освобождаване на генетично модифицирани организми в околната среда и за отмяна на Директива 90/220/ЕИО на Съвета (ОВ L 106, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 7, стр. 75).

³⁷ Регламент (ЕО) № 1829/2003 на Европейския парламент и на Съвета от 22 септември 2003 година относно генетично модифицираните храни и фуражи (ОВ L 268, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 13, том 41, стр. 3).

³⁸ Регламент (ЕО) № 178/2002 на Европейския парламент и на Съвета от 28 януари 2002 година за установяване на общите принципи и изисквания на законодателството в областта на храните, за създаване на Европейски орган за безопасност на храните и за определяне на процедури относно безопасността на храните (ОВ L 31, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 8, стр. 68).

управлението на очевиден и сериозен риск в крайна сметка попадат единствено в компетентността на Комисията и на Съвета под контрола на съда на Съюза.

Що се отнася отново до тълкуването на Регламент № 1829/2003 относно генетично модифицираните храни³⁹, заслужава да се спомене и дело *Bablok* и др. (Решение от 6 септември 2011 г., C-442/09). Спорът в главното производство е между един пчелар и *Freistaat Bayern* (провинция Бавария, Германия), собственик на имоти, върху които се отглежда царица MON 810 (ГМО). Пчеларят твърди, че наличието на ДНК от царица MON 810 в царевичния прашец и в някои проби от произведения от него мед може да направи пчелните му продукти негодни за пускане на пазара и за консумация. Като отбелязва, че в момента, в който попадне в меда или в хранителните добавки на основата на прашец, въпросният прашец изгубва способността си да опрашва, запитващата юрисдикция сезира Съда с преюдициално запитване, като основният ѝ въпрос е дали като последица от самото наличие във въпросните пчелни продукти на изгубил възпроизводителната си способност прашец от генетично модифицирана царица възниква задължение за получаване на разрешение за пускането на пазара на тези продукти.

Това става повод Съдът да уточни понятието за генетично модифициран организъм по смисъла на член 2, точка 5 от Регламент № 1829/2003. Той приема, че субстанция като прашец, получен от сорт генетично модифицирана царица, който е загубил способността си за възпроизводство и е напълно лишен от способност да предава съдържащия се в него генетичен материал, вече не попада в това понятие. Въпреки това Съдът постановява, че продукти като мед и хранителни добавки, съдържащи такъв прашец, представляват храна, съдържаща съставки, произведени от ГМО по смисъла на посочения регламент. В това отношение той констатира, че спорният прашец е „произведен от ГМО“ и представлява „съставка“ на меда и на хранителните добавки на основата на прашец. Що се отнася до меда, Съдът подчертава, че прашецът не е чуждо тяло, нито примес в меда, а естествена съставна част от този продукт, поради което действително трябва да се квалифицира като „съставка“. Следователно въпросният прашец попада в приложното поле на Регламента и преди пускането му на пазара за него се прилага разрешителният режим по Регламента. Освен това Съдът отбелязва, че съзнателният или случаен характер на въвеждането на прашец в меда не е основание за неприлагане на разрешителния режим към храните, съдържащи съставки, произведени от ГМО. Накрая Съдът уточнява, че задължителното разрешение и надзор върху храните съгласно член 3, параграф 1 и член 4, параграф 2 от Регламент № 1829/2003 са налице независимо от съотношението на генетично модифицирания материал в съответния продукт и че за тях не може да се приложи по аналогия допустима стойност като предвидената в областта на етикетирането в член 12, параграф 2 от същия регламент.

В областта на защитата на авторските права в информационното общество особено внимание заслужават две решения.

Първото се отнася до националните мерки, предназначени за противодействие на незаконното изтегляне на файлове от интернет (Решение от 24 ноември 2011 г. по дело *Scarlet Extended*, C-70/10). Делото е образувано във връзка със спор между *Scarlet Extended SA*, доставчик на интернет услуги (наричан по-нататък „ДИУ“), и *SABAM*, белгийско дружество за колективно управление на авторски права, на което е възложено да разрешава използването от трети лица на музикалните произведения на автори,

³⁹ Вж. бележка под линия 37.

композитори и издатели. SABAM констатира, че интернет ползвателите, които използват услугите на Scarlet, изтеглят от интернет без разрешение и без да заплащат за авторските права фигуриращи в каталога му произведения посредством мрежи „peer-to-peer“. SABAM сезира националния съд и в първоинстанционното производство по негово искане е постановено съдебно разпореждане ДИУ да преустанови нарушенията на авторските права, като направи невъзможна всякаква форма на изпращане или приемане от неговите клиенти на файлове, възпроизвеждащи музикално произведение от репертоара на SABAM, посредством софтуер „peer-to-peer“. По жалба от ДИУ въззивният съд спира производството, за да отправи преюдициално запитване до Съда по същество дали такова разпореждане е съвместимо с правото на Съюза.

Съдът отговаря, че Директиви 2000/31⁴⁰, 2001/29⁴¹, 2004/48⁴², 95/46⁴³ и 2002/58⁴⁴, разгледани заедно и във връзка с изискванията, произтичащи от защитата на приложимите основни права, трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат разпореждане, постановено срещу ДИУ, да въведе система за филтриране на всички електронни съобщения, пренасяни посредством предлаганите от него услуги, по-специално чрез използването на софтуери „peer-to-peer“, която да прилага без разграничение към всички свои клиенти, превантивно, изцяло на свои разходи и без ограничение във времето, с която да може да се идентифицира в мрежата на този доставчик движението на електронни файлове, съдържащи музикално, кинематографско или аудио-визуално произведение, за което ищецът твърди, че притежава права върху интелектуална собственост, за да се блокира прехвърлянето на файлове, чийто обмен нарушава авторското право.

В мотивите на решението си Съдът посочва, че всъщност подобно разпореждане не е съобразено с предвидената в член 15, параграф 1 от Директива 2000/31 забрана да се налага на тези доставчици общо задължение за контрол на съобщенията, нито с изискването да се осигури справедливо равновесие между правото върху интелектуална собственост, от една страна, и свободата на стопанската инициатива, правото на защита на личните данни и свободата на получаване или разпространяване на информация, от друга страна.

⁴⁰ Директива 2000/31/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 8 юни 2000 година за някои правни аспекти на услугите на информационното общество, и по-специално на електронната търговия на вътрешния пазар (ОВ L 178, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 13, том 29, стр. 257).

⁴¹ Директива 2001/29/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 22 май 2001 година относно хармонизирането на някои аспекти на авторското право и сродните му права в информационното общество (ОВ L 167, стр. 10; Специално издание на български език, 2007 г., глава 17, том 1, стр. 230).

⁴² Директива 2004/48/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 29 април 2004 година относно упражняването на права върху интелектуалната собственост (ОВ L 157, стр. 45; Специално издание на български език, 2007 г., глава 17, том 2, стр. 56).

⁴³ Директива 95/46/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 24 октомври 1995 година за защита на физическите лица при обработването на лични данни и за свободното движение на тези данни (ОВ L 281, стр. 31; Специално издание на български език, 2007 г., глава 13, том 17, стр. 10).

⁴⁴ Директива 2002/58/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 12 юли 2002 година относно обработката на лични данни и защита на правото на неприкосновеност на личния живот в сектора на електронните комуникации (ОВ L 201, стр. 37; Специално издание на български език, 2007 г., глава 13, том 36, стр. 63).

По второто дело (Решение от 16 юни 2011 г. по дело *Stichting de Thuis kopie*, C-462/09) Съдът се произнася относно условията за изпълнение и обхвата на задължението на държавите членки, които прилагат изключението за копиране за лично ползване, да гарантират заплащането на справедливо обезщетение на притежателите на авторски права на основание член 5, параграф 2, буква б) от Директива 2001/29 относно авторското право и сродните му права в информационното общество⁴⁵. Конкретният случай се отнася до особената хипотеза, в която търговецът — продавач на носители за възпроизвеждане, е установен в друга държава членка, а не в тази, която носи упоменатото задължение, и насочва дейността си към тази държава.

На първо място, Съдът признава, че макар крайният потребител, който възпроизвежда за лично ползване защитено произведение, по принцип трябва да се счита за длъжник във връзка със справедливото обезщетение, държавите членки имат възможност, предвид практическите затруднения, свързани с определянето на самоличността на лицата, ползващи копията за лични цели, както и със задължаването на последните да обезщетят притежателите на права за вредите, които са им причинили, да въведат такса за копиране за лично ползване в тежест на лицата, които предоставят на разположение на такъв краен потребител оборудване, апаратура или носители за възпроизвеждане, след като тези лица могат да отразят размера на тази такса в платената от крайните потребители цена за споменатото предоставяне на разположение. След това, на второ място, Съдът тълкува разпоредбите на същата директива като налагащи на държавата членка, която въвежда изключението за копиране за лично ползване в националното си право, задължение за постигане на определен резултат в смисъл, че тя е длъжна да осигури в рамките на своите компетенции ефективно събиране на справедливото обезщетение, предназначено да обезщети увредените от претърпяната вреда автори, особено ако тази вреда възниква на територията на посочената държава членка. В това отношение само по себе си обстоятелството, че продавачът — търговец на оборудване, апаратура и носители за възпроизвеждане, е установен в държава членка, различна от тази, в която са установени купувачите, е без значение с оглед на това задължение за постигане на определен резултат. При невъзможност да се осигури събирането на справедливото обезщетение от купувачите националната юрисдикция следва да възприеме тълкуване на националното право, което позволява събирането на това обезщетение от длъжник, действащ в качеството на търговец.

В по-широк контекст, в областта на защитата на правата на интелектуална собственост Съдът се произнася по дело *Realchemie Nederland* (Решение от 18 октомври 2011 г., C-406/09) относно обхвата на нормата на член 14 от Директива 2004/48 относно упражняването на права върху интелектуалната собственост⁴⁶, която задължава държавите членки да гарантират, че в съдебни спорове във връзка с нарушаване на право на интелектуална собственост понесените от печелившата страна съдебни разноски ще бъдат по принцип понесени от загубилата страна.

В това дело Съдът постановява, че съдебните разноски, свързани с производство по екзекватура, образувано в една държава членка, в хода на което е поискано признаване и изпълнение на решение, постановено в друга държава членка, в рамките на спор, целящ закрилата на право на интелектуална собственост, попада в обсега на член 14 от Директива 2004/48. Всъщност според Съда това тълкуване съответства както на общата

⁴⁵ Вж. бележка под линия 41.

⁴⁶ Вж. бележка под линия 42.

цел на Директива 2004/48 да сближи законодателните системи на държавите членки, за да се гарантира висока, равностойна и еднаква степен на закрила, така и на специфичната цел на посочения член 14 да предотврати вероятността засегнатата страна да бъде разубедена да започне съдебно производство, за да защити правата си върху интелектуална собственост. Съобразно тези цели нарушителят на права върху интелектуална собственост трябва в общи линии да понесе изцяло финансовите последици от своето поведение.

По дело *Association Belge des Consommateurs Test-Achats* и др. (Решение от 1 март 2011 г., C-236/09) Съдът е запитан от *Cour constitutionnelle* (Конституционния съд) на Кралство Белгия за валидността на член 5, параграф 2 от Директива 2004/113⁴⁷, който гласи, че „[н]езависимо от параграф 1, държавите членки могат да решат преди 21 декември 2007 г. да разрешат пропорционални разлики по отношение на премиите и [обезщетенията] за [застрахованите] лица, когато полът е определящ фактор при изчисляването на рисковете, въз основа на [релевантни] и точни актюерски и статистически данни“. Съдът напомня, че безспорно преследваната от Директива 2004/113 цел в сектора на застрахователните услуги, видно от член 5, параграф 1 от Директивата, е да се прилага правилото за премии и обезщетения, независещи от пола. В съображение 18 от споменатата директива изрично се посочва, че за да се гарантира равното третиране на мъжете и жените, използването на пола като актюерски фактор не би трябвало да води, за застрахованите лица, до разлики в премиите и обезщетенията. В съображение 19 от Директивата се изтъква възможността държавите членки да не прилагат правилото за премии и обезщетения, независещи от пола, като „дерогация“. Следователно Директива 2004/113 се основава на предпоставката, че за целите на прилагането на принципа на равно третиране на жените и мъжете, залегнал в членове 21 и 23 от Хартата на основните права на Европейския съюз, съответното положение на жените и мъжете от гледна точка на договорените от тях застрахователни премии и обезщетения, е сходно. След това Съдът постановява, че член 5, параграф 2 от Директива 2004/113, който дава възможност на съответните държави членки да запазят без ограничение във времето дерогация на правилото за премии и обезщетения, независещи от пола, пречи да се постигне целта за равно третиране на жените и мъжете, преследвана с посочената директива, и е несъвместим с членове 21 и 23 от Хартата на основните права на Европейския съюз. Следователно Съдът заключава, че тази разпоредба трябва да се смята за невалидна, считано от 21 декември 2012 г.

По дело *Churchill Insurance Company и Evans* (Решение от 1 декември 2011 г., C-442/10), което се отнася до Първа директива 72/166⁴⁸, Втора директива 84/5⁴⁹ и Трета директива

⁴⁷ Директива 2004/113/ЕО на Съвета от 13 декември 2004 година относно прилагане на принципа на равното третиране на мъжете и жените по отношение на достъпа до стоки и услуги и предоставянето на стоки и услуги (ОВ L 373, стр. 37; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 7, стр. 135).

⁴⁸ Директива 72/166/ЕИО на Съвета от 24 април 1972 година относно сближаване на законодателствата на държавите членки относно застраховката „Гражданска отговорност“ при използването на моторни превозни средства и за прилагане на задължението за сключване на такава застраховка (ОВ L 103, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 6, том 1, стр. 10).

⁴⁹ Втора директива 84/5/ЕИО на Съвета от 30 декември 1983 година относно сближаването на законодателствата на държавите членки, свързани със застраховките „Гражданска отговорност“ при използването на моторни превозни средства (МПС) (ОВ L 8, 1984 г., стр. 17; Специално издание на български език, 2007 г., глава 6, том 1, стр. 104).

90/232⁵⁰ относно застраховката „Гражданска отговорност“ за моторни превозни средства, понастоящем кодифицирани с Директива 2009/103⁵¹, Съдът се произнася по преюдициално запитване за обхвата на покритието на задължителните застраховки по отношение на третите лица — пострадали при произшествие.

В решението си Съдът постановява, че член 1, първа алинея от Трета директива 90/232 и член 2, параграф 1 от Втора директива 84/5 не допускат национална правна уредба, която води до автоматично изключване на задължението на застрахователя да обезщети пострадал в пътнотранспортно произшествие, когато това произшествие е причинено от незастрахован със застрахователната полица водач, а пострадалият, който към момента на произшествието се е возил като пътник, е бил застрахован за управлението на превозното средство, но е дал разрешение на водача да го управлява. Освен това Съдът пояснява, че това тълкуване не е различно в зависимост от това дали пострадалото застраховано лице е знаело, че лицето, на което е предоставило управлението на превозното средство, не е застраховано за това, или е мислело, че това лице е застраховано, или изобщо не си е поставяло този въпрос. Съдът обаче признава, че това не изключва възможността държавите членки да вземат предвид това обстоятелство в своите правила, които уреждат гражданската отговорност, при условие все пак тяхната компетентност в тази област да се упражнява при спазване на правото на Съюза, и точно на член 3, параграф 1 от Първа директива, член 2, параграф 1 от Втора директива и член 1 от Трета директива, и при условие разпоредбите на националното право да не могат да лишат тези директиви от тяхното полезно действие. По този начин според Съда определена в зависимост от общи и абстрактни критерии национална правна уредба няма да откаже или да ограничи непропорционално правото на пътника да бъде обезщетен от задължителната застраховка „Гражданска отговорност“ за моторни превозни средства единствено поради неговото участие в настъпването на вредата. Обхватът на обезщетението може да се ограничи след индивидуална преценка само при изключителни обстоятелства.

Транспорт

По дело Люксембург/Парламент и Съвет (Решение от 12 май 2011 г., C-176/09) Съдът се произнася относно валидността на Директива 2009/12 относно летищните такси⁵². Макар да не отговаря на предвидения в посочената директива количествен критерий (пет милиона пътнически превоза годишно) и макар да се намира в близост до други летища, разположени в съседни държави членки, единственото летище на тази държава членка е длъжно да изпълнява административните и финансовите задължения по въпросната директива, тъй като съгласно тази директива се счита, че то се ползва с привилегировано положение в качеството си на входен пункт към тази държава. Оспорвайки валидността на посочената директива, Великото херцогство Люксембург се позовава на нарушението

⁵⁰ Трета директива 90/232/ЕИО на Съвета от 14 май 1990 година за сближаване на законодателствата на държавите членки относно застраховките „Гражданска отговорност“ при използването на моторни превозни средства (ОВ L 129, стр. 33; Специално издание на български език, 2007 г., глава 6, том 1, стр. 240).

⁵¹ Директива 2009/103/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 16 септември 2009 година относно застраховката „Гражданска отговорност“ при използването на моторни превозни средства и за контрол върху задължението за сключване на такава застраховка (ОВ L 263, стр. 11). Към момента на настъпването на фактите тази директива още не е била влязла в сила.

⁵² Директива 2009/12/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 11 март 2009 година относно летищните такси (ОВ L 70, стр. 11).

на принципа на равно третиране, от една страна, поради наличието на други регионални летища с по-висок брой пътнически превози, и от друга, поради това че единственото му летище се третира като летище с годишен пътнически поток от над пет милиона души.

Съдът най-напред напомня, че законодателят на Съюза е въвел разграничение между две категории летища и че в държавите членки, където няма летище, достигащо минималния праг от пет милиона пътнически превоза годишно, летището с най-голям брой пътнически превози годишно трябва да се счита за входен пункт в съответната държава членка, тъй като се ползва с привилегировано положение. По-нататък Съдът постановява, че законодателят на Съюза не е допуснал грешка, нито е превишил правомощията си, като е установил разграничение между второстепенните и главните летища независимо от годишния брой на пътническите превози: всъщност второстепенните летища не могат да се считат за входен пункт в държавата членка по смисъла на споменатата директива. Накрая Съдът постановява, че за да е обосновано прилагането на тази директива, е достатъчно само летището да се ползва с привилегировано положение. Съдът също така подчертава, че тежестите, произтичащи от установената с Директивата схема, не са явно непропорционални спрямо предимствата, произтичащи от нея, и че законодателят на Съюза основателно е приел, че не се налага включване в приложното поле на посочената директива на летища с годишен трафик под 5 милиона пътнически превоза, когато те не са главно летище в съответната държава членка.

Конкуренция

В производства както по жалби срещу решения на Общия съд, така и по преюдициални запитвания Съдът имаше повод да изясни различни аспекти на конкурентното право било относно материалноправните разпоредби на Договора, било относно процедурите за прилагането им, и в частност относно разпределението на правомощията между органите на Съюза и органите на държавите членки.

По съединени дела *Paint Graphos* и др. (Решение от 8 септември 2011 г., C-78/08—C-80/08) Съдът отговаря на редица преюдициални въпроси за данъчните предимства, които италианският закон предоставя на кооперативните дружества. Съдът се произнася по прилагането на разпоредбите относно държавните помощи⁵³ спрямо различни норми на италианската правна уредба, които предвиждат освобождаване от данъчно облагане в полза на посочените кооперативни дружества. Запитващата юрисдикция всъщност смята, че е важно предварително да се установи дали и, при необходимост, при какви условия обстоятелството, че съответните кооперативни дружества реализират по този начин данъчни икономии — често значителни — представлява несъвместима с общия пазар помощ по смисъла на член 87, параграф 1 ЕО. В действителност поради прякото действие на член 88, параграф 3 ЕО подобна несъвместимост създава задължение за националните органи, включително съдебни, да оставят без приложение италианския декрет, в който са предвидени тези данъчни предимства.

Съдът обяснява как следва да се тълкуват условията, в зависимост от които член 87, параграф 1 ЕО поставя квалифицирането на национална мярка като държавна помощ, а именно, на първо място — финансирането на подобна мярка от държавата или чрез

⁵³ Членове 87 и 88 от Договора за ЕО (ОВ С 325, 2002 г., стр. 67).

ресурси на държава членка, на второ място — селективният характер на посочената мярка, както и на трето място — въздействието на последната върху търговията между държавите членки и произтичащото от тази мярка нарушаване на конкуренцията. Съдът припомня, че освобождаването от данъци съставлява държавна помощ и че са забранени помощите, поставящи в по-благоприятно положение определени предприятия или производството на някои стоки. Той припомня също така, че мярка, представляваща изключение от прилагането на общия режим на данъчно облагане, все пак може да бъде обоснована, ако съответната държава членка може да докаже, че тази мярка произтича пряко от основните или ръководните принципи на данъчната ѝ система, като обаче уточнява, че преследваната от държавните мерки цел не е достатъчна, за да се избегне по принцип квалифицирането им като държавни помощи. При всички положения, за да могат данъчни освобождавания като предоставените на италианските кооперации да бъдат обосновани от естеството или от общата структура на данъчната система на съответната държава членка, трябва също така да се гарантира, че тези данъчни освобождавания са в съответствие с принципа на пропорционалност и не надхвърлят необходимото в смисъл, че преследваната легитимна цел не може да бъде постигната с мерки с по-малък обхват. Накрая Съдът разглежда въпроса за въздействието върху търговията между държавите членки и за нарушаването на конкуренцията по смисъла на разпоредбите на член 87, параграф 1 ЕО. Съдът напомня, че когато предоставена от държава членка помощ укрепва позицията на предприятие спрямо тази на други конкурентни предприятия в рамките на търговията в Общността, тя трябва да се счита за повлияна от помощта. В това отношение, уточнява Съдът, не е необходимо самото предприятие получател да участва във вътреобщностната търговия. Всъщност, когато държава членка предоставя помощ на дадено предприятие, дейността на националния ѝ пазар може да се запази или активизира, което като последица ще намали шансовете на предприятия, установени в други държави членки, да проникнат на пазара на тази държава членка. Освен това укрепването на предприятие, което до момента не е участвало във вътреобщностната търговия, може да го постави в положение, което му позволява да проникне на пазара на друга държава членка. Ето защо Съдът заключава, че данъчното предимство, предоставено на италианските кооперативни дружества, може да засегне търговията между държавите членки и да наруши конкуренцията и че то съставлява държавна помощ, при условие обаче че са изпълнени всички условия за приложението на член 87, параграф 1 ЕО. Съдът подчертава, че запитващата юрисдикция следва да прецени дали предоставените на кооперативните дружества данъчни освобождавания имат селективен характер, както и дали могат евентуално да бъдат обосновани от естеството или от общата структура на националната данъчна система, в която се вписват. За целта Съдът препоръчва на италианската юрисдикция да определи по-специално дали кооперативните дружества фактически се намират в сходно положение с това на другите оператори, учредени в правно-организационната форма на юридически лица със стопанска цел, и ако това действително е така, дали предвиденото за посочените кооперативни дружества по-благоприятно данъчно третиране е, от една страна, присъщо на основните принципи на приложимата в съответната държава членка данъчна система, а от друга страна — дали е в съответствие с принципите на съгласуваност и пропорционалност.

По съединени дела Комисия и Испания/Government of Gibraltar и Обединено кралство (Решение от 15 ноември 2011 г., C-106/09 P и C-107/09 P) Съдът отменя Решение на Първоинстанционния съд от 18 декември 2008 г., с което този съд е отменил решение на Комисията относно схемата за помощи, която Обединено кралство Великобритания и Северна Ирландия възнамерява да приведе в действие във връзка с реформата на корпоративния данък в Гибралтар. Съдът постановява, че Общият съд е допуснал грешка

при прилагане на правото, като е приел, че проектът за данъчна реформа не предоставя селективни предимства на офшорните дружества. Всъщност Съдът намира, че макар една различна данъчна тежест, която възниква в резултат от прилагането на „общ“ данъчен режим, сама по себе си да не е достатъчна, за да се установи селективността на данъчно облагане, селективност все пак е налице, когато — както в конкретния случай — възприетите в съответната данъчна система критерии за облагане са от естество да идентифицират ползващите се от тези предимства предприятия чрез характеристиките, специфични за тях като привилегирована категория предприятия. В частност Съдът напомня, че квалифицирането на една данъчна система като „селективна“ не е обусловено от факта, че тя е уредена по такъв начин, че всички предприятия да бъдат подчинени на едни и същи данъчни тежести, но някои от тях да се ползват от правила, които представляват изключения и им предоставят селективно предимство. Такова разбиране за критерия за селективност би предполагало, че за да може един данъчен режим да бъде квалифициран като селективен, той трябва да е разработен по определена законодателна техника. Последицата от подобен подход обаче би била някои от националните данъчни норми от самото начало да са извън контрола в областта на държавните помощи, поради самия факт че са подчинени на друга законодателна техника, макар и да произвеждат същите последици.

По дело *TeliaSonera Sverige* (Решение от 17 февруари 2011 г., C-52/09) Съдът разглежда антиконкурентна практика в сектора на далекосъобщенията на пазара на едро за междинни услуги за ширококолов достъп чрез асиметрична цифрова абонатна линия. Шведски съд запитва Съда за критериите, въз основа на които следва да се приеме, че ценова практика на свиване на маржовете съставлява злоупотреба с господстващо положение. Тази практика, наречена „ценова преса“, се състои в това, че един оператор, в общия случай вертикално интегриран, определя както цените на дребно на съответния пазар, така и цените на междинните услуги, необходими за достъп до пазара на дребно, без да оставя между двете цени достатъчна разлика, която да покрива останалите разходи за доставката на услугите на дребно. Подобна практика може да съставлява по смисъла на член 102 ДФЕС злоупотреба с господстващото положение на вертикално интегрираното далекосъобщително предприятие.

Съдът напомня, че член 102, втора алинея, буква а) ДФЕС забранява изрично на предприятие с господстващо положение да налага пряко или непряко несправедливи цени. По-нататък той уточнява, че списъкът на представляващи злоупотреба практики в член 102 ДФЕС не е изчерпателен, поради което съдържащото се в тази разпоредба изброяване на представляващи злоупотреба практики не изчерпва начините за злоупотреба с господстващо положение, които са забранени от правото на Съюза. Всъщност злоупотребата с господстващо положение, която тази разпоредба забранява, е обективно понятие, визиращо действията на предприятие с господстващо положение на пазар, където равнището на конкуренция вече е отслабено именно поради присъствието на въпросното предприятие, които действия — посредством методи, различни от тези, които управляват нормалната конкуренция между стоките или услугите на основата на престациите на икономическите оператори — имат за последица създаването на пречка за запазването на все още съществуващото равнище на конкуренция на пазара или за развитието на тази конкуренция. Така според Съда, за да се определи дали предприятието с господстващо положение злоупотребява с него, като прилага своите ценови практики, е необходимо да се преценят обстоятелствата в тяхната съвкупност и да се прецени дали тази практика има тенденция да отнеме или да ограничи възможността за избора на купувач, що се отнася до източниците му за снабдяване, да препречва достъпа на конкурентите до пазара, да прилага различни условия по отношение на

еквивалентни сделки с други търговски партньори или да укрепва господстващото си положение, нарушавайки конкуренцията.

Следователно Съдът постановява, че при липсата на каквато и да било обективна обосновка може да представлява злоупотреба по смисъла на член 102 ДФЕС фактът, че вертикално интегрирано предприятие, което има господстващо положение на пазара на едро за междинни услуги за ширококолов достъп чрез асиметрична цифрова абонатна линия, прилага ценова практика, при която разликата между цените, практикувани на този пазар, и тези, прилагани на пазара на дребно на услугите за ширококолов достъп за крайни потребители, е недостатъчна за покриване на специфичните разходи, които същото предприятие трябва да направи за навлизане на този пазар.

Във връзка с преценката дали подобна практика представлява злоупотреба, Съдът уточнява кои обстоятелства в конкретния случай са ирелевантни за преценката дали е налице злоупотреба с господстващо положение. Това са следните обстоятелства: липсата на законово задължение за засегнатото предприятие да доставя междинните услуги за ширококолов достъп на пазара на едро, на който то има господстващо положение; степента на господство на предприятието на този пазар; обстоятелството, че посоченото предприятие няма господстващо положение и на пазара на дребно на услугите за ширококолов достъп за крайни потребители; обстоятелството дали клиентите, към които се прилага подобна ценова практика, са нови или съществуващи клиенти на засегнатото предприятие; невъзможността за господстващото предприятие да възстанови евентуалните си загуби, които би могло да му причини въвеждането на такава ценова практика, нито степента на зрялост на съответните пазари и наличието на тези пазари на нова технология, която изисква много големи инвестиции.

Съдът постановява, че трябва да се вземат предвид, по принцип и приоритетно, цените и разходите на засегнатото предприятие на пазара на услугите на дребно. Всъщност само когато е невъзможно предвид обстоятелствата да се посочат тези цени и разходи, следва да се разгледат тези на конкурентите на същия пазар. Съдът също така постановява, че е необходимо да се докаже, в частност предвид абсолютната необходимост на продукта на едро, че тази практика предизвиква поне потенциални антиконкурентни последици на пазара на дребно, без това да е икономически обосновано.

По дело *General Química* и др./Комисия (Решение от 20 януари 2011 г., С-90/09) във връзка с картел в сектора на химичните вещества и препарати за обработката на каучук Съдът се произнася относно режима на презумпцията, че дружеството майка действително упражнява решаващо влияние върху поведението на своето дъщерно дружество. В това дело става дума за холдингово дружество, което притежава 100 % от капитала на междинно дружество, което на свой ред притежава целия капитал на дъщерно дружество. Според Съда не може да се изключи, че холдингово дружество може да бъде солидарно отговорно за нарушения на конкурентното право на Съюза, извършени от дъщерно дружество от неговата група, чийто дружествен капитал то не притежава пряко, доколкото това холдингово дружество упражнява решаващо влияние върху посоченото дъщерно дружество, дори и непряко посредством междинно дружество. Такъв е по-специално случаят, когато дъщерното дружество не определя по самостоятелен начин поведението си на пазара спрямо това междинно дружество, което също не действа по самостоятелен начин на пазара, а прилага главно указанията, които са му дадени от холдинговото дружество. В подобна ситуация холдинговото дружество, междинното дружество и последното дъщерно дружество от групата са част от един и същ стопански субект и следователно по смисъла на конкурентното право на Съюза

съставляват едно предприятие. Така Съдът потвърждава, че Комисията има право да задължи холдинговото дружество да отговаря солидарно за заплащането на глобата, наложена на последното дъщерно дружество на групата, без да се изисква да доказва прякото му участие в нарушението, освен ако това холдингово дружество не обори споменатата презумпция, като докаже, че или междинното дружество, или дъщерното дружество има самостоятелно пазарно поведение. Съдът обаче отменя решението на Общия съд, с което се потвърждава решението на Комисията, тъй като Общият съд е бил длъжен да вземе предвид и конкретно да разгледа доказателствата, изтъкнати от дружеството майка, за самостоятелността на дъщерното дружество в изпълнението на неговата търговска политика, за да провери дали Комисията е допуснала грешка в преценката, като е счела, че с тези доказателства в конкретния случай не може да се установи, че дъщерното дружество не образува с дружеството майка един стопански субект. Общият съд е допуснал грешка при прилагане на правото, като е постановил, че не могат да бъдат приети доводите, представени с цел да се докаже, че подобна самостоятелност е налице, без да е извършил конкретна проверка на посочените от дружеството майка доказателства, а като се е позовал само на съдебната практика.

По друго дело за картел в сектора на химичните продукти Съдът отново се произнася относно режима на презумпцията, че дружеството майка действително упражнява решаващо влияние върху поведението на дъщерното си дружество (Решение от 29 септември 2011 г. по дело Elf Aquitaine/Комисия, C-521/09 P).

С решение от 2005 г. Комисията налага глоби на няколко дружества, сред които Elf Aquitaine S.A. и дъщерното му дружество Arkema S.A., тъй като намира, че са организирали картел на пазара на едно вещество, използвано като междинен химичен продукт.

Тези две дружества подават две отделни жалби пред Общия съд за отмяна на решението на Комисията или за намаляване на наложените им глоби.

Общият съд отхвърля всички посочени от двете дружества доводи. Той се произнася по класически начин, че когато целият или почти целият капитал на дадено дъщерно дружество е собственост на неговото дружество майка, Комисията може да презумира, че последното упражнява решаващо влияние върху търговската политика на дъщерното си дружество.

В началото Съдът припомня, че когато решение в областта на конкурентното право се отнася до множество адресати и засяга вменяването на нарушението, това решение трябва да съдържа достатъчно мотиви за всеки от адресатите. В този смисъл, що се отнася до дружество майка, считано за отговорно за неправомерното поведение на свое дъщерно дружество, подобно решение трябва по принцип да съдържа обстоятелствено изложение на мотивите, което може да обоснове вменяването на отговорността за нарушението на това дружество.

Съдът обаче подчертава, че като се има предвид, че решението на Комисията се основава изключително на презумпцията за действително упражняване на решаващо влияние от дружеството Elf Aquitaine S.A. върху поведението на дъщерното му дружество, Комисията е била длъжна — доколкото иначе има риск да направи тази презумпция необорима — да изложи по подходящ начин причините, поради които посочените от дружеството Elf Aquitaine S.A. правни и фактически доказателства не са били достатъчни, за да оборят посочената презумпция. Всъщност оборимият характер на презумпцията

предполага, че за да я оборят, заинтересованите лица трябва да представят доказателство относно икономическите, организационните и юридическите връзки между засегнатите дружества.

Според Съда при това положение Общият съд е трябвало да обърне особено внимание на въпроса дали решението на Комисията съдържа обстоятелствено изложение на причините, поради които представените от дружеството Elf Aquitaine S.A. доказателства не са били достатъчни, за да оборят приложената в решението презумпция за отговорност.

По-нататък Съдът констатира, че мотивите на решението на Комисията по изложените от дружеството Elf Aquitaine S.A. доводи представляват само поредица от повторения на прости твърдения и отрицания, които изобщо не са подкрепени от конкретни факти, и че при липсата на допълнителни уточнения тази поредица от твърдения и отрицания не дава възможност на дружеството Elf Aquitaine S.A. да се запознае с основанията за взетата мярка, нито на компетентната юрисдикция — да упражни своя контрол.

Поради това Съдът отменя решението на Общия съд, както и решението на Комисията, доколкото с него дружеството Elf Aquitaine S.A. е подведено под отговорност за нарушението и му е наложена глоба.

По дело за картел в сектора на медните тръби за промишлени цели, отнасящо се до три дружества от една и съща група, Комисията приема решение относно процедура за прилагане на член 81 ЕО и на член 53 от Споразумението за Европейското икономическо пространство⁵⁴. Трите дружества обжалват решението пред Общия съд, като сочат правни основания, свързани с размера на наложената им от Комисията глоба. Общият съд отхвърля всяко от изтъкнатите правни основания и дружествата подават жалба пред Съда (Решение от 8 декември 2011 г. по дело KME Germany и др./Комисия, C-272/09 P).

Извън контрола за прилагането на разработените в постоянната съдебна практика и трайно установени от европейските юрисдикции критерии за определяне на размера на глобите при антиконкурентни практики, а именно продължителността на нарушението, неговата тежест и евентуалното сътрудничество от страна на съответните дружества, Съдът се произнася по правното основание, изведено от нарушение на правото на ефективна съдебна защита. Дружествата поддържат, че Общият съд е нарушил правото на Съюза и основното им право на ефективно и безпрепятствено средство за съдебна защита, тъй като не е изследвал внимателно и старателно доводите им и се е доверил прекомерно и в неразумна степен на правото на преценка на Комисията. Те се позовават на член 6 от Европейската конвенция за защита на правата на човека, както и на Хартата на основните права на Европейския съюз⁵⁵.

Съдът напомня, че принципът на ефективна съдебна защита е общ принцип на правото на Съюза, който понастоящем намира израз в член 47 от Хартата, и че съдебният контрол на решенията на институциите е уреден в Учредителните договори, като пояснява, че освен предвидения в член 263 ДФЕС контрол за законност е възможен и пълен съдебен контрол във връзка с предвидените санкции.

⁵⁴ Споразумение за Европейското икономическо пространство (ОВ L 1, 1994 г., стр. 181; Специално издание на български език, 2007 г., глава 11, том 53, стр. 4).

⁵⁵ Харта на основните права на Европейския съюз (ОВ C 83, 2010 г., стр. 401).

Когато става въпрос за контрола за законосъобразност, в унисон с предходната си практика Съдът приема, че макар Комисията да разполага със свобода на преценка в областите, в които е необходимо да бъдат направени сложни икономически оценки, това не означава, че съдът на Съюза трябва да се въздържа да контролира направеното от Комисията тълкуване на данни с икономически характер. Съдът на Съюза трябва да упражни именно такъв контрол въз основа на представените от жалбоподателя доказателства.

Затова Съдът приема, че съдът на Съюза не може да се основе на свободата на преценка, с която разполага Комисията, нито във връзка с избора на елементите, взети предвид при преценката ѝ на критериите за определяне на размера на глобите, нито във връзка с оценката на тези елементи, и да откаже да осъществи задълбочен контрол както от правна, така и от фактическа страна.

Що се отнася до пълния съдебен контрол относно размера на глобите, Съдът уточнява, че тази компетентност оправомощава съда да излезе от рамките на обикновения контрол за законосъобразност на санкцията и да замени преценката на Комисията със своята преценка и в резултат на това да отмени, намали или увеличи наложената глоба. Все пак Съдът подчертава, че правомощието за пълен съдебен контрол не означава, че съдът е длъжен да упражнява служебен контрол върху цялото обжалвано решение; това всъщност би предполагало отново да се пристъпи към цялостно събиране на доказателства по делото.

Следователно Съдът най-напред заключава, че съдът на Съюза трябва да упражни контрол както от правна, така и от фактическа страна и че има право да преценява доказателствата, да отменя решение на Комисията и да изменя размера на глобите. Поради това Съдът подчертава, че не може да се смята, че предвиденият в правото на Съюза съдебен контрол противоречи на изискванията на принципа на ефективна защита пред съд, съдържащ се в Хартата на основните права. След това Съдът постановява, че по отнесеното до него дело Общият съд е упражнил пълния и цялостен контрол, който е длъжен да осъществи както от правна, така и от фактическа страна.

Съединени дела Solvay/Комисия (Решение от 25 октомври 2011 г., C-109/10 P и C-110/10 P) дават възможност на Съда да уточни пределите на задължението за спазване на правото на защита. Комисията санкционира за първи път дружеството Solvay през 1990 г. за злоупотреба с господстващо положение на пазара на натриев карбонат и сключване на ценово споразумение с конкурент. Решенията, с които Комисията санкционира белгийското дружество, са отменени. В резултат през 2000 г. Комисията приема нови решения, с които отново налага глоби на дружеството Solvay за същите деяния. Дружеството сезира Общия съд, като твърди, че Комисията е нарушила правото му на достъп до държаните от нея документи, в частност като е изгубила някои от тези документи. То също така поддържа, че преди да приеме на нови решения, Комисията е трябвало да го изслуша. Общият съд отхвърля жалбата на дружеството Solvay и то обжалва решението му пред Съда, пред който изтъква същите оплаквания.

Съдът най-напред припомня, че правото на достъп до преписката предполага, че Комисията предоставя възможност на засегнатото предприятие да проучи всички документи, съдържащи се в преписката по разследването, които могат да бъдат относими към защитата на това предприятие. Нарушението на правото на достъп до преписката, допуснато в производството, предхождащо приемането на решението, може по принцип да доведе до отмяна на това решение, когато е накърнено правото на защита.

Съдът уточнява, че в това дело става въпрос не за няколко липсващи документа, чието съдържание е могло да бъде пресъздадено чрез други източници, а за цели папки, които е било възможно да съдържат документи от основно значение в проведеното пред Комисията производство и които са могли да бъдат относими към защитата на Solvay.

Затова Съдът постановява, че Общият съд е допуснал грешка при прилагане на правото, като е приел, че макар Solvay да не е имало достъп до всички документи по преписката, този факт не съставлява нарушение на правото на защита.

Що се отнася до изслушването на предприятието, преди Комисията да приеме решение, Съдът напомня, че то е част от правото на защита и следователно трябва да се разглежда в зависимост от специфичните във всеки един случай обстоятелства. Когато след отмяната на решение поради процесуално нарушение, свързано единствено с условията за неговото окончателно приемане от колегиума на комисарите, Комисията приема ново решение, което има еднакво по същество съдържание и е основано на същите твърдения за нарушения, тя не е длъжна да изслуша отново засегнатото предприятие. Съдът обаче приема, че въпросът за изслушването на Solvay не може да бъде отделен от достъпа до преписката, тъй като в административното производство, довело до приемането на първите решения от 1990 г., Комисията не е предоставила на Solvay всички документи, съдържащи се в нейната преписка. Независимо от тези обстоятелства и въпреки практиката на Съда и Общия съд, която потвърждава важността на достъпа до преписката, Комисията приема същите решения като отменените поради липса на надлежна заверка, без да образува ново административно производство, в рамките на което да изслуша дружеството Solvay, след като му даде достъп до преписката.

Поради това Съдът заключава, че Общият съд е допуснал грешка при прилагане на правото, като е приел, че изслушването на Solvay не е било необходимо за приемането на новите решения, и съответно отменя решенията на Общия съд, а като се произнася по съществуващото на спора — отменя и решенията на Комисията.

По дела относно споразумения и съгласувани практики на европейски производители на греди Европейската комисия приема през 1994 г. решение срещу дружеството ARBED (понастоящем Arcelor Mittal), а през 1998 г. — срещу дружеството Thyssen Stahl (понастоящем ThyssenKrupp), като и на двете налага глоби. Двете решения са отменени от Съда поради нарушение на правото на защита. Въпреки това през 2006 г. Комисията приема две нови решения във връзка със същите деяния, извършени между 1988 г. и 1991 г., като се основава в частност на разпоредбите на Договора за ЕОВС, чийто срок на действие е изтекъл на 23 юли 2002 г. Именно тези две решения са обжалвани първо пред Общия съд (който ги потвърждава), а след това пред Съда. С решенията си (Решение от 29 март 2011 г. по дело ArcelorMittal Luxembourg/Комисия и Комисия/ArcelorMittal Luxembourg и др., C-201/09 P, както и Решение от 29 март 2011 г. по дело ThyssenKrupp Nirosta/Комисия, C-352/09 P) Съдът потвърждава решението на Общия съд, като се произнася в частност по въпроса за възможността да се прилагат процесуални правила, приети на основание на Договора за ЕО, спрямо нарушения на Договора за ЕОВС след изтичането на срока му на действие. Всъщност Съдът приема, че в случай на законодателно изменение следва да се осигури, освен ако законодателят не е изразил воля за противното, приемствеността на правните структури. При липсата на данни за намерение на законодателя на Съюза да изключи възможността за налагане на санкции след изтичането на срока на действие на Договора за ЕОВС по отношение на забранените при действието на този договор тайни споразумения, Съдът постановява, че

би противоречало на целта и съгласуваността на Договорите и би било несъвместимо с приемствеността в правния ред на Съюза Комисията да няма компетентност да осигури еднаквото прилагане на свързаните с Договора за ЕОВС норми, които продължават да пораждаат последици дори след изтичането на неговия срок на действие. По-нататък Съдът пояснява, че принципите на правна сигурност и на защита на оправданите правни очаквания налагат прилагането в случая на материалноправните норми на Договора за ЕОВС, като подчертава, че предприятие, което полага дължимата грижа, не може да не знае за последиците от своето поведение, нито може да разчита на обстоятелството, че замяната на правната рамка на Договора за ЕОВС с тази на Договора за ЕО би довела до възможност да избегне всяка санкция. В този смисъл Съдът заключава, от една страна, че компетентността на Комисията да наложи глоби на съответните дружества произтича от нормите, приети на основание на Договора за ЕО, и че производството трябва да бъде проведено съгласно тези норми, а от друга страна — че материалното право, в което е предвидена приложимата санкция, е Договорът за ЕОВС.

По дело във връзка с решение на национален орган по конкуренция, в което същият въз основа на националното право приема, че предприятието не е допуснало злоупотреба с господстващо положение и че няма основание да се произнася по нарушението на Договора за ЕО, Съдът е сезиран с преюдициални въпроси относно обхвата на правомощията на националните органи по конкуренция (Решение от 3 май 2011 г. по дело *Tele2 Polska*, C-375/09).

Съдът най-напред напомня, че за да се гарантира съгласуваното прилагане на правилата за конкуренция в държавите членки, с Регламент (ЕО) № 1/2003⁵⁶ е установен механизъм за сътрудничество между Комисията и националните органи по конкуренция в рамките на общия принцип на лоялно сътрудничество.

По-нататък Съдът отбелязва, че когато въз основа на информацията, с която разполагат, националните органи по конкуренция считат, че условията за налагане на забрана не са изпълнени, регламентът ясно сочи, че правомощията на тези органи се свеждат до приемането на решение, че липсват основания за предприемане на действия от тяхна страна.

Всъщност според Съда оправомощаването на националните органи по конкуренция да приемат решения, че не е налице нарушение на разпоредбите на Договора относно злоупотребата с господстващо положение, би поставило под въпрос въведената с Регламент № 1/2003 система за сътрудничество и би накърнило правомощията на Комисията. Съдът постановява, че подобно отрицателно решение по съществуването на спора би могло да затрудни еднаквото прилагане на въведените с Договора правила за конкуренция⁵⁷, което е една от целите на Регламента, тъй като това решение би могло да попречи на Комисията да установи в по-късен момент, че разглежданата практика нарушава тези правила.

Поради това Съдът приема, че само Комисията може да констатира липсата на нарушение на забраната на злоупотребите с господстващо положение по член 102 ДФЕС, дори когато този член е приложен в производство, провеждано от национален орган по

⁵⁶ Регламент (ЕО) № 1/2003 на Съвета от 16 декември 2002 година относно изпълнението на правилата за конкуренция, предвидени в членове 81 и 82 от Договора (ОВ L 1, 2003 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 8, том 1, стр. 167).

⁵⁷ Членове 101 и 102 от Договора за функционирането на Европейския съюз (ОВ С 83, 2010 г., стр. 47).

конкуренция. Съдът заключава, че националният орган по конкуренция не може да приеме решение, че не е налице нарушение на забраната на злоупотребите с господстващо положение, когато проверява дали са изпълнени условията за прилагане на член 102 ДФЕС и намери, че липсва злоупотреба.

Съдът също така постановява, че правото на Съюза не допуска норма на националното право, която би наложила свързаното с прилагането на член 102 ДФЕС производство да приключи с решение, че този член не е нарушен. Съдът уточнява, че всъщност националният орган по конкуренция може да прилага нормите на националното законодателство само когато правото на Съюза не предвижда специална норма.

По дело Pflaiderer (Решение от 14 юни 2011 г., C-360/09), образувано по отпратено от германски съд преюдициално запитване, Съдът се произнася относно възможността в производствата за налагане на глоби по дела за картели да се даде достъп на трети лица, включително на увредените от картела лица, до заявленията за освобождаване от глоби или намаляване на техния размер и до информацията и документите, доброволно предоставени от кандидатите за освобождаване от глоби на националния орган по конкуренция.

Съдът най-напред припомня, че нито разпоредбите на Договора за ЕО в областта на конкуренцията, нито Регламент № 1/2003⁵⁸ предвиждат общи правила за освобождаване от глоби и намаляване на техния размер или общи правила за достъпа до свързаните с тези производства документи, които доброволно са били предоставени на националния орган по конкуренцията в приложение на националната програма за освобождаване от глоби или намаляване на техния размер. По-нататък Съдът уточнява, че Известието на Комисията за сътрудничеството в рамките на Мрежата от органите по конкуренция⁵⁹ и Известието относно освобождаване от глоби и намаляване на техния размер по делата за картели⁶⁰ не са задължителни за държавите членки, както не е задължителен и изготвеният в рамките на Европейската мрежа по конкуренция модел за програма за освобождаване от глоби или намаляване на техния размер.

След това Съдът постановява, че разпоредбите на картелното право на Съюза, и в частност на Регламент № 1/2003, допускат възможност лицето, което е претърпяло вреди поради нарушение на конкурентното право на Съюза и иска обезщетение за тези вреди, да получи достъп до отнасящите се до извършителя на нарушението документи от производството по освобождаване от глоби или намаляване на техния размер. Съдът обаче уточнява, че юрисдикциите на държавите членки са компетентни въз основа на съответното национално право да определят условията, при които се разрешава или отказва този достъп, като претеглят защитените от правото на Съюза интереси.

⁵⁸ Вж. бележка под линия 56.

⁵⁹ Известие на Комисията относно сътрудничеството в рамките на мрежата от органите по конкуренция (ОВ С 101, 2004 г., стр. 43; Специално издание на български език, 2007 г., глава 8, том 4, стр. 111).

⁶⁰ Известие на Комисията относно освобождаване от глоби и намаляване на техния размер по делата за картели (ОВ С 298, 2006 г., стр. 17, Специално издание на български език, 2007 г., глава 8, том 5, стр. 3).

Данъчни разпоредби

В областта на данъка върху добавената стойност Решение по дело Комисия/Германия (Решение от 15 ноември 2011 г., С-539/09) особено привлича вниманието. По това дело Комисията упреква Федерална република Германия в това, че се е противопоставила на извършването от Сметната палата на Европейския съюз, на нейна територия, на одити относно административното сътрудничество на основание на Регламент № 1798/2003⁶¹. Съдът постановява, че като е действала по този начин, Федерална република Германия не е изпълнила задълженията си по член 248, параграфи 1—3 ЕО, който предвижда, че Сметната палата проверява отчетите за всички приходи и разходи на Общността, законосъобразността и редовността на тези приходи и разходи, както и доброто финансово управление, и оправомощава същата да основава одита на документи и, ако е необходимо, да го провежда на място, по-специално в държавите членки.

Действително според Съда изградената в изпълнение на Договора система на собствени ресурси наистина цели, що се отнася до ресурсите от ДДС, да създаде за държавите членки задължение да предоставят на разположение на Общността като нейни собствени ресурси една част от сумите, които получават от този данък. След като са насочени към борба с измамите и избягването на данъци в областта на ДДС, механизмите за сътрудничество, които посоченият Регламент № 1798/2003 налага на държавите членки, сами по себе си могат да оказват пряко и съществено влияние върху ефективното събиране на приходи от този данък и следователно върху предоставянето на разположение на общностния бюджет на ресурси от ДДС. Така ефективното прилагане от държава членка на правилата за сътрудничество, установени с Регламент № 1798/2003, може да обуслови способността за провеждане на ефикасна борба срещу измамите и избягването на данъци не само на територията на тази държава членка, но и на територията на другите държави членки, особено когато правилното прилагане на ДДС в тези други държави членки зависи от информация, с която посочената държава членка разполага. Следователно одитът на Сметната палата относно административното сътрудничество на основание на Регламент № 1798/2003 има отношение към приходите на Общността, преценявани от гледна точка на тяхната законосъобразност и свързаното с нея добро управление на финансовите средства, и в този смисъл разкрива пряка връзка с предоставените с член 248 ЕО правомощия на тази институция.

⁶¹ Регламент (ЕО) № 1798/2003 на Съвета от 7 октомври 2003 година относно административното сътрудничество в областта на данъка върху добавената стойност (ОВ L 264, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 9, том 2, стр. 85).

Марки

Правото на марките, независимо дали се разглежда посредством марката на Общността⁶² или чрез сближаването на законодателствата на държавите членки в тази област⁶³, многократно задържа вниманието на Съда.

Съдът се произнася в дело относно действителността на марката, съставена от фамилното име на италианския дизайнер Elio Fiorucci (Решение от 5 юли 2011 г. по дело Edwin/СХВП, С-263/09 P), по случаите на недействителност на марка на Общността, в производство по жалба срещу решение на Общия съд (Решение от 14 май 2009 г. по дело T-165/06). Съдът постановява, че съгласно разпоредбите на член 52, параграф 2 от Регламент № 40/94⁶⁴ недействителността на дадена марка на Общността може да бъде обявена по искане на заинтересовано лице, което се позовава на друго по-ранно право. Съдържащото се в тази разпоредба изброяване е неизчерпателно и като примери са посочени права, защитаващи интереси от различен характер, като правото на име, правото на лично изображение, авторското право и правото на индустриална собственост. Затова Съдът постановява, че текстът и структурата на тълкуваната разпоредба не позволяват, когато е направено позоваване на право на име, да се ограничи прилагането на тази разпоредба само до хипотезите, при които регистрацията на марка на Общността е в противоречие с право, което цели да защити името само като отличителен белег на личността: като други права правото на име следователно е защитено и в своите икономически аспекти. Освен това Съдът потвърждава компетентността на Общия съд да упражнява контрол за законосъобразност на преценката, направена от Службата за хармонизация във вътрешния пазар на разглежданото национално законодателство. Понататък той одобрява извода, който Общият съд прави от констатациите относно съдържанието на разглежданото по делото национално законодателство, че носителят на общоизвестно име има право да се противопостави на използването на името му като марка, когато не е дал съгласието си за регистрацията на посочената марка.

По дело DHL Express France (Решение от 12 април 2011 г., С-235/09), сезиран с преюдициален въпрос, Съдът приема, че постановената от компетентния съд за марките на Общността забрана за продължаване на действията, нарушаващи или създаващи опасност от нарушаване на правата върху марки, по принцип има действие на цялата територия на Европейския съюз. Всъщност както преследваната от Регламент № 40/94⁶⁵ цел за еднаква защита на марката на Общността, така и единният характер на тази марка оправдават такъв обхват. В някои случаи обаче, уточнява Съдът, териториалният обхват на забраната може да бъде ограничен, в частност когато не съществува, на част от територията на Европейския съюз, засягане или опасност от засягане на присъщите на марката функции. Наистина териториалният обхват на изключителното право на притежателя на марка на Общността не може да надхвърли това, което същата позволява на притежателя си, за да защити притежаваната от него марка. Съдът добавя, че другите

⁶² Регламент (ЕО) № 40/94 на Съвета от 20 декември 1993 година относно марката на Общността (ОВ L 11, 1994 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 17, том 1, стр. 146).

⁶³ Директива 2004/48/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 29 април 2004 година относно упражняването на права върху интелектуалната собственост (ОВ L 157, стр. 45; Специално издание на български език, 2007 г., глава 17, том 2, стр. 56).

⁶⁴ Вж. бележка под линия 62.

⁶⁵ Вж. предходната бележка под линия.

държави членки по принцип са длъжни да признаят и изпълнят съдебното решение, придавайки му по този начин трансгранично действие. Като се позовава на принципа на лоялното сътрудничество, провъзгласен в член 4, параграф 3, втора алинея от Договора за Европейския съюз, Съдът постановява по-нататък, че държавите членки са длъжни да предвидят мерки, процедури и средства, които са необходими за защита на правата върху интелектуалната собственост съгласно Директива 2004/48⁶⁶. Поради това Съдът постановява, че принудителна мярка, постановена от съд за марките на Общността в съответствие с националното му право, като периодичната имуществена санкция, произвежда действие не само в държавата членка на постановилия я съд, но и в другите държави членки. Такива мерки могат да бъдат ефикасни само ако произвеждат действие на същата територия като тази, в която има действие самото съдебно решение. Същевременно, ако принудителни мерки, подобни на постановените от съда за марките на Общността, не съществуват в националното право на държавата членка, в която се иска изпълнение, сезираният съд трябва да постигне наказателната цел, като приложи съответните вътрешноправни разпоредби по начин, който равностойно гарантира спазването на първоначално наложената принудителна мярка.

По делото в рамките на спор между дружеството L'Oréal и някои от неговите дъщерни дружества, от една страна, и дружеството eBay International и някои от неговите дъщерни дружества, както и препродавачи — физически лица, от друга (Решение от 12 юли 2011 г. по дело L'Oréal и др., C-324/09), Съдът, сезиран от британски съд с няколко преюдициални въпроса в областта на платените услуги за включване в каталог на ключови думи, отговарящи на регистрирани марки, се произнася по няколко интересни въпроса относно правото на марка на Общността. Така той постановява, че когато реклами или оферти за продажба на стоки, които носят марка на Общността, чието използване не е разрешено от притежателя ѝ, са насочени към намиращи се на територията на Европейския съюз потребители, се прилага правото на Съюза. За да прецени дали такива реклами или оферти действително са насочени към потребителите в Съюза, Съдът приканва националните юрисдикции да проверят дали съществуват относими данни, по-конкретно географските зони, към които продавачът е готов да изпрати разглежданата стока. Съдът уточнява също, че предмети, носещи дадена марка и предназначени за предлагане като безплатни мостри, доставени от нейния притежател на оторизираните му дистрибутори, не са предмет на пускане на пазара по смисъла на Директива 89/104⁶⁷ или на Регламент № 40/94⁶⁸. Съдът внася уточнения относно отговорността на оператора на интернет пазар, който, макар да не използва лично марките, а само да позволява на своите клиенти да възпроизвеждат знаци, съвпадащи с марки, все пак отговаря за това, при положение че е имал активна роля, в резултат на която е могъл да се запознае или да контролира данните относно тези предложения. Следователно операторът не може да се освободи от отговорност, когато оказва съдействие на своите клиенти в оптимизиране на представянето на предложенията за продажба или рекламирането им. Той не може също така да се освободи, ако е бил запознат с факти или обстоятелства, въз основа на които полагащият дължимата грижа икономически оператор би трябвало да установи незаконността на предложенията за продажба онлайн, и ако не е действал експедитивно

⁶⁶ Вж. бележка под линия 63.

⁶⁷ Първа директива 89/104/ЕИО на Съвета от 21 декември 1988 година за сближаване на законодателствата на държавите членки относно марките (ОВ L 40, 1989 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 17, том 1, стр. 92).

⁶⁸ Вж. бележка под линия 62.

за отстраняването им или блокирането на достъпа до разглежданата информация. Съдът постановява, че в последния случай по отношение на засегнатия оператор могат да бъдат приети съдебни заповеди, включително за предаването на данни, позволяващи идентифицирането на неговите клиенти продавачи, при зачитане на правилата за защита на личните данни. Така според Съда правото на Съюза изисква държавите членки да гарантират, че компетентните в областта на защитата на правата върху интелектуалната собственост национални юрисдикции могат да задължат оператор на интернет пазар да вземе мерки, които допринасят не само за преустановяването на нарушения на тези права, но също и за предотвратяване на нови нарушения от този вид. Разрешените по този начин заповеди обаче трябва да бъдат ефективни, пропорционални, възпиращи и не трябва да създават пречки пред законната търговия.

По повод на жалба, подадена срещу Решение на Общия съд (Решение от 16 декември 2008 г. по съединени дела T-225/06, T-255/06, T-257/06 и T-309/06), Съдът се произнася по спор между дружествата Anheuser-Busch и Budějovický Budvar относно използването на марката „BUD“ за обозначаване на определени продукти, сред които бира. Първото правно основание на жалбата засяга обхвата на по-ранните права (национална марка и защитени в определени държави членки наименования за произход), изтъкнати в подкрепа на възраженията, подадени срещу регистрацията на разглежданите марки⁶⁹: в своето Решение по дело Anheuser-Busch/Budějovický Budvar (Решение от 29 март 2011 г., C-96/09 P) Съдът постановява, че не е достатъчно по-ранните права да са били защитени в няколко държави членки, за да се направи извод, че тези права не са имали само местно значение. Действително, дори географският обхват на закрила да е по-голям от местния, правата трябва действително да са били използвани в достатъчно значителна степен в процеса на търговия на значителна част от територията на закрила. Той уточнява по-нататък, че използването в процеса на търговия трябва да се преценява поотделно за всяка от засегнатите територии. Съдът постановява също така, че само на територията на закрила на по-ранните права, независимо дали става въпрос за цялата или само за част от нея, предоставените на знака изключителни права могат да влязат в конфликт с марка на Общността. Накрая Съдът постановява, че Общият съд е допуснал грешка при прилагане на правото, приемайки, че използването на знак в процеса на търговия трябва да бъде доказано само преди публикуването на заявката за регистрация на марката, а не най-късно към датата на подаването на тази заявка. Всъщност, уточнява Съдът, с оглед по-специално на значителния период от време, който може да изтече между подаването на заявката за регистрация и публикуването ѝ, прилагането на времеви критерий, използван за придобиването на правото на марка, а именно датата на подаването на заявката за регистрация на марка на Общността, може по-добре да гарантира, че твърдяното използване на разглеждания знак е действително използване, а не действие, което би имало за цел само да възпрепятства регистрирането на нова марка. Поради това решението е частично отменено и делото е върнато на Общия съд.

Съдът разглежда отново съответните права на дружествата Anheuser-Busch и Budějovický Budvar в своето Решение по дело Budějovický Budvar (Решение от 22 септември 2011 г., C-482/09). Преюдициалните въпроси, поставени от британския съд, се коренят в особени обстоятелства, които Съдът взема предвид, за да постанови решението си. Всъщност двете дружества са използвали добросъвестно, в продължение на около тридесет години, думата „Budweiser“ като марка за обозначаване на бира, преди да регистрират този знак като марка. В отговор на първите два въпроса, поставени от британския съд, Съдът най-напред постановява, че понятието „бездействие“ по смисъла на член 9, параграф 1 от

⁶⁹ Пак там.

Директива 89/104⁷⁰ е понятие на правото на Съюза и че не може да се счита, че притежателят на по-ранната марка е търпял известното му отдавна, продължително, безспорно доказано и добросъвестно използване от трето лице на по-късна марка, идентична на неговата, ако същият изобщо не е имал възможност да се противопостави на това използване. Той подчертава по-нататък, че срокът, след изтичането на който правата биват ограничени поради бездействие, не може да тече от момента на самото използване на по-късната марка, дори ако нейният притежател впоследствие я регистрира, защото, уточнява Съдът, регистрацията на по-ранната марка в съответната държава членка не е необходимо условие, за да започне да тече срокът, след изтичането на който правата биват ограничени поради бездействие. Всъщност условията, които са необходими, за да започне да тече този срок и които националният съд следва да провери, са по-късната марка да е регистрирана в съответната държава членка, заявката за регистрация на тази марка да е направена добросъвестно, но също така притежателят на по-късната марка да я е използвал в държавата членка, в която тя е била регистрирана, и накрая, притежателят на по-ранната марка да е знаел за регистрацията на по-късната марка и за използването ѝ, след като е регистрирана. Съдът, в отговор на третия преюдициален въпрос, припомня, че по-късната регистрирана марка може да бъде обявена за недействителна само когато засяга или може да засегне основната функция на по-ранната марка, в съответствие с разпоредбите на член 4, параграф 1 от Директива 89/104, която е да гарантира на потребителите произхода на стоките или услугите, обозначени с нея. Като посочва изрично добросъвестността, Съдът по-нататък постановява, че добросъвестното паралелно и продължително използване на две идентични марки, обозначаващи идентични стоки, не засяга или не може да засегне основната функция на по-ранната марка и че следователно по-късната марка не трябва да бъде отменена. Самият Съд обаче ограничава обхвата на решението си, като припомня многократно особените обстоятелства по случая, и дори уточнява, че обстоятелствата, довели до спора, имат „изключителен характер“.

⁷⁰ Вж. бележка под линия 67.

Социална политика

Ако в тази материя свързаните с равното третиране въпроси се повтарят често, те не са единствените, които Съдът разглежда в практиката си.

Две дела дават повод на Съда да тълкува принципа за недопускане на дискриминация, основана на възраст.

По дела Hennigs и Mai (Решение от 8 септември 2011 г. по съединени дела C-297/10 и C-298/10) Съдът на първо място приема, че принципът за недопускане на дискриминация, основана на възраст, който е установен в член 21 от Хартата на основните права на Европейския съюз и конкретизиран с Директива 2000/78 за създаване на основна рамка за равно третиране в областта на заетостта и професиите⁷¹, и по-специално член 2 и член 6, параграф 1 от тази директива, не допускат предвидена в колективен трудов договор мярка, която предвижда, че в рамките на всяка степен стъпката на основното възнаграждение на договорно нает в публичния сектор служител се определя при неговото назначаване в зависимост от възрастта му. В това отношение обстоятелството, че правото на Съюза не допуска посочената мярка и че тя се съдържа в колективен трудов договор, не накърнява правото на преговаряне и на сключване на колективни трудови договори, признато в член 28 от Хартата. Ако критерият, изведен от старшинството, като общо правило е подходящ за постигането на законосъобразната цел, изразяваща се в отчитане на професионалния опит, придобит от служителя преди неговото назначаване, определянето на стъпката на основното възнаграждение на договорно нает в публичния сектор служител при назначаването му, в зависимост от неговата възраст, надхвърля това, което е необходимо и подходящо за постигане на тази цел. Критерий, който се основава и на старшинството или на придобития професионален опит, без да се прави позоваване на възрастта, би изглеждал по-подходящ за осъществяване на посочената законосъобразна цел с оглед на Директива 2000/78. На второ място Съдът намира, че член 2 и член 6, параграф 1 от Директива 2000/78, както и член 28 от Хартата допускат предвидена в колективен трудов договор мярка, която заменя система относно възнагражденията на договорно наетите в публичния сектор служители, създава дискриминация, основана на възраст, със система относно възнагражденията, основана на обективни критерии, като същевременно за ограничен във времето преходен период се запазват някои от дискриминационните последици на първата от тези системи, за да се гарантира на заварените служители преминаването към новата система без намаляване на доходите им. Действително, преходна система, насочена към защитата на придобитите предимства, трябва да се счита за преследваща законосъобразна цел по смисъла на член 6, параграф 1 от Директива 2000/78. Впрочем предвид широката свобода на преценката, призната на социалните партньори в областта на определянето на размера на възнагражденията, не е неразумно социалните партньори да приемат необходимите и подходящи преходни мерки, за да се избегне загуба на доходи от разглежданите договорно наети служители.

⁷¹ Директива 2000/78/ЕО на Съвета от 27 ноември 2000 година за създаване на основна рамка за равно третиране в областта на заетостта и професиите (ОВ L 303, стр. 16; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 6, стр. 7).

По дело *Prigge* и др. (Решение от 13 септември 2011 г., С-447/09) Съдът най-напред приема, че член 2, параграф 5 от Директива 2000/78⁷² трябва да се тълкува в смисъл, че държавите членки могат по нормативен път да овластят социалните партньори да приемат мерки по смисъла на посочената разпоредба във визираните в нея области, които се уреждат с колективните споразумения, стига овластяващите норми да са достатъчно точни, за да се гарантира, че мерките ще са съобразени с изискванията по член 2, параграф 5 от тази директива. Мярка, с която възрастовата граница, над която пилотите нямат право да извършват професионалната си дейност, е определена на 60 години, въпреки че в националната и международната правна уредба същата граница е 65 години, не е необходима за обществената сигурност и за защитата на здравето по смисъла на същия член 2, параграф 5 от Директива 2000/78. По-нататък Съдът постановява, че член 4, параграф 1 от Директива 2000/78 не допуска с клауза от колективен трудов договор да се определи на 60 години възрастовата граница, над която се приема, че пилотите вече нямат физическите способности да извършват професионалната си дейност, въпреки че в националната и международната правна уредба същата граница е 65 години. Всъщност, доколкото дава възможност за изключение от принципа за недопускане на дискриминация, посоченият член 4, параграф 1 от тази директива следва да се тълкува стриктно. Макар че притежаването на особени физически способности може да се смята за основно и определящо професията изискване по смисъла на посочената разпоредба за упражняването на професията транспортен пилот и макар че целта на мярката да се гарантира безопасността на въздушното движение съставлява законосъобразна цел по смисъла на същия член 4, параграф 1 от Директива 2000/78, определянето на 60 години на възрастовата граница, над която се приема, че транспортните пилоти вече не притежават физическите способности да извършват професионалната си дейност, представлява, при такива обстоятелства и с оглед на споменатата национална и международна правна уредба, непропорционално изискване по смисъла на този член. Накрая Съдът приема, че член 6, параграф 1, първа алинея от Директива 2000/78 трябва да се тълкува в смисъл, че целта за въздушна сигурност не е една от законосъобразните цели по смисъла на тази разпоредба. Действително, макар че законосъобразните цели са изброени неизчерпателно в посочения член 6, параграф 1, първа алинея от същата директива, целите, които могат да се считат за законосъобразни по смисъла на тази разпоредба и следователно годни да оправдаят изключението от принципа за забрана на дискриминацията, основана на възраст, са целите на социалната политика като свързаните с политиката по заетостта, трудовия пазар или професионалното обучение.

Съдът тълкува същата Директива 2000/78⁷³, но по повод на различна дискриминация, по дело *Römer* (Решение от 10 май 2011 г., С-147/08). По това дело се разглежда ситуация на дискриминация поради сексуална ориентация, свързана с размера на допълнителна пенсия за осигурителен стаж. Така по отношение на материалното приложно поле на посочената директива Съдът най-напред преценява, че Директива 2000/78 трябва да се тълкува в смисъл, че нито предвид член 3, параграф 3, нито предвид съображение 22 от нея се изключват от нейното материално приложно поле допълнителните пенсии за осигурителен стаж като изплащаните от работодател — публичноправно лице, на бившите му служители и на преживелите ги лица на основание на националния закон, които съставляват заплащане по смисъла на член 157 ДФЕС. По-нататък според Съда разпоредбите на член 1 във връзка с тези на член 2 и на член 3, параграф 1, буква в) от

⁷² Вж. предходната бележка под линия.

⁷³ Вж. бележка под линия 71.

Директива 2000/78 не допускат национална разпоредба, по силата на която обвързано в рамките на житейско партньорство лице получава допълнителна пенсия за осигурителен стаж в размер, по-нисък от отпуснатия на сключило брак лице, което не е в трайна фактическа раздяла, ако в съответната държава членка бракът е запазен за лица от различен пол и съществува едновременно с житейско партньорство, запазено за лица от един и същ пол, и ако е налице пряка дискриминация поради сексуална ориентация, след като в съответствие с националното право посоченият житейски партньор се намира в правно и фактическо положение, сравнимо с това на сключило брак лице, що се отнася до споменатата пенсия. Националната юрисдикция е компетентна да прецени сравнимостта, като се съсредоточи върху уредените в рамките на съответния институт насрещни права и задължения на съпрузите и лицата, ангажирани в житейско партньорство, които права и задължения са релевантни предвид целта и условията на предоставяне на въпросното обезщетение. Накрая Съдът уточнява, че в хипотеза, при която такава национална разпоредба би представлявала дискриминация по смисъла на член 2 от Директива 2000/78, засегнат от тази разпоредба частноправен субект би могъл да се позове на правото на равно третиране най-рано след изтичането на срока за транспониране на споменатата директива, при това без да се налага преди това националният законодател да приведе споменатата разпоредба в съответствие с правото на Съюза.

По дело KHS (Решение от 22 ноември 2011 г., C-214/10) Съдът постановява, че член 7, параграф 1 от Директива 2003/88⁷⁴ допуска национална правна уредба или практика, като например колективни трудови договори, които посредством период на прехвърляне от петнадесет месеца, с изтичането на който правото на платен годишен отпуск се погасява, ограничават натрупването на правото на такъв отпуск на неработоспособен работник за няколко последователни референтни периода. Всъщност такава неограничено натрупване на платен годишен отпуск вече не би съответствало на самата цел на правото на платен годишен отпуск. Тази цел има два аспекта, тъй като позволява на работника както да си почине от работата си, така и да разполага с период на отдих и свободно време. Макар положителното въздействие на платения годишен отпуск върху безопасността и здравето на работника да се проявява напълно, ако този отпуск се ползва в предвидената за тази цел година, а именно текущата година, това време за почивка не губи значението си, ако се ползва по-късно. Същевременно, доколкото прехвърлянето превишава определени времеви граници, годишният отпуск е лишен от положителното си въздействие върху работника, с оглед на качеството си на време за почивка, като запазва единствено качеството си на период на отдих и свободно време. Следователно с оглед на самата цел на правото на платен годишен отпуск работник, който е нетрудоспособен в продължение на няколко последователни години, не може да има право да натрупва неограничено придобития за този период платен годишен отпуск. В този контекст, за да бъде спазено правото на платен годишен отпуск, чиято цел е закрилата на работника, Съдът постановява, че всеки период на прехвърляне трябва да отчита специфичните обстоятелства, които са налице по отношение на нетрудоспособния в продължение на няколко последователни референтни периода работник. Така този период на прехвърляне трябва по-специално да превишава съществено продължителността на референтния период, за който е предоставен. При това положение Съдът преценява, че може разумно да се приеме, че период на прехвърляне от петнадесет месеца не нарушава целта на правото на платен годишен отпуск, доколкото

⁷⁴ Директива 2003/88/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 4 ноември 2003 година относно някои аспекти на организацията на работното време (ОВ L 299, стр. 9; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 7, стр. 3).

осигурява запазването на неговото положително въздействие върху работника в качеството му на време за почивка.

По дело Scattolon (Решение от 6 септември 2011 г., C-108/10) Съдът уточнява обхвата на гарантирането на правата на работниците и служителите, поети от нов работодател. Той най-напред приема, че поемането от публичен орган на държава членка на персонала, нает от друг публичен орган и натоварен с предоставянето в училищата на спомагателни услуги, включващи по-специално функции по поддръжка и административно подпомагане, представлява прехвърляне на предприятие, попадащо под действието на Директива 77/187⁷⁵, когато посоченият персонал се състои от организирано групиране на служители, ползващи се със закрила като трудещи се по силата на вътрешното право на тази държава членка. По-нататък Съдът постановява, че когато прехвърляне по смисъла на Директива 77/187 води до незабавно прилагане по отношение на прехвърлените работници и служители на колективния трудов договор, действащ при приобретателя, и условията на възнаграждение, предвидени в него, са свързани по-специално с прослуженото време, член 3 от тази директива не допуска значително намаляване на заплащането на прехвърлените работници и служители в сравнение с положението им непосредствено преди прехвърлянето, поради това че прослуженото от тях време при прехвърлянето, равностойно на прослуженото от работници и служители, които работят при приобретателя, не се взема предвид при определяне на началното равнище на заплащането им при приобретателя. Националната юрисдикция следва да провери дали при подобно прехвърляне има такова намаляване на заплащането.

По дело Van Ardenne (Решение от 17 ноември 2011 г., C-435/10) Съдът уточнява обхвата на закрилата на работниците и служителите в случай на неплатежоспособност на техния работодател. Така той постановява, че членове 3 и 4 от Директива 80/987⁷⁶ не допускат национална правна уредба, съгласно която в случай на неплатежоспособност на работодателя, за да могат да упражняват изцяло правото да бъдат удовлетворени вземанията им за неизплатени трудови възнаграждения, неоспорени и признати от националната правна уредба, работниците или служителите са длъжни да се регистрират като търсещи работа лица. Всъщност единствено по изключение държавите членки имат възможността, по силата на член 4 от Директива 80/987 да ограничат посоченото в член 3 от нея задължение за изплащане. Посоченият член 4 трябва да се тълкува ограничително и в съответствие с неговата социална цел, която е да се осигури минимална закрила за всички работници и служители. С оглед на това случаите, в които е позволено да се ограничи задължението на гарантиращите институции за изплащане, са изчерпателно изброени в Директива 80/987 и съответните разпоредби трябва да бъдат тълкувани стеснително с оглед на дерогиращия им характер и на целта на посочената директива. От тази гледна точка би било в противоречие с целта на споменатата директива тя, и по-специално членове 3 и 4 от нея, да бъде тълкувана в смисъл, че поради неспазване на задължението за регистрация като търсещо работа лице в даден срок, работник или служител да бъде подложен на фиксирано и автоматично намаление на

⁷⁵ Директива 77/187/ЕИО на Съвета от 14 февруари 1977 година относно сближаването на законодателствата на държавите членки във връзка с гарантирането на правата на работниците и служителите при прехвърляне на предприятия, стопански дейности или части от стопански дейности (ОВ L 61, стр. 26).

⁷⁶ Директива 80/987/ЕИО на Съвета от 20 октомври 1980 година относно закрилата на работниците и служителите в случай на неплатежоспособност на техния работодател (ОВ L 283, стр. 23; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 1, стр. 197), изменена с Директива 2002/74/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 23 септември 2002 година (ОВ L 270, стр. 10; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 6, стр. 149).

възстановяването на неговите неоспорени и признати от националната правна уредба вземания по трудови правоотношения, и следователно да не може да се ползва от гаранцията за реално претърпяната загуба на трудови възнаграждения за референтния период.

Околна среда

Изпълнението на политиката на опазване на околната среда, провеждана решително от Европейския съюз, предизвиква отпразването на определен брой въпроси до Съда.

По дела *Stichting Natuur en Milieu* и др. (Решение от 26 май 2011 г. по съединени дела C-165/09—C-167/09) Съдът разглежда въпроса за тълкуването на Директива 2008/1⁷⁷, установяваща принципите, които уреждат процедурите и условията за издаване на разрешителни за изграждане и експлоатация на големи промишлени инсталации, и на Директива 2001/81⁷⁸, която въвежда система на национални тавани за емисиите на някои замърсители. Съдът приема, че при издаване на екологично разрешително за изграждането и експлоатацията на промишлена инсталация държавите членки не са задължени сред условията за издаване на това разрешително да вземат предвид националните тавани за емисии на серен диоксид и азотни оксиди, определени с Директива 2001/81. Същевременно те следва да спазват произтичащото от тази директива задължение да намалят емисиите, по-специално на посочените замърсители, до равнища, които най-късно в края на 2010 г. да не надвишават посочените в приложение I към тази директива тавани за емисии. През преходния период от 27 ноември 2002 г. до 31 декември 2010 г. държавите членки трябва да се въздържат да предприемат мерки, които са в състояние сериозно да застрашат постигането на предписания резултат⁷⁹. Съдът обаче дава възможност на държавите членки да предприемат през споменатия период специфична мярка по отношение на един-единствен източник на серен диоксид и на азотни оксиди, като постановява, че същата не е в състояние да застраши сериозно постигането на разглеждания резултат. Съдът приема, че през посочения период самата Директива 2001/81 не задължава държавите членки нито да откажат, нито да ограничат издаването на екологично разрешително за изграждането и експлоатацията на промишлена инсталация, нито да предприемат специфични мерки за компенсация за всяко издадено разрешително от този вид, и то дори в случай че са надхвърлени или има опасност да бъдат надхвърлени националните тавани за емисии на серен диоксид и на азотни оксиди. Накрая Съдът постановява, че член 4 от Директива 2001/81 не е нито безусловен, нито достатъчно точен, за да позволи на частноправни субекти да се позовават на него пред националните юрисдикции преди 31 декември 2010 г. Обратно, член 6 предоставя определени права на пряко засегнатите частноправни субекти, на които последните могат да се позовават пред националните юрисдикции, за да претендират, че в преходния период държавите членки предприемат или планират подходящи и последователни политики и мерки, годни да намалят емисиите

⁷⁷ Директива 2008/1/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 15 януари 2008 година за комплексно предотвратяване и контрол на замърсяването (ОВ L 24, стр. 8).

⁷⁸ Директива 2001/81/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 23 октомври 2001 година относно националните тавани за емисии на някои атмосферни замърсители (ОВ L 309, стр. 22; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 7, стр. 231).

⁷⁹ Член 4, параграф 3 ДФЕС и член 288, параграф 3 ДФЕС. Директива 2001/81/ЕО, вж. бележка под линия 78.

на посочените замърсители, така че да се спазят предвидените в приложение I към тази директива национални тавани за емисии. Частноправните субекти могат също така да изискват от държавите членки да предоставят изготвените за тази цел програми на разположение на обществеността и на засегнатите организации по ясен, разбираем и леснодостъпен начин.

По дело *The Air Transport Association of America* и др. (Решение от 21 декември 2011 г., C-366/10) Съдът приема, че Директива 2008/101⁸⁰ трябва да се тълкува в светлината на съответните правила на международното морско и въздушно право. Правната уредба на Съюза може да се прилага към оператор на въздухоплавателно средство, когато неговото въздухоплавателно средство се намира на територията на една от държавите членки, и по-конкретно на летище, разположено на тази територия. В това отношение, като предвижда критерий за прилагането на Директива 2008/101 към операторите на въздухоплавателни средства, регистрирани в държава членка или в трета държава, основан на обстоятелството, че тези въздухоплавателни средства извършват полет, който заминава от или пристига на летище, разположено на територията на една от държавите членки, Директива 2008/101 не нарушава нито принципа на териториалност, нито суверенитета на третите държави, от които заминават или в които пристигат съответните полети, след като тези въздухоплавателни средства се намират физически на територията на една от държавите членки на Съюза, и на това основание попадат под пълната юрисдикция на Съюза. Съдът уточнява, че законодателят на Съюза по принцип може по свой избор да разреши упражняването на търговска дейност, в случая въздушен транспорт, на своя територия само при условие че операторите спазват критериите, определени от Съюза за постигането на целите, които си е поставил в областта на опазването на околната среда, особено когато тези цели са част от изпълнението на подписано от Съюза международно споразумение като Рамковата конвенция⁸¹ и Протокола от Киото. Съгласно съображенията на Съда фактът, че при прилагането на правната уредба на Съюза в областта на околната среда някои фактори, допринасящи за замърсяването на въздуха, морето или сухопътната територия на държавите членки, се дължат на събития, които протичат отчасти извън тази територия, от гледна точка на принципите на международния обичай не е пречка за пълната приложимост на правото на Съюза на посочената територия.

По дело *Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland, Landesverband Nordrhein-Westfalen* (Решение от 12 май 2011 г., C-115/09) Съдът приема, че член 10а от Директива 85/337⁸² не допуска законодателство, съгласно което в съдебно производство по обжалване на акт за одобрение на проекти, които биха оказали значително въздействие върху околната среда по смисъла на член 1, параграф 1 от същата директива, неправителствена организация, която подкрепя опазването на околната среда, посочена в член 1, параграф 2 от тази

⁸⁰ Директива 2008/101/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 19 ноември 2008 година за изменение на Директива 2003/87/ЕО с цел включване на авиационните дейности в схемата за търговия с квоти за емисии на парникови газове в рамките на Общността (ОВ L 8, 2009 г., стр. 3).

⁸¹ Рамкова конвенция на Организацията на обединените нации по изменение на климата, подписана на 9 май 1992 г. в Ню Йорк.

⁸² Директива 85/337/ЕО на Съвета от 27 юни 1985 година относно оценката на въздействието на някои публични и частни проекти върху околната среда (ОВ L 175, стр. 40; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 1, стр. 174), изменена с Директива 2003/35/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 26 май 2003 година (ОВ L 156, стр. 17; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 10, стр. 8 и поправка в ОВ L 298, 16.11.2007 г., стр. 23).

директива, не може да изтъкне нарушение на норма, произтичаща от правото на Съюза и имаща за предмет опазването на околната среда, поради съображението че тази норма защитава единствено обществени интереси, а не и правни интереси на частноправни субекти.

По дела *Voxus* и др. (Решение от 18 октомври 2011 г. по съединени дела C-128/09—C-131/09, C-134/09 и C-135/09) Съдът приема, че член 1, параграф 5 от Директива 85/337⁸³ трябва да се тълкува в смисъл, че от приложното поле на тази директива се изключват единствено проектите, подробностите по които са приети чрез отделен законодателен акт, така че целите на посочената директива да са били постигнати в рамките на законодателната процедура. Националният съд трябва да провери, че тези две условия са били изпълнени, отчитайки както съдържанието на приетия законодателен акт, така и законодателната процедура, довела до приемането му, в нейната цялост. Във връзка с това законодателен акт, с който само и единствено се „ратифицира“ заварен административен акт, като същият законодателен акт се ограничава да посочи наличието на императивни съображения от обществен интерес, без преди това да е открита законодателна процедура по същество, позволяваща да се изпълнят тези условия, не може да се счита за отделен законодателен акт по смисъла на посочената разпоредба и следователно не е достатъчен за изключването на проект от приложното поле на Директива 85/337, изменена с Директива 2003/35. Като тълкува член 9, параграф 2 от Орхуската конвенция⁸⁴ и член 10а от Директива 85/337, Съдът постановява, че когато проект, който попада в приложното поле на тези разпоредби, е приет със законодателен акт, въпросът дали този законодателен акт отговаря на условията съгласно член 1, параграф 5 от посочената директива, трябва да може да бъде отнесен до съд или до независим и безпристрастен орган, установен по закон. Съдът припомня и че ако срещу такъв акт не е предвидено никакво производство за обжалване, всяка национална юрисдикция, която е сезирана в рамките на своята компетентност, следва да упражни този контрол и евентуално да остави този законодателен акт без приложение.

Визи, убежище и имиграция

Националните юрисдикции, на които е възложено да контролират действията на държавите членки в тази особено чувствителна материя, са имали случай многократно да прилагат механизма за преюдициално запитване, за да получат от Съда уточнение на изискванията, произтичащи от правото на Съюза в областта на третирането на граждани на трети държави, които желаят да пребивават на територията на същия.

По дело *El Dridi* (Решение от 28 април 2011 г., C-61/11 PPU) от Съда е поискано да установи дали Директива 2008/115⁸⁵, и по-специално членове 15 и 16 от нея, трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба, която предвижда на

⁸³ Вж. предходната бележка под линия.

⁸⁴ Конвенция за достъпа до информация, участието на обществеността в процеса на вземането на решения и достъпа до правосъдие по въпроси на околната среда, одобрена от името на Европейската общност с Решение 2005/370/ЕО на Съвета от 17 февруари 2005 година (ОВ L 124, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 14, стр. 201).

⁸⁵ Директива 2008/115/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 16 декември 2008 година относно общите стандарти и процедури, приложими в държавите членки за връщане на незаконно пребиваващи граждани на трети страни (ОВ L 348, стр. 98).

чужденец, който е в незаконен престой, да се наложи наказание лишаване от свобода само поради това че в нарушение на заповед да напусне територията на тази държава в определен срок, той остава в нея без основателна причина. Съдът, който разглежда делото, по искане на запитващата юрисдикция по реда на спешното преюдициално производство, отговаря утвърдително, доколкото подобно наказание, предвид по-специално условията и реда за неговото прилагане, има опасност да осуети постигането на преследваната с тази директива цел, а именно установяването на ефективна политика за извеждане и репатриране на гражданите на трети страни, които са в незаконен престой.

Дело Achughbabian (Решение от 6 декември 2011 г., C-329/11) също се отнася до тълкуването на Директива 2008/115⁸⁶ с оглед на национална правна уредба, предвиждаща наказателноправни санкции. По-конкретно, на Съда е поставен въпрос дали с оглед на приложното си поле, Директива 2008/115 допуска национална правна уредба, която предвижда налагане на наказание лишаване от свобода на гражданин на трета страна само поради това че е влязъл или пребивава незаконно на територията на тази държава. На първо място, Съдът констатира, че Директива 2008/115 се отнася само за приемането на решения за връщане на незаконно пребиваващи в държава членка граждани на трети страни и за изпълнението на тези решения. Следователно тя няма за предмет да хармонизира в тяхната цялост националните правила във връзка с пребиваването на чужденците. Според Съда от това следва, че тази директива допуска законодателството на държава членка да квалифицира незаконното пребиваване като правонарушение и да предвижда наказателноправни санкции за възпиране и наказване на подобно нарушение на националните правила в областта на пребиваването. Тя допуска също така задържане с оглед да се определи дали пребиваването на гражданин на трета страна е редовно или не.

На второ място, Съдът постановява, че Директива 2008/115 трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска правна уредба на държава членка, която наказва незаконното пребиваване с наказателноправни санкции, доколкото същата позволява лишаването от свобода на гражданин на трета страна, който, като пребивава незаконно на територията на посочената държава членка и не желае да напусне доброволно тази територия, не е бил подложен на принудителните мерки по смисъла на член 8 от тази директива, и в случай на задържане с оглед на подготвянето и извършването на неговото извеждане максималният срок на това задържане не е изтекъл. Съдът уточнява по-нататък, че напротив, тази директива допуска такава правна уредба, доколкото същата позволява лишаването от свобода на гражданин на трета страна, към когото е приложена процедурата за връщане, установена от посочената директива, и който пребивава незаконно на посочената територия без основателна причина за невръщане. Действително, макар че държавите членки, обвързани от Директива 2008/115, не биха могли да предвиждат наказание лишаване от свобода за незаконно пребиваващите граждани на трети страни в ситуации, в които те трябва по силата на установените от тази директива общи стандарти и процедури да бъдат изведени и могат, за подготвяне и извършване на това извеждане, най-много да бъдат административно задържани, това не изключва възможността за държавите членки да приемат или запазят, при зачитане на принципите на посочената директива и нейната цел, разпоредби, включително наказателноправни, за уреждане на положението, при което принудителните мерки не са позволили извеждането на незаконно пребиваващ гражданин на трета страна.

⁸⁶ Вж. предходната бележка под линия.

По дело Samba Diouf (Решение от 28 юли 2011 г., C-69/10) става въпрос за гражданин на трета държава, чиято молба за международна закрила, подадена до органите на държава членка, е отхвърлена в рамките на ускорено производство. Тогава той подава жалба, като по-специално иска да се отмени решението за отхвърляне на молбата му в частта, в която с него националните органи решават да се произнесат по основателността на неговата молба по реда на ускорената процедура, и също така иска решението, ако не бъде отменено, да бъде изменено в частта, в която му е отказана международна закрила. При изследване на допустимостта на жалбата за отмяна на решението на националните органи да се произнесат по реда на ускорената процедура, националният съд установява, че прилагането на вътрешното законодателство, което предвижда, че такова решение изобщо не подлежи на обжалване, повдига въпроси относно тълкуването на член 39 от Директива 2005/85 относно минимални норми относно процедурата за предоставяне или отнемане на статут на бежанец в държавите членки⁸⁷, във връзка с прилагането на общия принцип на правото на ефективна защита. Сезиран по реда на преюдициалното производство, Съдът постановява, че член 39 от посочената директива и принципът на ефективна съдебна защита трябва да се тълкуват в смисъл, че допускат национална правна уредба, по силата на която не може да бъде подадена никаква самостоятелна жалба срещу решението на компетентния национален орган да разгледа молба за убежище в ускорена процедура, при положение че по отношение на мотивите, поради които този орган е разгледал основателността на посочената молба по реда на тази процедура, може да бъде упражнен ефективен съдебен контрол при обжалването, на което подлежи окончателното решение за отхвърляне на молбата, като националната юрисдикция трябва да прецени това обстоятелство. Всъщност според Съда решението относно процедурата, която следва да се приложи при разглеждането на молбата за убежище, разгледано самостоятелно и независимо от окончателното решение, с което тази молба е уважена или отхвърлена, представлява подготвителен акт за окончателното решение, с което съответният орган се произнася по молбата. При тези обстоятелства липсата на възможност за обжалване на този етап на процедурата не представлява нарушение на правото на ефективна защита пред съд, но при условие че законосъобразността на окончателното решение, прието в ускорена процедура, а именно мотивите, поради които компетентният орган е отхвърлил молбата за убежище като неоснователна, могат да бъдат подложени на задълбочено изследване от националния съд при разглеждане на жалбата срещу решението за отхвърляне на посочената молба. Съдът уточнява, обратно, че ефективността на такова обжалване няма да бъде гарантирана, ако поради невъзможността за обжалване на решението на компетентния орган да разгледа молба за убежище в ускорена процедура, мотивите, поради които този орган е разгледал основателността на молбата в такава процедура, не подлежат на такъв контрол, при положение че тези мотиви са същите като тези, на които се основава, за да отхвърли молбата. Такова положение прави невъзможен контрола за законосъобразност на решението от фактическа и от правна страна. Следователно е важно тези мотиви да могат да бъдат ефективно оспорени по-късно пред националния съд и разгледани от него при произнасяне по жалбата, която може да бъде подадена срещу окончателното решение, с което приключва процедурата по молбата за убежище.

Все в областта на правото на убежище, по съединени дела NS (Решение от 21 декември 2011 г., C-411/10 и C-493/10) на Съда е поставен въпрос дали държавите членки могат да прехвърлят търсеци убежище лица в други държави членки, когато има опасност от тежко

⁸⁷ Директива 2005/85/ЕО на Съвета от 1 декември 2005 година относно минимални норми относно процедурата за предоставяне или отнемане на статут на бежанец в държавите членки (ОВ L 326, стр. 13; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 7, стр. 242).

нарушение на правата, които Хартата на основните права на Европейския съюз гарантира на тези търсещи убежище лица. За тази цел Съдът се произнася по тълкуването, което трябва да се даде, от една страна, на членове 1, 4, 18 и 47 от Хартата на основните права, и от друга страна, на член 3 от Регламент № 343/2003⁸⁸.

Най-напред Съдът дава тълкуване на член 4 от Хартата на основните права на Европейския съюз в смисъл, че държавите членки, включително националните юрисдикции, са длъжни да не прехвърлят търсещото убежище лице в компетентната държава членка по смисъла на Регламент № 343/2003, когато не може да не им е известно, че системните недостатъци на процедурата за предоставяне на убежище и на условията за приемане на търсещите убежище лица в тази държава членка съставляват сериозни и потвърдени основания да се смята, че търсещото убежище лице би било изложено на реална опасност от нечовешко и унизително отношение по смисъла на тази разпоредба. От това според Съда следва, че правото на Съюза не допуска прилагането на необорима презумпция, че държавата членка, която член 3, параграф 1 от Регламент № 343/2003 определя като компетентна, спазва основните права в Европейския съюз, решение, което не се опровергава от членове 1, 18 и 47 от Хартата на основните права.

По-нататък Съдът уточнява, че когато е налице невъзможност за прехвърляне на търсещото убежище лице в държавата членка, определена за компетентна съгласно критериите по глава III от Регламент № 343/2003, държавата членка, която е трябвало да прехвърли лицето, следва — освен ако не реши да упражни правото си сама да разгледа молбата съгласно член 3, параграф 2 от Регламента — да анализира следващите критерии по посочената глава, за да провери дали въз основа на някой от тях друга държава членка не е компетентна да разгледа молбата за убежище. Важно е обаче според Съда държавата членка, в която се намира търсещото убежище лице, да следи да не утежни евентуалното нарушение на основните права на това лице чрез провеждането на прекомерно дълга процедура за определяне на компетентната държава членка. При необходимост тя трябва сама да разгледа молбата по реда на член 3, параграф 2 от Регламент № 343/2003. Членове 1, 18 и 47 от Хартата на основните права на Европейския съюз не налагат различен анализ.

⁸⁸ Регламент (ЕО) № 343/2003 на Съвета от 18 февруари 2003 година за установяване на критерии и механизми за определяне на държава членка, компетентна за разглеждането на молба за убежище, която е подадена в една от държавите членки от гражданин на трета страна (ОВ L 50, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 6, стр. 56).

Съдебно сътрудничество по граждански дела и международно частно право

През 2011 г. Съдът постановява редица решения по Регламент № 44/2001⁸⁹, сред които две заслужават особено внимание.

Първото, по дело BVG (Решение от 12 май 2011 г., C-144/10), се отнася до приложното поле на член 22, точка 2 от Регламент № 44/2001, според който „[с]ледните съдилища ще притежават изключителна компетентност независимо от местоживеенето: [...] по дела, които имат за предмет действителността на създаването, недействителност или прекратяване на търговски дружества или други юридически лица или сдружения на физически или юридически лица, или действителността на решения на техните органи, съдилищата на държавата членка, в която има седалище търговското дружество, юридическото лице или сдружението“. Според Съда това правило за изключителна компетентност не се прилага спрямо спор, в рамките на който едно дружество изтъква, че дадено споразумение не може да му бъде противопоставено предвид твърдяна недействителност — която била налице поради нарушение на устава му — на решение на неговите органи, довело до сключване на това споразумение. Действително, всеки въпрос относно действителността на решение за сключване на договор, взето от дружествените органи на една от страните, трябва да се счита за второстепенен в рамките на спор с договорен характер. Предметът на такъв спор с договорен характер обаче не е задължително в особено тясна връзка със съда по седалището на страната, която твърди недействителност на решение на собствените си органи. Следователно би било в противоречие на доброто правораздаване такива съдебни спорове да бъдат предоставени на изключителната компетентност на юрисдикциите на държавата членка по седалището на едното от договарящите дружества.

Второто решение, което засяга съединени дела eDate Advertising и др. (Решение от 25 октомври 2011 г., C-509/09 и C-161/10), дава повод на Съда да уточни как трябва да се тълкува използваният в член 5, точка 3 от Регламент № 44/2001 израз „мястото, където е настъпило или може да настъпи вредоносното събитие“ в случаите, когато се твърди, че съдържанието на определен уебсайт води до нарушение на правата на личността. Съдът припомня най-напред, че този израз се отнася едновременно до мястото на настъпване на събитието, причинило вредата, и до мястото на материализиране на вредата. Той констатира по-нататък, че публикуването на информация в уебсайт се различава от регионалното разпространение на печатно издание, тъй като може да се разгледа незабавно от неограничен брой интернет потребители навсякъде по света. Така, от една страна, повсеместното разпространение би могло да утежни степента на нарушенията на правата на личността, и от друга страна, да затрудни твърде много определянето на мястото на материализиране на вредата, произтичаща от тези нарушения. От това Съдът прави извод, че трудностите по прилагане на критерия за материализиране на вреда, свързана с разпространението на информация, налагат този критерий за привръзка да се адаптира. Като се има предвид, че въздействието на публикуваната в интернет информация върху личните права на съответното лице може да се прецени най-добре от юрисдикцията по мястото, където се намира центърът на интересите на предполагаемия пострададал, Съдът определя тази юрисдикция като компетентна по отношение на вредите, причинени на територията на Европейския съюз, в тяхната цялост. В този контекст Съдът уточнява, че мястото, където се намира центърът на интереси на съответното лице,

⁸⁹ Регламент (ЕО) № 44/2001 на Съвета от 22 декември 2000 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела (ОВ L 12, 2001 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 3, стр. 74).

поначало съвпада с обичайното му местопребиваване. Съдът добавя, че това лице може освен това да сезира с иск за отговорност за цялата причинена вреда юрисдикциите на държавата членка по мястото на установяване на лицето, което публикува информацията в интернет. Вместо иск за отговорност за цялата причинена вреда това лице може да предяви иска си пред юрисдикциите на всяка държава членка, на чиято територия е достъпна или е била достъпна публикуваната в интернет информация. Те са компетентни да се произнесат единствено по вредата, причинена на територията на държавата членка на сезираната юрисдикция.

В същото решение впрочем Съдът се произнася по методологичния обхват, който трябва да се придаде на член 3 от Директива 2000/31⁹⁰. Според Съда, макар този член да не налага транспониране под формата на специална стълкновителна норма, що се отнася до координираната област, държавите членки трябва да гарантират — освен в случаите на дерогиране, разрешени при предвидените в член 3, параграф 4 от посочената директива условия — че спрямо доставчика на услуга на електронната търговия не се прилагат по-строги изисквания от предвидените в материалното право, приложимо в държавата членка на установяване на този доставчик.

Съдът освен това за първи път е сезиран, по дело Koelzsch (Решение от 15 март 2011 г., С-29/10), с искане за тълкуване на член 6 от Римската конвенция от 19 юни 1980 г. за приложимото право към договорните задължения⁹¹, относно индивидуалните трудови договори, по повод на международен спор във връзка с прекратяването на трудовия договор на шофьор на тежкотоварни камиони. Според член 6, параграф 1 от посочената конвенция „направеният от страните избор на право не може да има за резултат лишаването на работника или служителя от защитата, която му осигуряват повелителните норми на правото, което би било приложимо, при липса на избор, по силата на параграф 2“. В конкретния случай се налага Съдът да тълкува критерия за привръзка, предвиден в член 6, параграф 2, буква а) от Римската конвенция. Така той постановява, че тази разпоредба трябва да се тълкува в смисъл, че в хипотеза, в която работникът или служителят упражнява дейността си в повече от една договаряща държава, държавата, в която работникът или служителят в изпълнение на договора обичайно осъществява своята работа по смисъла на тази разпоредба, е тази, в която или от която, предвид всички обстоятелства, с които се характеризира посочената дейност, работникът или служителят изпълнява основната част от задълженията си към своя работодател. Действително, предвиденият в тази разпоредба критерий може да се прилага и в хипотеза, в която работникът или служителят упражнява дейността си в повече от една договаряща държава, когато за сезираната юрисдикция е възможно да определи държавата, с която работата е свързана по значим начин. Съдът уточнява също така, че предвид целта на член 6 от Римската конвенция, която е гарантиране на подходяща защита на работника или служителя, критерият на страната, в която работникът или служителят „извършва обичайно своята работа“, предвиден в параграф 2, буква а) от този член, трябва да се тълкува широко. По примера на направеното от Съда тълкуване, в рамките на Брюкселската конвенция от 27 септември 1968 година относно

⁹⁰ Директива 2000/31/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 8 юни 2000 година за някои правни аспекти на услугите на информационното общество, и по-специално на електронната търговия на вътрешния пазар (Директива за електронната търговия) (ОВ L 178, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 13, том 29, стр. 257).

⁹¹ Римска конвенция от 19 юни 1980 г. за приложимото право към договорните задължения (консолидирана версия) (ОВ С 27, 1998 г., стр. 34).

компетентността и изпълнението на съдебните решения по граждански и търговски дела⁹², по отношение на член 5, точка 1 от същата, критерият за държавата, където обичайно се полага трудът, трябва да се разбира като отнасящ се до мястото, на което или от което работникът или служителят упражнява реално професионалната си дейност, а при липсата на център на дейността — до мястото, на което той извършва по-голямата част от своята работа. Такова тълкуване е съвместимо и с текста на новата разпоредба относно стълкновителните норми за индивидуалните трудови договори, въведена с Регламент № 593/2008 относно приложимото право към договорни задължения (Рим I)⁹³, и в частност член 8 от последния.

Съдът добавя накрая, че що се отнася до работа, извършвана в сектора на международния транспорт, запитващата юрисдикция, за да определи държавата, където работникът или служителят обичайно осъществява своята работа, трябва да отчете всички специфични за тази дейност елементи. За тази цел тя трябва да установи по-конкретно в коя държава се намира мястото, от което работникът или служителят осъществява своята транспортна дейност, получава инструкциите за своята дейност и организира работата си, както и мястото, където се намират неговите оръдия на труда. Тя трябва също да провери кои са местата, където главно се извършва транспортът, местата на разтоварване на стоките, както и мястото, където работникът или служителят се прибира след осъществяване на дейността.

Полицейско и съдебно сътрудничество по наказателноправни въпроси

В тази област ще се ограничим да привлечем вниманието върху съединени дела Gueye и Salmerón Sánchez (Решение от 15 септември 2011 г., C-483/09 и C-1/10), в които Съдът тълкува членове 2, 3, 8 и 10 от Рамково решение 2001/220⁹⁴ относно правното положение в наказателното производство на жертвите от престъпления, като уточнява в частност обхвата на признатото от Рамковото решение право на жертвите да бъдат изслушвани и неговото отражение върху наказанията, които следва да се наложат на извършителя на престъплението.

На първо място, Съдът постановява, че членове 2, 3 и 8 от посоченото рамково решение допускат задължителна санкция с минимална продължителност, състояща се в забрана за доближаване, предвидена в наказателното право на държава членка като допълнително наказание, да бъде произнесяна срещу лицата, извършили насилие в семейна среда, дори когато техните жертви се противопоставят на прилагането на такава санкция.

Всъщност Съдът отбелязва, че от една страна, що се отнася до задълженията, посочени в член 2, параграф 1 от посоченото рамково решение, същите имат за цел да гарантират, че жертвата може ефективно и адекватно да участва в наказателния процес, което не

⁹² Брюкселска конвенция от 1968 г. относно компетентността и изпълнението на съдебните решения по граждански и търговски дела (ОВ L 299, 1972 г., стр. 32; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 10, стр. 3).

⁹³ Регламент (ЕО) № 593/2008 на Европейския парламент и на Съвета от 17 юни 2008 година относно приложимото право към договорни задължения (Рим I) (ОВ L 177, стр. 6).

⁹⁴ Рамково решение 2001/220/ПВР на Съвета от 15 март 2001 година относно правното положение в наказателното производство на жертвите от престъпления (ОВ L 82, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 3, стр. 104).

означава, че задължителна мярка за забрана за доближаване не може да бъде постановена и против мнението на жертвата. От друга страна, процесуалното право на изслушване по смисъла на член 3, първа алинея от същото рамково решение не предоставя на жертвите никакво право да изберат вида на наказанията, нито пък техния размер. По-нататък Съдът уточнява, че наказателната защита от актове на домашно насилие има за цел да защити не само интересите на жертвата, а и други, по-общии интереси на обществото. Накрая, защитата по член 8 от това рамково решение, чиято цел е по-специално да предпази по подходящ начин жертвата от извършителя на престъплението по време на наказателното производство, не може да бъде разбрана в смисъл, че държавите членки са длъжни да защитават жертвите и от непреките последици, които биха могли да възникнат на един по-късен етап като резултат от наказанията, наложени от националния съд.

Впрочем Съдът констатира, че задължението да се постанови мярка за забрана за доближаване по силата на разглежданото материално право не попада в приложното поле на посоченото рамково решение.

На второ място, Съдът приема, че член 10, параграф 1 от същото рамково решение трябва да се тълкува в смисъл, че позволява на държавите членки, предвид особеността на престъпленията, извършени в семейна среда, да изключат прибягването до медиация при всички наказателни производства, свързани с такива престъпления.

Обща външна политика и политика на сигурност

В ограничените рамки на компетентността, която има в тази област, Съдът постановява три решения, които заслужават особено внимание.

В рамките на общата външна политика и политика на сигурност Съдът, сезиран от Френската република с жалба (Решение от 21 декември 2011 г. по дело Франция/People's Mojahedin Organization of Iran, C-27/09 P) срещу Решение на Общия съд⁹⁵, с което е отменено в частта, която се отнася до People's Mojahedin Organization of Iran, Решение 2008/583⁹⁶ (наричано по-нататък „спорното решение“), припомня, че при приемане на първоначално решение за замразяване на средства институцията не е длъжна да съобщава предварително на съответното лице или образувание мотивите, с които възнамерява да обоснове включването на името на това лице или образувание в списъка по член 2, параграф 3 от Регламент № 2580/2001⁹⁷. Всъщност, за да не се засегне ефикасността на подобна мярка, тя трябва по самото си естество да бъде изненадваща и да може да се приложи незабавно. От друга страна, в случай на последващо решение за замразяване на средства, с което се запазва вече включено в списъка по член 2, параграф 3 от посочения регламент име на лице или образувание, този ефект на изненада не е необходим, за да се осигури ефикасността на мярката, поради което

⁹⁵ Решение от 4 декември 2008 г. по дело People's Mojahedin Organization of Iran/Съвет (T-284/08).

⁹⁶ Решение 2008/583/ЕО на Съвета от 15 юли 2008 година за прилагане на член 2, параграф 3 от Регламент (ЕО) № 2580/2001 относно специалните ограничителни мерки за борба с тероризма, насочени срещу определени лица и образувания, и за отмяна на Решение 2007/868/ЕО (ОВ L 188, стр. 21).

⁹⁷ Регламент (ЕО) № 2580/2001 на Съвета от 27 декември 2001 г. относно специалните ограничителни мерки за борба с тероризма, насочени срещу определени лица и образувания (ОВ L 344, стр. 70; Специално издание на български език, 2007 г., глава 18, том 1, стр. 169 и поправка в ОВ L 52, 2010 г., стр. 58).

приемането на решението по принцип би трябвало да се предхожда от съобщаване на установените факти и доказателства, както и от предоставяне на възможност за изслушване на съответното лице или образувание. Така Съдът приема, че Общият съд правилно е заключил, че щом със спорното решение името на People's Mojahedin Organization of Iran (наричана по-нататък „PMOI“) е било оставено в списъка по член 2, параграф 3 от Регламент № 2580/2001, Съветът не е могъл да съобщи приетите за установени по отношение на PMOI нови уличаващи доказателства едновременно с приемането на спорното решение. Съветът е трябвало непременно да гарантира спазването на правото на защита на PMOI, по-конкретно като ѝ съобщи приетите за установени по отношение на нея факти и доказателства и ѝ предостави правото да бъде изслушана преди приемането на решението. В това отношение Съдът постановява, че основно значение за правото на защита имат изискването за съобщаване на уличаващите доказателства и правото да бъдат дадени обяснения преди приемането на мярка като спорното решение, налагаща прилагането на ограничителни мерки. Това е вярно в още по-голяма степен поради обстоятелството, че такива мерки оказват значимо въздействие върху правата и свободите на посочените лица и групи.

Накрая, предвид основното значение, което трябва да се придава на спазването на правото на защита, изрично предвидено в член 41, параграф 2, буква а) от Хартата на основните права на Европейския съюз, в хода на производство, което предшества приемането на решение като спорното, Общият съд не е допуснал грешка при прилагане на правото, приемайки, че Съветът не е доказал необходимостта от приемане на спорното решение толкова неотложно, че да не се позволи на тази институция да съобщи на PMOI събраната срещу нея нова информация и да ѝ даде възможност да бъде изслушана преди приемането на спорното решение.

В друг случай, този път във връзка с ограничителните мерки, взети срещу Ислямска република Иран, за да преустанови ядреното разпространение, Съдът е сезиран с жалба от Bank Melli Iran, иранска банка — собственост на иранската държава, за отмяна на Решение на Общия съд⁹⁸, с което той е отхвърлил жалбата на банката⁹⁹ за отмяна на засягащите я мерки (Решение от 16 ноември 2011 г. по дело Bank Melli Iran/Съвет, С-548/09 P). По този начин Съдът приема, че принципът на ефективна съдебна защита изисква органите на Съюза, които издават актове за прилагането на ограничителни мерки спрямо определени лица и образувания, в рамките на възможното, да уведомяват съответното лице или образувание за съображенията си за издаването на акта в момента на приемането му или поне в най-кратки срокове след това, за да се позволи на тези лица или образувания да упражнят правото си на обжалване. Именно за да се спазва този принцип, член 15, параграф 3 от Регламент № 423/2007¹⁰⁰ задължава Съвета да посочва индивидуални и специфични причини за решенията, приети съобразно член 7, параграф 2 от Регламента, и да ги довежда до знанието на лицата, образуванията и заинтересованите органи. Всъщност замразяването на финансовите средства има значителни последици за засегнатите субекти, доколкото това може да ограничи упражняването на основните им права. Оттук следва, че Съветът трябва да изпълни

⁹⁸ Решение от 14 октомври 2009 г. по дело Bank Melli Iran/Съвет (Т-390/08).

⁹⁹ Жалба за отмяна на точка 4 от таблица В от приложението към Решение 2008/475/ЕО на Съвета от 23 юни 2008 година за прилагане на член 7, параграф 2 от Регламент (ЕО) № 423/2007 относно ограничителните мерки срещу Иран (ОВ L 163, стр. 29).

¹⁰⁰ Регламент (ЕО) № 423/2007 на Съвета от 19 април 2007 година относно ограничителни мерки срещу Иран (ОВ L 103, стр. 1).

задълженията си по тази разпоредба именно чрез индивидуално уведомяване. Впрочем, въпреки че по принцип е необходимо индивидуално съобщаване, всъщност е достатъчно да се констатира, че член 15, параграф 3 от този регламент не изисква конкретна форма за това и упоменава само задължението за „довеждане до знанието“. Важното е да се осигури полезното действие на тази разпоредба, тоест да се осигури ефективна съдебна защита на лицата и субектите, до които се отнасят ограничителните мерки, приети на основание член 7, параграф 2 от същия регламент.

Освен това Съдът постановява, че изборът на правно основание на общностен акт трябва да се основава върху обективни елементи, които подлежат на съдебен контрол, сред които по-специално са целта и съдържанието на акта. Както сочи заглавието му, Регламент № 423/2007 се отнася до ограничителните мерки срещу Ислямска република Иран. Видно от съображенията и разпоредбите на Регламента като цяло, целта му е чрез икономически ограничителни мерки да предотврати или преустанови водената от тази държава ядрена политика поради произтичащите от нея рискове. Борбата се води не срещу общата дейност по ядрено разпространение, а конкретно срещу рисковете, свързани с иранската ядрена програма. Целта и съдържанието на разглеждания акт несъмнено се състоят в приемането на икономически мерки спрямо Ислямска република Иран и затова не е било необходимо този акт да бъде приет на основание член 308 ЕО, тъй като член 301 ЕО е достатъчно правно основание, доколкото разрешава действия на Съюза за спирането или ограничаването, изцяло или отчасти, на икономическите връзки с една или повече трети страни — действия, които могат да включват и мерки за замразяване на финансовите средства на субекти, които подобно на Bank Melli Iran са свързани с режима в съответната трета страна. Що се отнася до необходимостта като правно основание да се посочи и Обща позиция 2007/140¹⁰¹, член 301 ЕО посочва, че трябва да има обща позиция или съвместно действие за предприемането на общностни мерки, но не и че тези мерки трябва да бъдат приети на основание на съответната обща позиция или на съответното съвместно действие. При всички положения общата позиция не би могла да бъде правно основание на общностен акт. Всъщност общите позиции на Съвета в областта на общата външна политика и политика на сигурност (ОВППС), като Общи позиции 2007/140 и 2008/479¹⁰², се приемат в рамките на Договора за ЕС съобразно член 15 от него, докато регламентите на Съвета, като Регламент № 423/2007, се приемат в рамките на Договора за ЕО. Следователно Съветът не е можел да приема общностни актове другояче, освен на основание на овластяващите го разпоредби на Договора за ЕО, а именно в случая членове 60 ЕО и 301 ЕО.

Все по повод на Регламент № 423/2007¹⁰³ относно ограничителни мерки срещу Ислямска република Иран Съдът, сезиран от Oberlandesgericht de Düsseldorf, дава своето тълкуване на член 7, параграфи 3 и 4 от същия регламент (Решение от 21 декември 2011 г. по дело Afrasiabi и др., C-72/11).

Съдът постановява, че член 7, параграф 3 от посочения регламент трябва да се тълкува в смисъл, че забраната за косвено предоставяне на икономически ресурс по смисъла на

¹⁰¹ Обща позиция 2007/140/ОВППС на Съвета от 27 февруари 2007 година относно ограничителните мерки срещу Иран (ОВ L 61, стр. 49).

¹⁰² Обща позиция 2008/479/ОВППС на Съвета от 23 юни 2008 година за изменение на Обща позиция 2007/140 (ОВ L 163, стр. 43).

¹⁰³ Вж. бележка под линия 100.

член 1, буква и) от този регламент обхваща действията по доставката и инсталирането на функционално изправна, но все още неподготвена за експлоатация синтеровъчна пещ в полза на трето лице в Иран, което действа от името, под контрола или съгласно указанията на лице, образувание или субект от списъка в приложения IV и V към споменатия регламент и възнамерява да експлоатира тази пещ, за да произвежда в полза на това лице, образувание или субект стоки, които могат да допринесат за ядреното разпространение в тази държава. Освен това Съдът приема, че член 7, параграф 4 от същия регламент трябва да се тълкува в смисъл, че: а) обхваща дейностите, които, макар формално и привидно да не осъществяват състава на нарушението на член 7, параграф 3 от този регламент, все пак имат за предмет или за пряка или непряка последица да се преодолее действието на забраната, предвидена в последната посочена разпоредба; б) термините „съзнателно“ и „преднамерено“ предполагат кумулативно наличие на интелектуален и волеви момент, които са налице, когато лицето, което участва в дейност с подобен предмет или подобни последици, пряко се стреми към това или най-малкото предвижда като възможност участието му да има такъв предмет или такива последици и допуска това.